תוספות יום טוב על מסכת מקואות

תוספות יום טוב

geulaquiz.com

הקדמה

א מי גבאים. פירש הר״ב מים שאינן שאובין. וכ״כ הרמב״ם בפירושו. ובחבורו פט״ו מהט״א כתב אף שאובין. וממשנה ד למד כן כמ״ש שם בס״ד. ומ״ש והן פחות ממ׳ סאה כו׳. עיין מ״ש עוד בסוף המשנה. [*ומ״ש הר״ב גבים לשון מים מגבא. וכ״כ הר״ש. ויפה פירשו דלא כמ״ש בספ״ו דפרה]:

ושתה טהור טמא. פי׳ הר״ב לפי שנפלה טפה מפיו של טמא. בספר האגודה כתוב טפת רוק אבל ל׳ הראב״ד [שם] חזרו המים שנגעו בפיו כו׳. וכן נראה מלשון הר״ב והר״ש במ״ו. ומה שכתב הר״ב ואע״ג דאינו פוסל את התרומה אא״כ שתה רביעית. כדתנן במ״ה פ״ד דמעילה. ומ״ש הר״ב טמאה כל המשקין שבפיו. וסתם שתייה היא רביעית. ומ״ש הר״ב וע״י נגיעת הטמא כו׳. כלומר דלא תקשה דתיפוק לי דטמא עצמו נגע במים שבגבא כששתה. וכן נמי הטפה עצמה שנפלה בגבא. ומ״ש הר״ב והכי איתא בתוספתא. וכ״כ הר״ש. דאע״ג דממתני׳ ד איכא למשמע הכי. מכל מקום בתוס׳ מפורש אמרו אין מי גבא [מיטמאין] כו׳:

ומילא בכלי טהור טמא. פירש הר״ב [*לאחר כו׳] דחיישינן לאותה טפה כדפרישית נטמא הכלי כו׳. כלומר מהטיפה עצמה נטמא. דלמשקין אין שיעור לטמא כמ״ש כבר במ״א דפ״ב דטהרות [ד״ה חזר]. ואין צורך למה שכתב הר״ש דחיישינן לאותה טפה כדפרישית ונטמאו כל המים שבכלי והכלי עצמו נטמא. ע״כ. ועיין עוד מזה לקמן:

אם הדיח טמא ואם לא הדיח טהור. כתב הר״ב ואפילו כשהגביה הככר לא הוחשבו מים שבו לקבל טומאה מן הטפה שנתבטלה הטפה במים הטהורים (וכו׳) אבל כשהדיח הוחשבו והוכשרו מים שבידיו כו׳. וכ״כ הר״ש. ונראין דבריהם כדברי הראב״ד בפט״ו מהט״א שמפרש שמתבטלה במים שבמחובר חא״כ חשבו בתלוש. לפיכך אם הדיח בהן ידו או הככר שנפל. הרי הם הוכשרו לטומאה כלומ׳ נחשבו כתלוש ונטמאו משתיית הטמא וטמאו את הככר שהרי המחוברים עצמן חזרו להיות כתלושין לקבל טומאה. שהרי נחשבו לתלוש. ולפיכך נעורה הטמא לטמא את הככר. ואם לא הדיח טהור שהרי [משבטלו] ברוב לא נחשבו ע״כ. וכלומר שאע״פ שחזרו להיות תלושין כשהן על הככר. מ״מ הואיל וכבר נתבטלה הטפה במחוברים הרי היא עומדת בביטולה עד שיתחשבו המים. וכשלא הדיח לא נתחשבו והטפה בביטולה. ומה שאין כן בשתייה ובמילוי כלי. דפשיטא שמתחשבין. ומ״מ קשיא לי דמדבריהם משמע שצריך שיקבלו המים טומאה מהטפה כדי שיחזרו ויטמאו לככר. דתיפוק לי משום טפה עצמה הואיל וניערה מביטולה וכדפי׳ לעיל שאין למשקים שיעור לטמא. וזה לשון מהר״ם אם הדיח טמא. אם הדיח ידיו במים דגלי בדעתיה דניחא ליה במים שעליו. אז לא בטלה הטפה הטמאה במים הטהורים שעל ידיו. וטמאתן וטמאה נמי הככר. ואם לא הדיח. דלא ניחא ליה במים שעליו. בטלה טפה הטמאה ברוב עכ״ל. ודע שהראב״ד [שם] התנה לומר דהא דאין מי גבא מקבלים טומאה עד שיתלשו. שהוא דוקא שיש בהם רביעית כדי להטביל בהן מחטין וצנורות:

[*רש״א בין כו׳]. כתב הר״ב שטפת מים טמאים [וכו׳]. וכן הוא בפי׳ הרמב״ם בשם התוספתא. ומ״ש שם לסוף שטפת כו׳ בנא״י נמחק לסוף. וכן ראיתי בתוספתא דליתא. וקשיא לי תיבת טמאים שהל״ל טמאה. וגם ק״ל הלשון דאח״כ שכתב לבסוף כשנפלו. ובזה נ״ל שצ״ל כשנשטפו]:

אחד מי גבאים כו׳. כתב הר״ב אחד מי בורות מי שיחין כולהו שוין כו׳. וכ״כ הר״ש. [*וכן] ללשון הרמב״ם שאכתוב בדבור ומקואות כו׳ כל השנוין בכאן בכלל. וכן נראה מלשון מהר״ם שאכתוב בדבור בשעת הגשמים:

מי תמציות שפסקו. כתב הר״ב ואם שתה מהן אדם טמא וכו׳ אין הטפה הטמאה מתבטלת בהן בהני גוני דתנינן לעיל שאם שתה טהור או מילא בכלי טהור או נפל ככר והדיחו [וכו׳]:

ומקואות שאין בהן ארבעים סאה. ובכלל כל [מים שוקטים ונחים בארץ] שלא היה לו [עיקר] ימשיכהו ולא יהיה בו ארבעים סאה ויהיה [נח בארץ] ואפילו היו שאובים. והורה על זה אמרו מי בורות. כי משפט הכל א׳. הרמב״ם:

בשעת הגשמים הכל טהור. משום דמים [שכיחי] על פני כל הארץ לא חיישינן שמא אדם טמא שתה מהן. מהר״ם:

כשרין לחלה. ל׳ הר״ב להשתמש בהן לחלה ללוש ולבשל בהן חלה. וכן הוא בפי׳ הרמב״ם. אבל בנא״י להשתמש בה בעיסה הטבולה לחלה וללוש בצקה כו׳ ובחבורו פ״ט מהלכות מקואות לעשות מהן עיסה ולטבול לחלה. ואינו מובן אא״כ נגיה הטבולה לחלה. ושוב מצאתי כך בדפוס ישן. והשתא א״ש שבמשנה דלקמן תנן כשרים לתרומה דהתם לא משכחת מים הצריכים לדבר הטבול לתרומה אלא התם בתרומה ממש וה״ה לחלה ממש שדינם שוה אבל הכא דוקא בטבולה לחלה בלבד ועמ״ש בספ״ה דשביעית:

מי תמציות שלא פסקו. ואלה המים ג״כ אין בו מ׳ סאה ואינם שאובים. הרמב״ם:

[*שלא פסקו כו׳. ול׳ הר״ב ועדיין הן מבצבצין. ולעיל מ״ד כתב מבעבעים. ושם כתב הר״ש לתוספתא ההרים בוצצים. ומפרש כלומר מבצבצים ומבעבעים]:

[*ושתה טהור. כתב הר״ב וזו [היא המעלה] כו׳ לא עלתה טבילה. וכן לשון הר״ש. ואיני יודע מה ענין טבילה לטהרת מים לעצמן והל״ל השקה]:

מקוה שיש בו מ׳ סאה שבו טובלין. דתניא ורחץ את בשרו במים במי מקוה [במים נקודתו בפתח. משמע מים המיוחדין דהיינו אשבורן. תוס׳]. את כל בשרו. מים שכל גופו עולה בהן כמה הן אמה על אמה ברום ג׳ אמות ושיערו חכמים מי מקוה מ׳ סאה ספ״ק דחגיגה דף יא:

טובלין. לשון הר״ב בני אדם כל גופו. חוץ מן הזב הזכר. הרמב״ם פ״ט מה׳ מקואות [הל׳ ה׳] [*וע׳ במשנה דלקמן]:

מעין שמימיו מעוטין ורבו עליו כו׳. עיין [מ״ש] פ״ה מ״ג ומ״ה:

[*באשבורן. פירושו כתב הר״ב ספ״ח דטהרות. ועמ״ש שם [בשם רש״י]. זוחלין שכתב הר״ב. פירושו כתבתי במשנה דלקמן]:

בכל שהוא. לאו דוקא כל שהוא אלא כל מקום שגופו עולה בבת אחת. זו היא דעת הרמב״ם והראב״ד. וטעמא דגבי מים חיים דזב לא כתיב כל בשרו. הר״ן פ״ב דשבועות. והא דמצריכים בבת אחת אפרש בס״ד בספ״ז. וקשיא לי על זה ממ״ו פ״ה כמו שאכתוב שם [ד״ה ובו מ״ס] גם אכתוב שם דעת החולקים וסבירא להו דלטבילת אדם בעינן מ׳ סאה לעולם אפי׳ במעין. ומצאתי למהר״ם דגורס בכאן לטהר בו. אך אין להוכיח מזה כלום. דגם הרמב״ם גירסתו כך היא כנראה מלשון פירושו וכך העתיק בחבורו פ״ט מה׳ מקואות. ובב״י ריש סי׳ ר״א הועתק ג״כ לטהר:

מוכין. פירשתיו במ״ט פ״ח דפרה. [*ושם נשנה במשנה המלוחים והפושרים והר״ב שכתב חמין במקום פושרין. כ״כ הרמב״ם בפי׳ אבל בה׳ פרה פ״ו העתיק הפושרים ובפ״ט מהלכות מקואות [הל׳ ה׳] העתיק מרים במקום חמים ובפירושו דהכא כתב מוכים ר״ל מלוחים או מרים או חמים או זולת זה מן הטעמים הרעים הנמצאים בקצת המימות כמו [שנתבאר] בשמיני מפרה עכ״ל ושם בפרה לא כתב רק מלוחין או חמין] [ויהיו מוכין בדגש הכ״ף]:

בזוחלין. מלת זוחלין עבריית מחמת זוחלי עפר (דברים לב כד) ר״ל הנחשים [הנגרים] בארץ. הרמב״ם:

ב למפרע כו׳ טמאות. עד שיוודע שטבל כראוי. הרמב״ם רפ״י מה״מ [הלכה ו׳] . ולאפוקי דלא תימא מהו למפרע מעת לעת. וכר״א בן שמוע דבמשנה ספ״ג דגיטין בכיוצא בזה. דמתני׳ דהכא פליגא עליה. כדאיתא התם בגמ׳ [דף נא]:

[*בטומאה חמורה. פי׳ הר״ב באב הטומאה שמטמאתו מן התורה. וכ״פ הר״ש ואני תמה דהא תנן בפ״ד דטהרות משנה יא דבר שהוא אב הטומאה והוא מד״ס ספיקו טמא. ושם פי׳ הר״ב דאפילו ספיקו ליטמא טמא כ״ש ליטהר כי הכא. ועיין עוד שם בפירוש הר״ב. ומש״ה נמי לא תנן במתני׳ דהכא. אלא כגון אכל אוכלים טמאים כו׳]:

אבל ספיקו ליטמא ולטמא טהור. ודוקא בטומאה דרבנן דהכא. אבל יש (תרומה) [טומאה] דרבנן דשורפים לרבי יוסי בספק מגע כגון ו׳ ספיקות בפ״ק דשבת. מהר״ם. ומתני׳ הוא בפ״ד דטהרות:

אפילו נפלו. שראינו שנפלו בו כו׳ ל׳ הר״ב שם בפי׳ מ״ז:

ספק יש בהם מ׳ סאה. כתב הר״ב דשוב אין השאובים פוסלים אותו. עיין מ״ש במ״ו [ד״ה פסול]:

שיש לו במה יתלה. כ׳ הר״ב דשאובין דרבנן והא דתניא בת״כ אך מעין כו׳. אסמכתא בעלמא היא. כלומר דמדאורייתא אפילו כולו שאוב כשר. ואם תאמר ואי כולו שאוב דאוריי׳ כשר. אמאי פסלו חכמים שאיבה כלל. [אי אמרת בשלמא דכולו שאוב מדאוריי׳. גזרו רבנן ג׳ לוגין שאובין דפסלו אטו כולו שאוב. הרא״ש] וי״ל דגזור אטו בכלי. ובכלי עצמו לא שרי לטבול. דבעינן מקוה דומיא דמעין שהוא בקרקע. והא דדייקינן [בזבחים דף כה] מדכתיב מקוה מים יהיה טהור. הוייתן ע״י טהרה תהא. כמ״ש הר״ב לקמן במ״ה פ״ה ומ״ד פ״ו דפרה. משכחת לה ע״י כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה. דפסלי מקוה [*מדרבנן] [כדתנן לקמן רפ״ד] כ״כ הר״ש. ובהכי אזלא לה תמיהת הרא״ש שמנעוריו ע״ז הפסק כמ״ש בתשובותיו כלל ל״א סי׳ ז׳. ודעת הרמב״ם ג״כ דמדאורייתא אפי׳ כולו שאוב כשר. וכמ״ש בחבורו ר״פ ד׳ מה״מ. ועיין מ״ש לקמן מ״ה:

ר״א אומר רביעית מים כו׳. משום דרביעית הוא שיעור טבילת מחטין וצנורות. וכבר יש שם מקוה פסול עליו. הרא״ש. ועיין במשנה דרפ״ג. וכיוצא בזה פי׳ הר״ב במשנה י פ״ו. ועיין מ״ש בספ״ז:

ושלשה לוגין. טעמא כתבתי במ״ג פ״ק דעדיות [ד״ה וחכמים]:

אם ידוע שנפל כו׳ כשר. הא ספק פסול. מדלא קתני אם ידוע שלא נפלו כו׳ פסול ואם לאו כשר. מכאן ראיה לסברת האומרים דכולו שאוב פסול מדאורייתא. ומש״ה קודם שנעשה רוב מקוה בהכשר פסלינן מספק כ״כ הרא״ש. וליישב לדעת הר״ב ודעימיה הסוברים דמדאורייתא אפי׳ כולו שאוב

כשר. נ״ל. דתנא מהדר למתני כשרות ברישא. ואי הוה קתני אם ידוע שלא נפלו כו׳ הוי כמהדר אפסלות. גם היה מאריך למתני שלא נפלו. וגם דברי ר״ש דמכשיר קיימי שפיר טפי אפסלות דסמיך ליה. כך נ״ל ליישב לסברת הסוברים דאפילו כולו שאוב כשר מדאורייתא. ואני תמה על הכ״מ שבפ״ה מה״מ [הלכה ד׳] העתיק דברי הרא״ש למידק הכי על הרמב״ם שהעתיק לשון משנתינו. והרי הרא״ש כשכתב כן לא כתב אלא להחזיק סברת הסוברים דכולו שאוב פסול מדאורייתא. והרמב״ם אין סברתו כן. אלא דמדאורייתא הכל כשר:

המסנק כו׳. פירש הר״ב כמו המסלק. מל׳ סונקין אותו בצדי המזבח. בפ״ב דתמיד הר״ש:

פסול. כתב הר״ב ודוקא כשאין במקוה ארבעים סאה כו׳ אבל אם היה בו ארבעים סאה אין כל מים שאובים שבעולם פוסלים אותו. אפי׳ לדסברי דכולו שאוב פסול מן התורה. אפ״ה סברא הוא דהא בהשקה נעשו זרועין ליטהר מטומאתן [כדתנן במ״ו דפרק בתרא] וה״ה להטביל בהן. הר״ש. ועיין מ״ש במ״ח פ״ו [ד״ה מביא]:

לנגבן. פי׳ הר״ב שלא נתכוין לקבל המים כו׳. עיין בר״פ דלקמן:

ישבר. דסיפא דברייתא דאך מעין כו׳ שכתב הר״ב לעיל. מסיימה הכי. אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם אף מקוה שאין בו תפיסת ידי אדם. יצא המניח כלים בראש הגג לנגבן ונתמלאו. ת״ל בור. הנה שב המקוה שיהיה מותר בו שתוף אדם מצד ואסור עליו מצד. הרמב״ם. וכלומר לר״א כדאית ליה. ולר״י כדאית ליה. וכ״כ ב״י בשם הרא״ש. ודלא כבעל קרבן אהרן שפי׳ דברייתא זו אליבא דר״י היא דוקא:

ואם לאו לא ישבר. כתב הר״ב שמא יפלו מן המים לבור רביעית קודם שבירה. שדרך השבירה להפיל הקנקנים על צדיהן ובכך ישברו. ואפשר שע״י כך קודם שישברו יפול רביעית מהן לבור. וז״ל מהר״ם ואם לאו לא ישבר אם אין מים בבור אע״פ שהיא עונת גשמים פסולה. דמיד כשיכה בקנקנין לשבר אותם. שמא יהיו נתזין למעלה מעט מים מהקנקן רביעית קודם שישבר. ואח״כ לא יועיל להקוות עליו לר״א דס״ל רביעית בתחלה פוסל את המקוה. ואפי׳ אם אח״כ ירדו גשמים לא יוכשר. אבל השתא דאיכא תרוייהו. עונת גשמים. ויש מים בבור. כיון שיש מעט מים בבור לא פסלה ביה רביעית מים שאובין אלא ג׳ לוגין על פני המים. כדאמר לעיל ולא חיישינן שמא יהיו נתזין ג׳ לוגין. דכולי האי אין נתזין. וא״כ ישבר הקנקנין וישער שיהא מיעוט מי המקוה בהמשכה. וכשירדו אח״כ גשמים יהא רובו מי גשמים ומיעוטו בהמשכה. וכשר. אע״ג דכשהמשיך לתוכו קודם שירדו גשמים היה רובו בהמשכה. כיון דכשהשלים שיעור מקוה בסוף היה מיעוטו בהמשכה. כשר. עכ״ל:

רי״א בין כך ובין כך ישבר. כתב הר״ב דקסבר שאיבה שהמשיכה כולה טהורה. וכן כתב הרמב״ם. גם הר״ן פי׳ כן בפ״ב דשבועות. ותמיהני על הר״ב שכ׳ שאין הלכה כר״א. ש״מ דהלכה כר״י והרמב״ם כתב בפירוש והלכה כר״י. ובפ״ד מ״ד וכן בפ״ה דתרומות מ״ו מפרש דאין ההמשכה כשרה אלא אחר שכבר היו שם רוב מי גשמים הכשרים. ופסק כן הלכה. ואף במ״ד פ״ק דתמורה מפרש כן אע״ג דכתב עוד פירוש אחר משמא דגמ׳. מ״מ לא דחה הדין דנפקא לפום פירושא קמא. והרמב״ם בחבורו פ״ד אע״פ שבהעתקתו לדברי רבי יהושע דהכא נראה מדבריו כפשטא דמתני׳ דאפי׳ בכולה מכשרינן. לא קשיא אדידיה דפסק אחר כך דהמשכה אינה כשרה אלא אחר רוב הכשרים דיש לומר דילמד סתום מן המפורש שאחר כך. אבל מ״מ מפירושו דהכא ודאי דקשיא. דמפרש בהדיא דלר״י *)א״צ שיהא בזה הבור כלל מן המים ואפילו לא יהיה בעת גשמים. ופסק דהלכה כמותו. ובפ״ד מ״ד מפרש דאינו כשר אלא אחר הרוב. וצ״ע:

אבל לא יערה. דאע״ג דלנגבן העלן ולא נתכוין שיתמלאו. והוי דומיא דהניחן בשעת פיזור עבים דבפירוש הר״ב בר״פ דלקמן דטהורים שאני הכא דכיון שעירה לבור אחשובי אחשובינהו. הר״ש:

אם היו המים צפים ע״ג כל שהוא ישבר. פירש הר״ב שלא נשאבו המים דכל שעה הן מחוברים. ומסיים מהר״ם ישבר העציץ שמא יתמעטו המים שלא יהיו צפים ע״ג ויהיו שאובים ואז יפלו ממנו לבור ויפסלוהו אם אין בו מ׳ סאה ואם לאו לא ישבר אם מי העציץ הם הרוב. דרוב בהמשכה לא. ע״כ:

ורי״א בין כך ובין כך ישבר. אבל לא יכפה דחשיב תפיס׳ ידי אדם יותר ממניח קנקנין לנגבן. דהתם לא חישב עליהם לקבל׳ מעולם. דלא העלם אלא לנגבן. ב״י בשם הרא״ש:

המסדר קנקנין בתוך הבור. שהוא מלא מים כדי שיבלעו המים בתוך דופני הקנקנין ולא יבלעו היין שינתן לתוכן ונתמלאו מים. שנבלעו המים בדפנותיהם וגם עברו לתוכן עד שנתמלאו מים אע״פ שבלע הבור מימיו. ישבר הקנקני׳. דהמים שבתוכן לא חשיבי שאובין. שלא כוון שיכנסו המים לתוכן. ב״י בשם הרא״ש:

רי״א במים ובטיט. פירש הר״ב מפני שהמים מקדמין וכי הא דתנן בספ״ז. ופי׳ הר״ב וז״ל שהמים מקדמים להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט ובמים הוטבלו. וק״ל דמאי מהני הא דהוטבלו במים קודם שנשקעו בטיט. והרי אז לא היתה המטה כולה במים. ואנן כולה בבת אחת בעינן שתהא

במים כמ״ש שם הר״ב. וז״ל הר״ש [שם] שהמים מקדמין לאותן הגומות של כרעי המטה ובמים הוטבלה ואין כאן חציצה דאין חוצץ אלא טיט היון וטיט היוצרים [כדתנן בפ״ט מ״ב]. ע״כ. וקשה לי דהיאך מקדמין המים לגומות. דהרי הגומות אינן נעשות אלא ע״י הרגלים. אבל לשון הרא״ש מפני שהמים מקדמין. כלומר דכשתחב רגלי המטה בטיט כבר קדמו המים ונגעו ברגלי המטה קודם שהגיעו לטיט. ואותם המים מחוברים למקוה. הילכך לא הוי חציצה. כדתנן [ספ״ח] האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאים ואם הדיח ידיו במים טהורים ע״כ:

מודה ר׳ יהושע. שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט. ומיהו אצטרופי מצטרף להשלים לארבעים סאה [כמו שכתב הר״ב אליבא דר״א] הר״ש: [*ועיין רפ״ז]:

ג וחסר אפי׳ קרטוב. פירש הר״ב חלק מס״ד בלוג. והוא שמינית שבשמינית הלוג. ומצאתי לו חבר לשיעור זה שכן בפרק בתרא דתרומות [מ״ח] בתרומת מעשר טמא של דמאי. שלא הצריכוהו להוליכו לכהן בפחות מזה השיעור. ולפי זה בדוקא נקטי חכמים חסר קרטוב. וראיתי לב״י בתחלת הל׳ מקואות שכתב בשם הרשב״ץ. דדוקא קרטוב ושנראה לו דלאו דוקא. אלא אפי׳ פחות מקרטוב כל שחסרו מ׳ סאה אפי׳ כל שהוא פסול ע״כ. והנה הוא חכם עדיף מנביא. שכן כתבו ג״כ התוס׳ בפ״ק דר״ה דף יג וז״ל מדה הפחותה נקט ולאו דוקא דאפי׳ פחות מכאן ואפי׳ חסר טפה אינו טובל ע״כ. וא״ת ואי הכי דלאו דוקא אלא אפי׳ כל שהוא. א״כ היכי קתני מפני שחסרו לו ג׳ לוגין ודלמא אותו כל שהוא לאו מג׳ לוגין הוא. הך מלתא לא קשיא כלל. דאין לך כל שהוא שלא נוכל לחלקו לשתים. דהא משום כן קשיא להו להתוס׳ דפ״ח דזבחים [דף ע ד״ה ר״א] אמתני׳ דרפ״ט דפרה כמ״ש שם. ומ״ש עוד הב״י שהרשב״ץ כתב בשם א׳ מהמחברים ששיעור קרטוב משקל דינר. הרמב״ם כ״כ ברפ״ה וסוף פ״ז [הלכה י׳] מה׳ מקואות:

עד שיצא ממנו מלואו ועוד. פי׳ הר״ב כגון מקוה שהיה בו כ׳ סאה מים כשרים ונפלו לתוכו ג׳ לוגין מים שאובין ונתמלא אח״כ מי גשמים כו׳. וכ״כ הרמב״ם בפירושו. ובחבורו פ״ה מהלכות מקואות [הלכה ו׳]. ואע״ג דחכמים אינם סוברים שהג׳ לוגין נתערבו מהם בכל טפה וטפה כסברת רבי יהושע. וא״כ אפי׳ כשיצא ממנו מלואו ועוד עדיין יש לנו לומר שמא כל הג׳ לוגין נשארו באלו הנשארים ולא יצא מהם כלום איכא למימר דכולי האי לא חשו אבל שיערו דכשיצא מלואו ועוד. שא״א שלא יחסר מקצת מהג׳ לוגין עצמם. וכיוצא בזה הרגיש הראב״ד במשנתינו [*דלק׳ כמ״ש שם בס״ד] וע׳ מ״ש בשמו במ״ג [ד״ה עד שיתחשב]:

[*עד שיצא ממנו מלואו ועוד. ואע״פ שהמים הצפים ויוצאין מן הבור מעורבין הם יוצאין וכשיצאו (מ׳) [כ׳] סאה [יש בהן] מן הראשונים שנפסלו ויש בהן מן הכשרים היורדים בסוף אפ״ה כשיצאו משם (מ׳) [כ׳] סאה ועוד כשר. הואיל ולא נפסלו אלא מחמת שלשה לוגין מים שאובים. ב״י בשם הראב״ד]:

שיעמיד בחצר כו׳. ל׳ הר״ב ופותקן. פירשתיו במ״ו פ״ה דתרומות:

ויטהרו העליונים מן התחתונים. פי׳ הר״ב דאמרינן גוד אסיק וכו׳. וכ״פ הר״ש. ומדכתב הר״ב שאין הלכה כראב״ע. ש״מ דכת״ק הויא הלכה. ותמיהא לי טובא דבפ״ז מ״ו פסק דלא כר״י דס״ל אמרינן גוד אחית. וא״כ כ״ש דגוד אסיק לא אמרינן וראיתי בכ״מ פ״ה [הלכה ו׳] דדייק מדהרמב״ם העתיק המשנה הזו בל׳ אחרת. ולא כתב בה שאפילו הוא עליון או תחתון. דש״מ דלא ס״ל דאמרינן גוד אחית. וקשה לי על זה דבפירושו לא משמע כן ומהאי דיוקא דדייקינן בדברי הר״ב דהכי איכא נמי למידק בדבריו שבפירושו. ובר מן דין קשה לי סתם מ״ח פ״ו מטהרין את המקואות העליון מן התחתון וכו׳ וע״י סילון ופסקוה כל הפוסקים ולכן נ״ל שאין מדברי הרמב״ם שבחיבורו הכרע דס״ל דלא אמרינן גוד אחית. וכבר גם הכ״מ כתב שאפשר דליכא למידק מדסתם ולא באר עליון ותחתון אבל כ׳ דמלשונו שבפ״ח [ה״ח] משמע כן גבי ג׳ גומות כו׳ ואני אומר דגם משם אין הכרע שהרי כתב טעם הדבר שאין המים הנזחלין מערבין אא״כ עמדו ואין בל׳ הזה משמעות דלא ס״ל גוד אחית וכבר גם הכ״מ עצמו כ״כ שם. ולפיכך אומר אני דהרמב״ם פוסק למתני׳ דהכא כמות שהיא וכמו שפוסק להההיא דפ״ו. ותרווייהו טעמא דאית לן אפילו גוד אסיק ומקטפרס לא קשיא כמו שאפרש בס״ד. והא דבההיא דמתני׳ ו פ״ז אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים פסק דלא כר״י דס״ל דאף השני טהור התם טעמא משום שאין המים שעל האדם מחוברים. שבמקצתו נגוב. ונמצא שאינו חבור. ומה״ט פסק בסגוס עבה דמתחבר. וכמו שהעלה שם הכ״מ בספ״ח מה״מ [הלכה י״ב] ועוד ראיתי להטור דפסק בההיא דאם היו רגליו של ראשון כו׳ דאף הב׳ טהור כר׳ יהודה. ונתלבט מאוד הב״י למצוא לו טעם ול״נ דטעמו כפשוטו משום דכל הני מתני׳ ס״ל דאמרי׳ גוד אסיק וכ״ש גוד אחית. להכי פסק כר׳ יהודה. ולא הוה סתם ואח״כ מחלוקת. דהא בתר הכי סתים לן תנא בסגוס עבה כר״י. ובהא פליג הטור עם הרמב״ם דלהרמב״ם ההיא דסגוס עבה [ככ״ע היא] דלא [*כמ״ש הר״ב שם שהיא] כר׳ יהודה ומפני כן צריך לחלק בין אדם לסגוס ודאדם לא שייך ביה גוד אחית מהטעם שכתבתי אבל להטור באדם נמי איכא גוד אחית. ואה״נ דאמרינן ומכשירין ביה. וכן נמי בסגוס מכשירין מטעם גוד אחית והיא סתם שאחר מחלוקת. ולפיכך הלכה כר״י וכת״ק דהכא וכסתם דפ״ו. כך נ״ל בדעת הרמב״ם והטור ומתיישבים כל המשניות הסתומות אליבא דהלכתא:

אא״כ פקק. [*וכתב הר״ב כלומר אא״כ כו׳ עד שלא יגע אחד באלה המים. אלא [באמצעות] הבור ואז יהיה הבור טהור. כך לשון הרמב״ם] ונ״א פסק. וכתב הר״ב שהיא נ״ל עיקר. וכן היא בנוסחת מהר״ם ז״ל:

והאמה נכנסת לו. פי׳ הר״ב כגון מי גשמים שבאו מן המדרון. וכ״כ הר״ש ופי׳ הכ״מ [פ״ה מה״מ הלכה ו׳] כלומר דאילו היתה אמת המים נובעין אפי׳ אינה אלא כל שהו היתה מטהרת את המים השאובין שבבור. וכ״כ בספרו ב״י וגם בשם הראב״ד כ״כ. [*וכ״כ הרא״ש בה״מ]:

לעולם הוא בפסולו כו׳. מיירי שלא היו המים של האמה מ׳ סאה קודם חיבורן למי הבור. דאל״כ מאי שנא מכשיעמיד בחצר מ׳ סאה דתנן לעיל דיטהרו העליונים מן התחתונים. ושוב מצאתי לקמן בפ״ה מ״ב דמוקי לה הר״ש למתני׳ דהכא כשאין בה מ׳ סאה באמה. עוד ראיתי כן להרא״ש בפרק מרובה (בבא קמא דף סז) דמוקי לה הכי משום דקשיא ליה ממ״ג דפ״ר:

עד שיתחשב שלא נשתייר כו׳. מדקתני עד שיתחשב. ולא קתני עד שיצא מלואיהן כדקתני לעיל. משמע שהמים הצפים ויוצאים משם. לא נחשוב אותם כולם מן הראשונים כמו שחשבנו לעיל [ד״ה עד שיצא]. אלא לפי חשבון המים שהיו בבור. והמים היורדים בתוכו הם יוצאים. א״נ מחצה על מחצה (מפני) שהמים היורדים לבור באחרונה קרובים לצאת יותר מן הראשונים שהיו בבור. וכן שנינו בפ״ו [מ״ח] היה בעליון מ׳ סאה ובתחתון אין כלום. ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ׳ סאה. והא ודאי לאכשורי תרווייהו (על התחתון) [העליון והתחתון] קא בעי. ואי ס״ד דלא נפקי כי הדדי. או האי פסול או האי פסול. שהרי כנתן סאה ונטל סאה דמי. ואמרי׳ עד רובו. אלמא ש״מ דכי הדדי נפקי. וש״מ דלא קפדינן בכה״ג. אלא דלא נשקול רובו דמקוה. כתיריצא דתריץ בפ׳ הערל (יבמות דף פב). ומש״ה תרווייהו מתכשרי. וא״ת ומאי שנא הכא דחשבי׳ למים הצפים ויוצאים לפי חשבון. ובמתני׳ דלעיל חשבי׳ לכל הפוסלי׳ שהם צפין ויוצאים תחלה. התם כולהו כשרים ובג׳ לוגין שאובין הוא דאפסלו להו. אבל הכא כולהו פסולים. ומש״ה אזלי׳ בהו לפי חשבון. ב״י בשם הראב״ד ועיין בסוף מ״א דפ״ה [*ועוד שם מ״ה בד״ה ונוטפים כו׳]:

הסוחט את כסותו. עיין פ״ז מ״ו:

וחכמים פוסלים. פי׳ הר״ב דסברי ג׳ כלים מצטרפים. כדתנן לקמן וכן פי׳ הר״ש. וכ׳ דג׳ מחלוקות בדבר. דאיכא נמי רבנן דאמרי אפי׳ בד׳ וה׳ כלים פוסלים [וכמ״ש הר״ב במ״ד פ״ק דתמורה] ע״כ. ומשום דהכי תנינן לקמן מג׳ מצטרפין מד׳ אין מצטרפין. ניחא להו למוקים רבנן דהכא כי מתני׳ דלקמן. ולא כרבנן דברייתא [*וכבר כתב הר״ב בריש מתני׳ דלקמן סיומא דמלתייהו דרבנן הוא. ומ״ש הר״ב לקמן בד״ה לא כך כו׳ מכלים הרבה. לאו דוקא. אלא לג׳ קורא הרבה]. ומ״מ צריכין לדחוק ולומר דה״ק רבנן דכמו שמג׳ כלים מצטרפין. ה״נ ממקומות הרבה שמכלי א׳ נמי מצטרפין דכך לי מקומות הרבה מכלי א׳. כמו ג׳ כלים לחודייהו. ול׳ הרמב״ם בנא״י ואמרו חכמים כו׳ איך שתהי׳ נפילתן ואפי׳ ממקומות רבים:

ומד׳ אין מצטרפין. ובפ״ק דתמורה מ״ד כתבו הר״ב והרמב״ם דאין כן הלכה ושם הארכתי בזה בס״ד:

[*בעל קרי. החולה שנפלו עליו ט׳ קבים מים טהור. ואמרינן התם [ספ״ג דברכות] בנתינה אבל לא בטבילה. הר״ש. ואע״ג דבברייתא ליתא חולה מ״מ הכי מפרשא התם בסוגיא וכן בפ״ב דגיטין דף טז. אמר רב פפא הרי אמרו בעל קרי חולה כו׳. והא דבספ״ג דברכות תנן דבעל קרי צריך טבילה וטבילה במ׳ סאה היא ועיין רפ״ח דמכילתין. ההיא בתקנת עזרא כדפי׳ הר״ב שם ומסקינן בפ׳ מי שמתו (ברכות דף כ״ב) דעזרא תיקן טבילה לבריא המרגיל [ממשיך את הקרי עליו שמשמש מטתו] ארבעים סאה ואתו רבנן והתקינו לבריא לאנסו ט׳ קבין. שכן שיערו לרחיצת כל הגוף. וכ״כ בשם הראב״ד במ״ג פ״ק דעדיות]:

בזמן שלא נתכוין לרבות. פי׳ הר״ב כדי להרבות בו מים. שיהיו בו מים בשפע. ולא יחסר על ידי טבילות שיטבלו בה. כך פי׳ הב״י [סי׳ ר״א] ותמה על הטור ורבינו ירוחם שהוציאו המשנה ממשמעה. ופירשו דנתכוין לרבות היינו שמשעה ראשונה שהתחיל להטיל בו מים. היה בדעתו להטיל שלשה לוגין. ע״כ. ומצאתי למהר״ם שמפרש כמו כן כדברי הטור. שכתב וז״ל במה דברים אמורים דד׳ וה׳ כלים אינם מצטרפים לפסול את המקוה. בזמן שלא היה בדעתו לערות יותר. אבל אם כשעירה עתה לזה היתה בדעתו לערות למחר או *)ליומחרא יותר אפילו קורטוב בכל פעם ופעם. מצטרפין לג׳ לוגין ע״כ:

ד **תחת הצנור**. פי׳ הר״ב שקבעו ולבסוף חקקו. עיין במ״ג:

אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים. פי׳ הר״ב ואחד כלים קטנים דלא תימא דלא חשיבי. וכן פירש״י בפ״ק דשבת דף טז. אבל התוס׳ כתבו א׳ כלים גדולים שמרוב גודלן אינן מקבלות טומאה. כגון כלי עץ שהן יתרים על מ׳ סאה שאינן מטלטלין מלא וריקם. אפ״ה מקרי שאיבה. וא׳ כלים קטנים כדתנן במס׳ כלים [פ״ב] הדקי׳ שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבים שלא מסומכים שיעורן מכדי סיכת קטן ועד לוג. אבל בציר מהכי טהורים. ע״כ. ולשון יתירים שכתבו. קשיא דמחזיקים מ׳ סאה תנן ברפט״ו דכלים ובשאר דוכתי. ול׳ הרא״ש המחזיקים מ׳ סאה. ול׳ מהר״ם ראיתי שהוא ג״כ כל׳ התוס׳. וצ״ע:

אמר ר״י עדיין מחלוקת כו׳. וידוע דר״מ ור״י הלכה כר״י. ודלא כהרמב״ם שפוסק כר״מ. וכתב בפירושו שהוא מי״ח דבר. ומדהר״ב לא מנאו בי״ח דבר בפ״ק דשבת ש״מ דס״ל דהל׳ כר״י. וכן דעת הרא״ש:

אם יש לה לבזבז. פי׳ הר״ב שפה סביב מד׳ רוחותיה וכו׳. דאי מג׳ רוחות אין זה בית קבול. ובפ״ב דמס׳ כלים אין לדקדק כלום. דקתני [במ״ג] הטהורים שבכ״ח טבלא שאין לה לזביז. דה״נ קתני [במ״ז] הטמאים שבכ״ח טבלא שיש לה לזביז. הר״ש. ועמ״ש במס׳ כלים פי״ב מ״ו [ד״ה שנחלקה]. וראיתי בב״י שכתב בשם הרוקח דמשמע דדוקא בב׳ רוחות הוא דכשר אבל אם יש לו לזביז מג׳ רוחות פסול׳:

זקפה לידוח כו׳ אינה פוסלת כו׳. ומיירי כגון דבלאו הטבלא היו המים נמשכים למקוה. דאל״ה אע״פ דאין המים נפסלים מחמת שאיבה. מ״מ נפסלים משום דהויה ע״י טהרה בעינן. כדאיתא בפרק [ה] [במ״ה]. הרא״ש:

[*בצנור. מ״ש הר״ב בסוף המשנה דסילון וצנור ומרזב אחד הוא. ומיהו נשתנו בגודלן וקטנן. כדפי׳ הר״ב במ״ו פ״ג דב״ב]:

לקבל צרורות. המתגלגלים במים. כדי שלא ירדו עם המים. הרמב״ם פ״ו מה״מ [הלכה ו׳] :

ובשל חרס רביעית. עי׳ [מ״ש] מ״ב פ״ב דכלים:

ונכבש. פי׳ הר״ב שהעפר נקבע ונעשה מהודק כו׳. וקשיא מהא דתנן בפרק חלון מ״ג חריץ עמוק י׳ ורחב ד׳. מערבין ב׳ ואין מערבין א׳. מלא עפר או צרורות מערבים א׳. ולא מצריכים כבישות. וי״ל דגבי חריץ שאני. דהכא מבטל ליה מתורת כלי. ב״י בשם ס׳ יראים. [*ומתישב בזה ג״כ מ״ז פט״ו דאהלות] ואע״ג דלכאורה נראה דדוקא לפי׳ דמפרש כבישת רגל הוא דקשיא ליה. בעיני נראה דאפי׳ כשנפרש כבישה מאיליו נמי קשיא. וכתב הרא״ש דהרמב״ם והראב״ד גורסים ונגפס. כלומר ונעשה חזק וקשה כגפסי׳. [*ע״כ. ופי׳ גפסיס כ׳ הר״ב במ״ב פ״י דכלים]:

ורחב מן האמצע אינו פוסל כו׳. לפי שלא יכוין לזה החלל שיהיה כלי קבול. ואמנם היה הכוונה שיצאו המים מן המקום הצר בחוזק. הרמב״ם. [*ומ״ש הר״ב לא חשיב לקבלה. מלשון הר״ש העתיק כן. אבל נ״ל שצ״ל לא חשיב נעשה לקבלה]:

[*אם רוב מן הכשר. פי׳ הר״ב כגון שכ״א סאה כו׳. וכ״כ עוד בפ״ה דתרומות מ״ו. ושם כתבתי דלענין הדין במשהו יותר מכ׳ סגי. וכלשון הב״י שאני מעתיק בד״ה ואם לאו כו׳ בס״ד]:

אם ידוע שנפל לתוכו מ׳ סאה כו׳. עי׳ מ״ש בזה במ״ה פ״ב:

ואם לאו פסול. פי׳ הר״ב דג׳ לוגין מים שאובין כו׳. ואפי׳ המים שאובים בפ״ע שלא נתערבו בכשרים אין פוסלין דרך המשכה אלא ברוב. וכ״כ הרמב״ם. והקשה הכ״מ [פ״ד מה״מ הלכה ח׳] מדקתני רישא אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה. דמשמע שמפני שנתערבו מקודם הוא דמכשרינן. הא לאו הכי לא. ונ״ל דהא דקתני שמתערבין היינו לאפוקי היכא דלא נפלו רוב כשירים ברישא. דהיכא דהיה במקוה פחות מכ׳ סאה ומשהו מים כשירים. הוא נפסל בג׳ לוגין מים שאובים אע״פ שנפלו בו בהמשכה. אבל כשהם מתערבים קודם שירדו והם נמשכים ויורדים. אע״פ שאין רוב הכשרים ניכר ועומד לעצמו. כיון שגם השאובים אינם יורדים למקוה בפני עצמם. אלא מעורבין עם הכשרים ובדרך המשכה. כשירים. והכי משמע מדבריו ז״ל שכתב אין המים שאובים פוסלים וכו׳. עכ״ל. ואני מצאתי בתוס׳ פ״ק דתמורה די״ב [סד״ה ואין המים]. שהרגישו בקושיא זו וכתבו. ונראה דקתני נתערבו [עד שיגיעו למקוה]. לאפוקי היכא שהצינור שחקקו ולבסוף קבעו יורד למקוה בלא המשכה. ע״כ. כלומר דנתערבו לאו דוקא ואפילו בלא נתערבו נמי. ולא אתא אלא לאפוקי בלא המשכה. [*ואף דברי הר״ב כך מוכרעין. שכתב היו מקלחים כו׳ שלא ירדו למקוה ע״י המשכה כו׳ אלא מן הכלים עצמן. ולא כתב כלשון הר״ש שכתב שלא נתערבו בחצר אלא מהלכין בפני עצמן [למקוה השאובים וכן המי הגשמים עצמן]. ע״כ. אלא דהר״ב ס״ל דרישא גופה אף בלא נתערבו. אלא מהלכים וכו׳ ולפיכך הוכרח לפרש בסיפא שלא ירדו ע״י המשכה כו׳. אלא כו׳] ומ״ש הר״ב וכן הל׳. כבר הקשיתי לשאול ע״ז בפ״ב מ״ז [ד״ה רי״א]:

אין ממלאין ממנה. וכן העתיק הר״ב. אבל במס׳ פרה פ״ה מ״ז גרסינן אין ממלאין בה. והיא גירסא נכונה [*כדתנן בסיפא] וכך הוא בנוסח׳ מהר״ם בכאן ז״ל:

[*ואינה צריכה צמיד פתיל. כתב הר״ב לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות. כדתנן פ״ה דאהלות מ״ו]:

או מן הצד. עמ״ש שם במס׳ פרה [ד״ה מן הצד]:

וכמה יהיה בנקב. פירש הר״ב לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מטעם שאיבה. ואיכא למתמה דא״כ היכי קתני מעיקרא ואינה יכולה לקבל מים כל שהם. דמשמע ודאי שא״צ שיעור לנקב. אלא בכל שהוא מבטלו מתורת כלי. ועוד קשה דבסמוך בשוקת יהוא מפרש לענין עירוב מקואות. אבל אין זה כי אם עירוב פירושים שהר״ש וכן הרא״ש הביאו סוגית הגמ׳ דספ״ק דיבמות [דף טו]. דמוכח מיניה דההיא דשוקת יהוא לענין עירוב מקואות

היא שנויה ומשום כך פירשו דהך דכמה יהא בנקב מלתא באפיה נפשה היא ולא קאי אירישא אבל ניקבה דרישא לא בעי כשפופרת הנוד. כיון שהנקב הוא למטה בשוקת ואינה יכולה לקבל מים כל שהוא. נתבטלה מתורת כלי. ובתוספתא פליגי תנאי בהא וכו׳ והרמב״ם בפ״ו מה״מ [הלכה ג׳] נראה מדבריו דמפרש דקאי אדסליק מיניה. דהיינו לענין לבטלו מתורת כלי שלא יפסול המקוה מחמת שאיבה. קאמר כמה יהא בנקב כשפופר׳ הנוד. ולפי זה גם הך דשוקת יהוא לענין נקב המבטלה מתורת כלי מתניא ולא לענין עירוב מקואות. וכבר פירש הכ״מ לאותה סוגיא דיבמות דלא תקשה כלל אדהכא. והנה יצא לנו עירוב הפירושים. שמתחלה מפ׳ הר״ב כפירוש הרמב״ם. דכמה יהא בנקב קאי אדלעיל מיניה. ולדידיה שוקת יהוא נמי בכה״ג. והדר מפרש שוקת יהוא לענין עירוב מקואות שהוא כפי׳ הר״ש והרא״ש. ולדידהו כמה יהא בנקב נמי לענין עירוב מקואות ולא קאי אדלעיל מיניה. אבל יתכן שהר״ב אע״פ שפי׳ כמה יהא בנקב כדברי הרמב״ם. לא היה נראה לו לפרש שוקת יהוא בכה״ג נמי. כיון דפשטא דסוגיא דיבמות משמע מינה דלענין עירוב מקואות שנויה. וקסבר הר״ב דהך עובדא דשוקת יהוא אע״ג שאינה ענין לביטול תורת כלי. אפילו הכי מייתי לה הכא. משום דדמיא לשיעורא דשפופרת הנוד. ובאמת אע״פ שהכ״מ מפרש לשוקת יהוא לדברי הרמב״ם דמיירי לענין ביטול תורת כלי מדנפשיה הוא דמפרש כן. לפי שנראה לו לפרש הכל בענין אחד. אבל מדברי הרמב״ם עצמו אין הכרע. ואפשר שיפרשו לענין עירוב מקואות וכדפרישית לדעת הר״ב. ומ״מ לישנא דכל שהם. דחיקא לפירוש הר״ב והרמב״ם. אבל בתוספתא והביאוה הר״ש והרא״ש איתא בד״א מן הצד. אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה. אם הי׳ מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה. ופירש דה״ק בד״א דבעינן כשפופרת הנוד מן הצד. אבל אם ניקב בשוליו אינו פוסל אפילו ניקב כמלא מחט. ואם הי׳ [מקבל] כל שהוא. פירוש שנקוב מן הצד כשפופרת. וגבוה מעט מן השולים ומקבל מן הנקב ולמטה מים כל שהוא. פוסל המקוה. ע״כ. נמצינו למדין עכשיו דאין מלמטה ומן הצד שווים בדינם. דאע״ג דמלמטה סגי בנקב כל שהוא. במן הצד בעינן כשפופרת. ושאין יכול לקבל ממנו ולמטה מים כל שהוא. ואיכא למימר השתא דוכמה יהיה בנקב כו׳ קאי אמן הצד. וכן מצאתי בב״י גבי מה שכתב הטור ובדבר זה שוה מעין ומקוה כו׳ שם כתב. בשם הר״ר יוסף טאיטסי״ק שהאריך בדין זה. ובתוך הדברים כתב דוכמה יהא בנקב. קאי אמן הצד. אחרי שחלוקים הם נקב שבשוליה. לנקב שמן הצד וכדפרישית:

ה **פסול**. ותמה הר״ש [במתניתין דלקמן] אמאי פסול כיון דמי השוקת מחוברין למעין דמטהר בכל שהוא. ותנן בפ״ק מעין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובין שוה למעין להטביל בו בכ״ש. ועוד דמטבילין כלים בתוך כלים. [כדתנן בפרק דלקמן מ״ב] ומחלק בין כלים התלושים דשרי. לכלים הקבועים. דאיכא למגזר אטו בשאין בהם כשפופר׳ הנוד. אבל הרא״ש כתב (דלק׳) [דל״ק] מידי. כיון דכלי מפסיק בין מים שיצאו חוץ לשוקת ובין המעין. לא מיקרו מחוברים. ולא דמי למעין שנתן לתוכו מים שאובין דשם מעין לא בטיל מיניה אע״פ שנתנו לתוכו מים שאובין הרבה. מידי דהוה אמקוה שיש בו מ׳ סאה שאינו נפסל אפילו נתן לתוכו אלף סאין מים שאובין. והא דאפילו בכלי עצמו מטבילין. לא דמי דהתם הכלי הפנימי הוא נטבל בתוך המקוה. כיון דפי החיצון כשפופרת הנוד. אבל כלי המחובר למעין או למקוה שיש בו מ׳ סאה. אין להטביל בתוכן גזירה דלמא אתי להטביל בכלי שיש בו מ׳ סאה בלא חיבור הלכך אסור להטביל בשוקת ובמים הנמשכים ממנו. ע״כ [*והא דאין מטבילין בכלי כתבתי הטעם בפ״ב מ״ג [ד״ה שיש]] וכתב ב״י עוד בשמו שכתב דהא דתנן בפ״ו מ״ה השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא״כ היו נקובים כשפופרת הנאד שאני התם שהים מקיפן. אבל אם היו עומדים על שפת הים ומחוברים לים כשפופרת הנאד לא:

כשר חוצה לה. לשון הר״ב כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה. וזה לשון הר״ש כשר חוצה לה. כל שהוא שחוץ לשוקת ע״ג שפתה. כשר להטביל בו מחטין וצנורות עד כאן. כלומר דחוצה לה היינו כל מה שאינו תוך השוקת. בין שהוא חוצה לה ממש או ע״ג שפתה. מקרי חוצה לה. ומשום דע״ג שפתה אין שיעור שתעלה טבילה לאדם. נקט מחטין וצנורות. ובטעמא דמתניתין דכשר חוצה לה כתב הרא״ש וז״ל כשרים המים היוצאים מן השוקת אע״פ שאסור להטביל בתוכו. לפי שהמעין שנופל על שפת השוקת מטהר כל המים בכ״ש. אע״פ שמי השוקת מרובין מהן. מ״מ כל המים מחוברים למעין ע״י המים המועטין הנופלים על השוקת ונטהרים אע״פ שכבר נפסלו בשאיבה כשעברו דרך השוקת. ע״כ. אבל מהר״ם כתב וז״ל כשר חוצה לה דדוקא חוצה לה כשר. אבל ע״ג שפה לא דכתיב מעין ובור מקוה מים יהיה טהור. דהיינו בקרקע דלא חזו לקבולי טומאה. אבל ע״ג כלים לא. ע״כ:

על גבי בריכה. והיא מלאה מי גשמים. שאין מטהרין אלא באשבורן ובמ׳ סאה. ב״י:

והפסיקו. עיין מ״ש במ״ו:

הרי הוא כמקוה. ל׳ הר״ב ואין מטהרים בכ״ש עד שיהא שם מ׳ סאה. וכן ל׳ הר״ש. והטור מסיים ובאשבורן. וכ״כ הרא״ש:

פסול. עדיין הם פסולים כו׳. ב״י:

עד שידע שיצאו הראשונים. איכא למידק אמאי לא קתני עד שיצאו כו׳ כדקתני במשנה א״ב דפ״ג. ונראה לי דלישנא דשידע שיצאו הוה כמו הלשון דעד שיתחשב שלא נשתייר כו׳ דהתם במ״ג שכתבתי שם בשם הראב״ד דמתחשבין לפי חשבון. וה״נ דכוותה דטעמא דהתם שייך נמי הכא. ודו״ק:

העבירו ע״ג כלים. פי׳ הר״ב על דפני הכלים מבחוץ. וכן פי׳ הרא״ש. וכתב דטעמא דר׳ יוסי דגזר אטו תוך כלי. לענין זה דלא הוי מעין. אבל לא גזר כולי האי לעשותן מים שאובים. ע״כ. ונ״ל דה״נ מיירי. בענין דבלאו אלו הכלים היו המים עוברים. דאלת״ה יהיו נפסלים אפילו למקוה. משום דהווי׳ ע״י טהרה בעינן. וכמו שכתבתי בשם הרא״ש בפרק דלעיל מ״ב. גבי זקפה לידוח:

ובלבד שלא יטביל ע״ג ספסל. פי׳ הר״ב גזירה שמא יטביל בכלים. וז״ל הרא״ש גזירה אטו תוך כלי. ע״כ. ולרבותא לא מהדר אלא ספסל דאע״ג דאין לו תוך אפ״ה גזרינן. משום דדמי לכלי הואיל וראוי למדרס. כדתנן במ״ג פכ״ב דכלים. ויש לכ״מ פ״א מהלכות מקואות. וכן בב״י סי׳ קצ״ח שני פירושים אחרים בדקדוק זה דלא קתני בדר׳ יוסי אלא ע״ג ספסל. אבל הנה הנם לשטת הרמב״ם דמוקי למתני׳ בכלים שאין להן בית קבול. ולא זוהי שטת הרא״ש והר״ב. ולכך לא העתקתי׳:

מעין שהוא משוך כנדל ריבה עליו והמשיכו. כתב הר״ב בפ״א שהרחיב הבריכות שהיו מושכות מים מן המעין. וזה לשון הר״ש ריבה עליו לא שריבה לו מים שאובים. דא״כ לא היה מטהר בזוחלין. כדתנן לעיל בסוף פ״ק. אלא ריבה עליו היינו שעשה בריכות לכל המקומות שהיה מוליך ונתמלא כל אחת מים. הרי הוא כמות שהיה. דבמקום שהיו מימיו זוחלים קודם שריבה עליהן והרחיבן וכו׳. ופי׳ הראשון שכתב הר״ב הוא פי׳ הרמב״ם. ומפרש דסיפא היה עומד וכו׳ היא המעלה הרביעית [משש] שבמקוה דבפ״ק. ובב״י כתב בשם הרא״ש כמו שפירש הרמב״ם. [*שנתן טעם לדבר שכיון דבלאו הכי היו זוחלין באותן המקומות. אלא שעתה נתרבה זחילתן]. ודמסיים אסיפא דהיינו הא דתנן בפ״ק. למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין וכו׳:

כנדל. ל׳ הר״ב כשרץ זה שמרבה רגלים דקים. הרמב״ם:

רבי יוסי אומר כל הימים מטהרים בזוחלין. פי׳ הר״ב מפני שהנחלים הולכים וזוחלי׳ עליהם. עיין מה שכתבתי במ״ח פ״ח דפרה:

והנוטפין. פי׳ הר״ב כגון מי גשמים. וכן פי׳ הר״ש. ובדבור אפי׳ זב כו׳ אכתוב פי׳ הרמב״ם:

על הזוחלין שרבו על הנוטפים שהם כשרים. והכי תנן לה בעדיות פ״ז מ״ג. ושנינו שם מעשה וכו׳ ופי׳ הר״ב שהן כשרים כזוחלים. הואיל ונוטפין מועטין ואפילו במקום שאין כדי טבילה וכו׳. וכ״פ הר״ש. וכלומר דהא דמעין מטהר בכל שהוא. שיעור כדי טבילה מיהו בעינן. וכמ״ש כבר בפ״ק מ״ז. ולאו למימרא שאין להן דין זוחלין אלא לענין שמטהרין בכל שהוא. ושצריכין מיהת שיהיו באשבורן. שהרי כבר פי׳ הר״ב בעדיות דמטהרין בזוחלין ובכל שהן. וכן לשון הר״ש בכאן. שהן כשרין כלומר בזחילה הואיל ונוטפין מועטין. ואיצטריך לאשמועינן אפי׳ במקום שאין כדי טבילה כו׳. וכלומר דאי לגופיה שמטהר בזחילה. כבר תנא לה בפ״ק מ״ז דמעין שמימיו מעוטין ורבו עליו מים שאובין שוה למקוה. מוכח ודאי דכשמים שאובין מעוטים שוה למעין בכל דבר. וכ״ש בנוטפין המעוטין:

ונוטפין שעשאן זוחלין. פירש הר״ב כגון מקוה שפרץ על שפתו כו׳. וכ״פ הר״ש. וקשיא לי לישנא דעשאן. וגם מה שפי׳ לקמן אין מזחילין בו. כלומר אין מעמידין בו מקום הזחילה כו׳ לא אתי שפיר. ומצאתי שהרא״ש הקשה כך. וכתב עוד. דטעמא דר״י לא מסתבר כלל. כיון דהמקוה כשר ומונע מפסולו ע״י דבר טמא. ועוד דשנינו בפ״ג בור שמלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה הימנו. לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב כו׳. ומשמע דלאחר שיתחשב שלא נשאר בבור שלשה לוגים. אע״פ שהאמה עדיין נכנסת לו ויוצאה ממנו. כשר. [*ועוד הקשה מסוף מתני׳ דלקמן ושם כתבתי בזה]. ונראה לי לפרש נוטפים שעשאן זוחלים. כלומר נוטפים שנקוו למקום א׳ והזחילן להוליכן לתוך גומא אחת לעשות מקוה. סומך אפילו מקל ואפילו קנה [*והן פשוטי כלי עץ. והא דקתני ואפילו. משום דתנן בפ״ו דפרה [מ״ד] נתן ידו כו׳ עלי קנים] כו׳. [*וקאמר לא מיבעיא עלי קנים ועלי אגוזים. דאינם ראוים לקבל טומאה כלל. אלא] אפי׳ [*מקל וקנה שאם] עשה להם בית קבול [*מקבלים טומאה. מזחילין בו]. ואפילו זב וזבה סומכים המקל והקנה. לא פוסלתן. אלא היכא דנתן ידו או רגלו והמים עוברים דרך גופו כההיא דפ״ו דפרה. אבל אם הוא סומך המקל והקנה שהמים עוברים דרך עליהן אין בכך כלום. מידי דהוי אעלי קנים ועלי אגוזים שהוא סומך שם. והמים עוברים עליהן. ור׳ יוסי קאמר לא מיבעיא זב וזבה. אלא אפי׳ טהור. כיון דבר קבולי טומאה הוא. לא יסמוך במקל. וההוא דעלי קנים ועלי אגוזים. מיירי שנתנו [האדם העלים] שם טרם באו המים. ולא היו בידו כשעברו המים. ע״כ. [*ובדבור דלקמן תמצא פי׳ הרמב״ם זלה״ה וששבחהו הרא״ש זלה״ה]:

אפי׳ זב וזבה יורד וטובל. והר״ב העתיק ויורד [הטמא] וטובל. וכ״כ הר״ש. אבל הרמב״ם העתיק יורד וטובל. ומפרש למשנתינו בענין אחר. שמפרש דנוטפין הן טפין טפין הנוטפין ממעין היורד מן ההר. אע״פ שאותן טפות יורדין במרוצה תיכף זו אחר זו. כיון שאינו זוחל אלא יורדין בהפסק יש להם

דין מקוה וכו׳. והעיד רבי צדוק כו׳. ואח״כ אמר שאם יוכל להתחבל שיהיה משיב הנוטפים זוחלים. הנה זה מותר. ואופני התחבולה כשישי׳ בה במקום אשר יטפו אלה הטפות קנה או מקל להזיל עליהם אלה הטפות וישובו זוחלין. ויהיו המים המקובצים כמי המעין. ובתנאי שיהיו הנוזלים נשארים על [גב] אלה הקנים [או] המקל [פי׳ בלי הפסק] ואומרו אפי׳ זבה. אין כוונתו שהזבה תצטרך ביאת מים חיים. ואמנם כוונתו הוא שהיא טבילה שלמה וזכר הזבה מפני הזב. וכבר התבאר בראש מגילה. שהזבה לא תצטרך מים חיים. אלא מי מקוה יספיקו אליה. ואולם השמיענו ר׳ [יהודה שלא] לכוונת טומאה וטהרה לבד נשים [אלה המים כשרים]. אלא אפי׳ לענין איסור. לפי שהזבה אשר היא ערוה [עד] שתטהר. תטבול בו ותהיה מותרת לבעלה. וכבר ידעת אתה שהמקל מקבל טומאה מדרבנן. לפי שהוא מפשוטי כלי עץ. וחלק ר״י וכו׳ ע״כ. וכתב [*הרא״ש] שהוא פי׳ נאה ומקובל [*אבל מ״מ בדין פשוטי כלי עץ לא ס״ל הרא״ש כוותיה. אלא דאף מדרבנן אינן מקבלים טומאה. ומש״ה הכשיר בפירושו לעיל בדרבי יהודה כל עוד שלא נעשה בית קבול. וכ״כ הטור סי׳ ר״א בהדיא להמשיך ע״י דף להשימו שם בטרם יבואו המים. בפיסקא המתחלת הבא להמשיך כו׳] ועיין מ״ש בסוף פירקין:

רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה. כ׳ הר״ב וטעמא דרבי יוסי דאמר קרא מקוה מים כו׳. והך טעמא פירשו הר״ב ג״כ במ״ד פ״ו דפרה אדתנן נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולים. וכתב הר״ש דיתכן דאפי׳ רבי יהודה דפליג הכא. מודה התם. דהכא המקוה עשוי ושלם. ע״כ [*ולהרא״ש] כבר נתבאר דודאי דלא פליג התם. עיין [מ״ש] במ״ח פרק דלקמן [ד״ה מביא]:

גל שנתלש. פי׳ הר״ב מן הים. וסתמא כר״י דמטהר ליה בזוחלין. הרא״ש. וכתב ב״י בשם מהרי״ק שורש קט״ו דק״ל מדריש פירקין העבירו ע״ג בריכה והפסיקו הרי הוא כמקוה. ופשיטא שאין לך הפסקה מן המעין גדולה מזו שנתלש הגל מן הים והולך למרחוק. וכן אין לך זחילה גדולה מזו שאין כאן אשבורן כלל. וניחא ליה דהא שהפסיקו הרי הוא כמקוה היינו דוקא היכא שנחו המים במקוה. וכבר נעשו אשבורן. אבל היכא דאכתי לא נייחי מיא באשבורן אלא עדיין חיים וזוחלין מכח נביעת המעין. אע״פ שהופסקו מהמעין. מ״מ שם מעין עליהם עדיין מצד עצמן. כיון דאכתי חיים וזוחלין הם ולא פקע חיותן מנייהו. ע״כ:

ובו ארבעים סאה. תמיהני למאי דפרישית בפ״ק מתני׳ ז דבמעין לא בעינן מ׳ סאה אלא כל שגופו עולה בו בבת אחת הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו. למאי נפקא מיניה מצריך הכא שיהא בו מ׳ סאה. והרא״ש כתב בשם ר״י דאף מעין אינו מטהר בכל שהוא אלא לכלים. אבל לא לאדם. דלעולם בעינן מ׳ סאה אפי׳ בקטן. ומביא ראיה מדאמרי׳ בפ׳ חומר בקדש [דף כב] ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן מ׳ סאה. ובמקוה לא שייך לומר חלחולי מחלחלא. אלא במעין שגידי המים מתחברים תחת הקרקע וקאמר דבעינן מ׳ סאה וכתב שנראין דברי ר״י כי אין להשיב על ראייה שהביא. וגם מסתבר הואיל ושיערו חכמים מי מקוה אמה על אמה כו׳ מים שכל גופו עולה בהן. לא פלוג באדם לשער בכל א׳ לפי גופו ע״כ לשונו. ובעיני יפלא שלא הביאו ראיה ממשנתינו. לפי שהיא נראית ראיה גדולה דמצריך ארבעים סאה אפי׳ במעין והיינו לטבילת אדם. וכ״ש דנפלאתי על הסוברים דאין צריך מ׳ סאה לטבילת אדם שבמעין וצריך עיון. וע׳ עוד מזה בסוף פ״ד:

טהורים. פי׳ הר״ב לחולין בלבד וכו׳ אבל למעשר שני וכו׳. ע׳ מ״ש בזה במ״ו פ״ב דחגיגה:

המעורבת בבקעה. שנתקבצו בבקעה מי גשמים של ארבעים סאה. הר״ש. והוא שכתב הר״ב מעורבת למקוה וכו׳:

בחרדלית. לשון הר״ב כמו הרדלית. והומר בו החי״ת במקום ה״א. הרמב״ם:

שגודר כלים כו׳. כ׳ הר״ב ואי קשיא והא אר״י וכו׳. ולכאורה אף לפי׳ הרא״ש שכתבתי בדבור נוטפין כו׳ וכן נמי לפי׳ הרמב״ם שכתבתי בדבור שאחריו קשיא נמי שאע״פ שלפי פירושם דברי ר׳ יוסי אינן אמורים אלא לעשות שיהיו זוחלין. ואילו הכא מונע הזחילה ובהא לא מיירי. מ״מ זיל בתר טעמא. דמידי הוא טעמא דר״י אלא לפי שאין מהוין המקוה אלא ע״י דבר שאינו מק״ט ואילו ה״נ מניעת הזחילה הוא מהוה ומכשירו שראוי לטבול בו. אבל א״א לומר כן דאדרבה הרא״ש הקשה מכאן ג״כ על פי׳ הר״ש דמפרש לעיל דאין מזחילין היינו מניעת זחילה דהא הכא תנן דמבטלין הזחילה ע״י כלים. טמאים ומיהו מ״מ קשיא דאם מניעת הזחילה היא מכשרת המקוה אמאי לא קרינא ביה נמי יהיה טהור הוייתן תהא על ידי טהרה. ואע״ג דהב״י כתב גבי הבא להמשיך מים למקוה כו׳ דלהרמב״ם לא בעינן הויה ע״י טהרה. אלא לצריכי מים חיים ושכ״כ הרא״ש בתשובה. מ״מ קשיא היאך פסק בפ״ט מה״מ [הי״ד] להא דר״י ופסק נמי [הט״ז] להא דגודר כלים וטובל [*בהן ולא חילק בהן בצריכי למים חיים לאינן צריכין] וגם דלדברי הב״י צריך לדחוק דדרשה דיהיה טהור ארישא דקרא קאי אאך מעין. ולא על בור ומקוה דסמיך ליהיה טהור. וכן מבואר בתשובת הרא״ש וזה דוחק מאוד. אלא שאין מענין החבור להאריך בזה. ואשוב לעיקר הקושיא ואומר דלא קשיא קרא כלל. דיהיה טהור כתיב ודרשינן הוייתן תהא ע״י טהרה ולא מקרי הויה אלא מה שמהוין ועושין. ולא מה שמונעין שהמניעה היא הפך ההויה. ואע״פ שעל ידי זאת המניעה נעשית דבר מכל מקום קא חזינן דהתורה לא הקפידה אלא על הויה המהוית. ולא על מניעה:

ו כמה שהם. לפי שהן חשובים כמו המערה עצמה. וכה״ג אמרי׳ גבי שבת בפ״ק דשבת חורי רה״י כרה״י דמו. מהר״ם:

עוקת המערה. לשון הר״ב גומא שבשולי המקוה. בקבוב. הרמב״ם [*והוא לשון קבה ואהל הנעשה בשיפוע כמו כיפה]:

הרי אלו טהורים. לתרומה אבל לא לקדש. כדתנן ברפ״ג דחגיגה. כ״כ הרמב״ם אסיפא. אבל להר״ב איתא נמי ארישא:

ואם לא טבל אין המים מעורבים כו׳. ונ״א במים המעורבין. ופי׳ הר״ש כלומר אין מטבילין במים המעורבין כי ההיא דתנן בפירקין דלעיל חריצין ונעיצין ופרסות החמור המעורבים לבקעה עד שיהיו מעורבים כשפופרת הנוד. ע״כ. ותרתי קתני. והכי איתא הגי׳ בפ״ג דחגיגה דף כב. ואמרי׳ עלה דה״ק ואם א״צ להטבילו ומים המעורבים עד שיהו כו׳. אבל ק״ל דלמאי איצטריך לאשמועי׳ הך דמים המעורבים דהא כבר תנא ליה בפירקין דלעיל. ונ״ל דהכי קאמר ואם אינו צריך להטבילו. נעשה כמים המעורבים. כלומר כיון דליכא מגו דסלקא ליה טבילה כו׳ נעשה כטובל בשאר מים המעורבים דצריכים עד שיהא כו׳:

בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה. והר״ב העתיק בזה כ׳ ובזה כ׳ כו׳ וכן הל׳ במשנה שבגמ׳ דפוס ישן:

המקואות טהורין. פי׳ הר״ב ואפי׳ השאוב שהרי שני הכשרים מתערבים יחד ואפי׳ נתחבר האמצעי לשאוב קודם שנתחבר לכשר לא הוי כג׳ לוגים מים שאובים שפוסלים את המקוה חסר. דהכא נתחבר לכשר קודם שבאו השאובים לתוכו [כלומר הג׳ לוגים]. ועוד דאפילו שאוב באמצע אין נפסל בכך. כדלקמן. הר״ש. [*ושנתבטלו ברוב נראה לפי שהשאוב עם שנים מתערב. ומסתמא נעשה התערובות עם שניהן בבת אחת ולשונו של הר״ב שכתב ומה שירדו ממנו לכל א׳ הנה לשונו של הר״ש נ״ל מתוקן יותר שכתב ומה שנתערב ממנו עם כל א׳]:

המקואות כמות שהיו. פי׳ הר״ב שהכשרים כשרים להקוות עליהם וכו׳ ואע״פ וכו׳ לא מיפסלי כו׳ נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה. ומים שאובין המתבטלים חוץ למקוה אין פוסלין אותו כדתנן לעיל פ״ד [מ״ד] גבי מים שאובים ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה. הר״ש:

שהיו בהן ג׳ לוגין. פי׳ הר״ב מים בלועים ודבוקין בהן וכו׳ ולאו דוקא שכל הג׳ לוגין בלועין ודבוקין בהן. אלא אפי׳ מקצת מהן נמי. וז״ל הר״ש כשאין בהן ג׳ לוגין בעין. אא״כ תצטרף עמהן המים הדבוקים בהן. ע״כ. ואתי שפיר נמי. דבדלי אין סברא שיהא נבלע בו ג׳ לוגין. ולהרמב״ם והרא״ש פי׳ אחר בדלי. שמפרשים דלי שפיו צר ובו ג׳ לוגין מים שאובים ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה:

השידה והתיבה. פי׳ הר״ב כלים גדולים. עמ״ש בזה ברפי״ח דכלים:

שבים. ובס״א ל״ג שבים. וכן נראה לכאורה מל׳ הר״ב. הואיל ומפרש ומונחים בתוך מקוה אבל בסמוך מטבילין בהן כמו שהן [*כתב] אם הם בים. ומסיק נמי במקוה. גם הרמב״ם בפ״ו מה״מ העתיק שבים. וכ״כ לעיל רפ״ה בשם הרא״ש:

אא״כ היו נקובים וכו׳. ומיירי שמוקפין בתוך הים כמ״ש ברפ״ה בשם הרא״ש:

ריא בכלי גדול. פי׳ הר״ב כגון בר ט׳ וכו׳. ויש חלוק לר׳ יהודה בין כלים לעוקה אבל רבנן משוו להו אהדדי. הר״ש:

[*או קופה. פי׳ הר״ב סל וכו׳ ולא ידעתי למה לא פי׳ שהוא כעין שק דהיינו מין בגד גס. וכדמשמע בספכ״ד דכלים וסוף מס׳ כלאים]:

אלא מטבילין אותן. מצאתי בנא״י מוגה ומטבילין אותן. אבל נ״ל שא״צ דה״פ אלא אפי׳ מטבילין אותן:

ומעלין אותן כדרכן כו׳. כתב הר״ב דאמרי׳ לקמן. פ״ז מ״ר:

גסטרא שבמקוה. פי׳ גסטרא כלי חרס שנחלק לשנים ונעשה גיסי תרי. כן לשון הר״ב במ״ב פ״ד דכלים. ולשון הרמב״ם בפ״ו מה״מ [הלכה ט] גסטרא טמאה שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מן המים והטביל בה הכלים. טהרו מטומאתם. אבל כשיגביהם מן המים עד שהן באויר הגסטרא. מתטמא המים שעל גבן מאויר הגסטרא וחוזר ומטמא אותן וכו׳ שאין כלי חרס מתטהרין במקוה. וכתב הכ״מ שפי׳ הר״ש שאע״פ ששפתה למעלה מן המים. אפילו הכי כיון דשבר כלי היא. בטלי מימיה אגב מקוה וכשר להטביל [*בה] כלים. והרא״ש כתב דהיינו טעמא שיש בה פגימות בשפתה כמו כלי חרס שנשבר שאין מקום השבר שוה. ונכנסים המים לגסטרא דרך אותם פגימות. ונמצא שמי המקוה מחוברין למים שבתוכה. ע״כ:

הוא טהור וידיו טמאות. מאויר התנור ולא גופו. שאין כלי מטמא את האדם אבל ידיו מתטמאין מאוירו כדתנן בריש פרק ג׳ דידים. וכן כתב הרמב״ם. ונפלאתי מהר״ש שכתב לפי שנגעו בשפתי התנור:

ואם היו על גביו רום ידיו. שנמצא כשטבל. ידיו למעלה מן התנור. הרמב״ם [בחיבורו שם]:

ערוב מקואות כשפופרת הנוד. ועיין מ״ש בזה בספ״ח דטהרות [ד״ה ומשקה] :

וכן כזית מן המת כו׳. דשיעורין כולן הל״מ מסיני. הרמב״ם:

רשב״ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור. וכה״ג תנן נמי לענין נטילת ידים במ״ב פ״ב דמס׳ ידים. ופירשו הר״ב והרמב״ם דהיינו שאינו חוצץ אבל

הר״ש פי׳ שם דטהור ליטול בהן הידים. והביא ראיה מפ״ב דזבחים דף כב. דתניא רשב״ג אומר כל שתחלת ברייתו מן המים מטבילין בו ע״כ. ולפיכך נראה בעיני דגם הכא מפרש כן. וכך הראה מקום בכאן על פ״ב דזבחים. ולישנא דטהור שייך שפיר בהכשר מקוה. כדאשכחן בפירקין מתניתין ג המקואות טהורים. וה״נ ברפ״ד וב״ה מטהרין כו׳ ומודים בשוכח שהוא טהור. וכן עוד ברפ״ח. והא ל״ק אמאי לא מייתי התם ממתני׳. דהואיל ובבריי׳ מתניא בהדיא מטבילין בו. ניחא לגמרא למייתי מינה. וכה״ג איתא בכמה דוכתי. וקשיא לי דהרמב״ם פוסק דלא כרשב״ג הכא ובידים. והא דמטבילין פסק בפ״ח מהל׳ מקואות [הלכה י״א] . ולא העיר על זה הכ״מ אך בספרו ב״י בטוי״ד [סי׳ ר״א] כתב אמתני׳ דהכא וז״ל כתב הרמב״ם דאין הלכה כרשב״ג. וכן פסק בפ״ח מה״מ [הל׳ ו׳] ואע״ג דאמרי׳ בפ״ב דזבחים דכל שתחלת ברייתו מן המים מטבילין בו ופסקה הוא ז״ל בפרק הנזכר. משמע דס״ל דלת״ק דרשב״ג. אע״פ שכל שתחלת ברייתו מן המים מטבילין בו. מ״מ ממעט בנקב כשפופרת ופסק כמותו. וכן נראה שפוסק הרא״ש דממעט שלא הביא אלא דברי ת״ק בלבד. ע״כ [*וזה כנגד הסברא שיהיה כשר לטבול בו. ואפ״ה ימעט שלא יוכשרו המקואות] אבל לי נראה דאף במטבילין פוסק הרא״ש [*דלא כרשב״ג]. וגם הטור לא הביא כלל. ועוד משמע דעת הטור כן בענין ידים. כמו שאכתוב במקומו בס״ד. ולפיכך נ״ל כפי׳ הר״ש דרשב״ג דהכא במתני׳ קאמר במלתיה דמטבילין בו. ומשמע דבהא נמי פליג ת״ק בהדיה. ות״ק אשמועי׳ רבותא דאפי׳ ממעט וכ״ש דאין טובלין בו ורשב״ג אשמעינן רבותא דטהור לטבול בו וכ״ש דאינו ממעט. ונמצא לפי זה אי איכא למפסק כרשב״ג בהא דמטבילין. שיש לפסוק כרשב״ג ג״כ לענין מיעוט שאינו ממעט. אע״פ שי״ל דרשב״ג ה״ק דמהדר לת״ק היכי אמרת דממעט והרי כל שתחלת ברייתו מן המים טהור ומטבילין בו. ובהא גם אתה מודה בכך. וא״כ למה יהא ממעט. מ״מ מאן מעייל לן בהך דוחקא. וכ״ש דהא דמטבילין בו רשב״ג קאמרה ולא שמענוהו מתנא אחר. וגם הסברא נותנת דהא בהא תליא. דמאן דמטהר לטבול. ס״ל דאינו ממעט. ומאן דס״ל דממעט. קסבר נמי דאין טובלין בו. ולכך נ״ל דכיון דיש לפסוק כרשב״ג בההיא דטובלין. מהטעם שכתבתי. דכמו כן יש לפסוק כמותו שאינו ממעט ואפי׳ את״ל דת״ק אע״ג דמודה בטובלין פליג בממעט. אפ״ה נ״ל שיש לפסוק כרשב״ג ג״כ בענין המיעוט. לפי מה שכתבתי במ״ה פ״ד דפסחים. שכתב הרא״ש בשם הרי״ף דכללא דכל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו לאו דוקא אלא עד דאיכא טעמא. ש״מ דכי איכא טעמא פסקינן כמותו והכא טעמא רבא איכא שאם הוא טהור לטבול בו. כ״ש שלא יהא ממעט ג״כ. כללא דמלתא להרמב״ם דפוסק מטבילין נראה שיש לפסוק ג״כ דאינו ממעט וכ״ש בנטילת ידים. וקשיין דברי הרמב״ם מדידיה אדידיה. אבל להרא״ש והטור נראה דממעט וכן אין טובלין. ואין נוטלין. ועוד אכתוב בזה במסכת ידים בס״ד:

העליון מן התחתון. פי׳ הר״ב כגון שהיה העליון מים שאובים וכו׳. וכ״ש איפכא. כדלעיל פ״ג מ״ב ועיין מ״ש שם בס״ד:

מביא סלון של חרס או של אבר. ואע״ג דשל אבר מקבל טומאה דכלי מתכות פשוטיהן מקבלין טומאה. כדתנן ברפי״א דכלים ואנן הוייתן ע״י טהרה בעינן. כמבואר במ״ה פ״ה. כבר כתב הרא״ש דה״מ בממשיך מי גשמים בעלמא אבל הכא דמחברה למקוה אחר שהוא כשר. לא מפסל משום דמתכשר ע״י השקה. וכתב הב״י דאע״ג דממשיך מים מן המעין לכלים. נפסלו אפי׳ המים היוצאים מן הכלי משום שאובים. ולא מהניא להו חבורם למעין. כמו שנתבאר לעיל רפ״ה. שאני התם דהוי כלי שיש לו בית קבול ונפסלו משום שאובים. אבל הכא דאין בו בית קבול אע״ג שהוא מקבל טומאה. שפיר הויא השקה אע״פ שהמים נמשכים עליו. וכתב עוד הב״י שהרשב״א והרמב״ן פירשו למתניתין דהכא כשהסילון מחובר לקרקע דווקא דהשתא אינו מקבל טומאה כלל. כדתנן בפי״א דכלים מ״ב. ועיין בפירוש הר״ב דמשנה ד פ״כ דכלים. ולי קשיא ממניח ידיו תחתיו. דהא פוסל ליה ר׳ יוסי [*והלכתא כוותיה] בפ״ה מ״ה אפי׳ בדבר שאינו מקבל טומאה. כמ״ש שם בשם הרא״ש:

של חרס או של אבר. כתב הר״ב וה״ה של עץ וכו׳. דהכי תניא בתוספתא והביאה הר״ש. וכתב מהר״ם ושמא נראה משום דזמנין אין המקואות מכוונים זה כנגד זה ושל חרס ושל אבר. בקל יכולים לעשותם עקומים. או פשוטים. כמו שירצו. להכי נקט של חרס ושל אבר. ע״כ:

ומניח ידו תחתיו. פי׳ הר״ב כדי שלא יצאו מים לחוץ כו׳. וז״ל הר״ש מביא סילון ונותן ראשו אחד בעליון וראשו אחד בתחתון. וצריך להעמיק ראשו העליון בתוך המקוה החסר עד שירדו למטה. שיהו מושקים למטה למקוה השלם כחוט השערה ליחשב כמקוה אחד. וטובל אפי׳ בעליון. ולפעמים שלמעלה מגיעים המים עד שפת הסילון ובראשו של מטה מועטים כחוט השערה. ומסיים מהר״ם כגון שראש הסילון של מטה שוכב גבוה יותר מראשו העליון ע״כ. ולהכי נקט מניח ידיו תחתיו שלא יצאו מים לחוץ וכו׳. וכתב מהר״ם ולשון תחתיו נ״ל לפרש משום דזמנין שראשו העליון נמוך מאוד. שהמים צפין למעלה משפת הסילון. וראשו התחתון גבוה מאוד. שאם לא היה מניח ידו על הסילון בראשו שלמעלה. היו המים שוטפים ויוצאים שם מן הסילון. ולא היו המים באים למטה אפילו כחוט השערה. לה״ק מניח ידיו תחתיו. פי׳ בתחתיתו של הסילון בראשו הנמוך מניח ידיו עליו שלא ישטפו חוץ לסילון וילכו תחת ידו עד למטה שיבואו המים למטה לכל הפחות כחוט השערה. עכ״ל. [*והסילון אינו מוקף מד׳ צדדים אלא מג׳. ומג׳ הוא פתוח]:

אפי׳ כשערה דיו. וכך העתיק הר״ב. גם הרמב״ם בחיבורו פ״ח עד שעה שישיק ויתחברו עם המקוה האחר:

אפי׳ [כשערה]. דהקלו מה״מ [הלכה ז]. אבל מלשון הר״ש נראה דגרס כחוט השערה. בשאיבה שהיא דרבנן. אבל אם היה העליון חסר מכשיעור. ובא וכן הוא בנוסחת מהר״ם ז״ל. ומה שפי׳ הר״ב דהקלו בשאיבה להכשירו ע״י השקה להשלימו לכשיעור. אין די בהשקה כשערה. שהוא דרבנן. וכ״כ הר״ש. וכתב עוד ושמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפי׳ יהא קטפרס. ע״כ. כלומר דתנן בספ״ח דטהרות דקטפרס אינו חבור כו׳. וצ״ל דמיירי הכא דווקא כשנשאבו ע״י כלי גללים ודומיו. דאל״כ הוי מדאורייתא. וכמ״ש בשם הר״ש בפ״ב מ״ג [ד״ה שיש]. אבל כבר כתבתי שם מ״ו בשם הרא״ש דהשקה מטהרת אפי׳ למ״ד כולו שאוב דאורייתא ע״ש. ולענין קטפרס משמע מדברי התוס׳ פ״ב דגיטין דף טז. דכשהמים סופן לירד ודאי וליפול למקוה הוו קטפרס חבור. ומה״ט אפי׳ גוד אסיק נמי איכא למימר במקום שהוא בכה״ג. כיון שהעליון ראוי ודאי לירד. אמרינן גוד אסיק ודו״ק. [*גם עיין [מ״ש] במ״ב פ״ג [ד״ה ויטהרו]]:

ממלא בכתף ונותן לעליון כו׳. כתב הר״ב דמאחר שיש במקוה ארבעים סאה כו׳ אפילו כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו. דהא ודאי דעל כרחין צריך *)ליטול בו יותר ממ׳ סאה. הרא״ש [*וכ״כ התוס׳ דב״ב פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סו.) ונראה דטעמא משום דא״א לצמצם שיהא ארבעים סאה. שאם מצמצם אינו יכול לסמוך עליו דשמא אינו מ׳ סאה]. ועיין מ״ש במ״ג פ״ג [ד״ה עד שיתחשב] :

שנסדק לשתי. פי׳ הר״ב מלמעלה למטה. לערב מימין לשמאל. וכ״כ הרמב״ם. ויש לתת טעם בדבר. דלהכי בלערב אין מצטרף משום דמחשבין למה שעל הסדק כאילו סותמו:

מצטרף. ואם היה בשניהן ארבעים סאה מטבילין בכל אחת מהן. הרמב״ם פ״ח מהלכות מקואות [הלכה ה] :

ריי״א חלוף הדברים. טעמו שמעתי מפי רבינו מהור״ר ליווא ז״ל שכשנסדק מימין לשמאל. מתחשב כל שע״ג הסדק כאילו אינו:

ועל רוחב כשפופרת הנוד. לשון הרמב״ם ברוחב שתי אצבעות:

בזמן שהוא באמצע פוסל. לפי שהאביק [הוא] כלי. קודם היותו קבוע ואע״פ שנתחבר. לא יצא מתורת כלי להיותו קבוע לארץ. וזהו אמרם עליו בתוספתא שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע. הרמב״ם בנא״י. וצ״ע במ״ט פ״ח דכלים. עוד שם פ״כ משנה ד ששם פי׳ הר״ב והרמב״ם דמשמש עם הקרקע טהור:

האמבטי. הוא רהט המרחץ. הרמב״ם ובמ״ד פ״ד דנדרים כתב כיור המרחץ:

רביעית. פי׳ הר״ב שהוא שיעור מקוה דאורייתא. לטבילת טומאה. אבל טבילת הכשר כלי עובדי כוכבים. בעי מ׳ סאה. כדכתב הר״ב בסוף מסכת ע״ז כך כתבו התוספות דהתם. ועיין עוד מ״ש ס״פ דלקמן:

התחתונה וכו׳ והעליונה כו׳. שאחת עומדת בגובהו של מרחץ ואחת בשפולו. הר״ש:

פסול. אם אין בו ארבעים סאה. הר״ש:

אחד מש״ך. כתב הר״ש בשם הרמב״ם אם היתה הבריכה עשרים סאה כו׳. ואם יש בו שמנים צריך שיהיה בו אחד מתר״מ בבריכה. כן לשונו בנא״י:

שלא אמרו אלא ג׳ לוגין שנפלו. ור״י אומר בהיות [זאת] הנגיעה באמצע המים הנה הם מים שאובין שנפלו תוך המקוה. הרמב״ם:

ז **יש מעלין ולא פוסלין**. ה״ק אצ״ל שאין פוסלים. ב״י בשם הראב״ד. וכ׳ עוד בשם הראב״ד. וא״ת כיון דחשיב להו מיא דמעלין. מ״ט לא פסלי בשאובין *)ה״ט דמקוה מים הוא דאיתקש למעין מה מעין בידי שמים. אף מקוה בידי שמים. אבל שאר משקים לא איתקש:

והטיט הנרוק. אפילו נרוק [*אינו פוסל]. טור. [*ועיין סוף פרק ב]:

והעידו אנשי מידבא משמו וכו׳. ואמנם מה שהיה חולק על ר״ע. הוא במשא ומתן של הדין על צד הויכוח. לא שהוא יסבור כך. הרמב״ם בנא״י:

ומי כבשים ומי שלקות. והא דתנן במס׳ תרומות [סוף פ״י] מי כבשים ומי שלקות של תרומה אסורים לזרים בירושלמי פריך עלה ממתני׳ דהכא. הכא את עביד ליה אוכל. והכא את עביד ליה משקה. ומשני דתרומה תלויה בנתינת טעם דאוסר באכילה. אבל מש״ה לא נפקי מתורת מים לענין מקוה. הר״ש:

[*ומי שלקות. פי׳ הר״ב ששלקו בהן שלקות. והוא לשון הרמב״ם. ועדיין לא פירשו לנו מהו שלקות עצמן. ולשון הר״ש מי כבשים ומי שלקות שנכבשו בהן פירות וירקות. או נשלקו. ע״כ]:

והתמד עד שלא החמיץ. עמ״ש בזה בסוף פ״ק דחולין. והרמב״ם בפ״ז מה״מ [ה״ד] כתב ג״כ והשכר. ולא הראה לנו הכ״מ מקומו איה. ואני מצאתי בפרק ג דעירובין דף כט. אמר ר׳ זירא אמר שמואל שכר מערב בו ופוסל את המקוה בשלשה לוגין:

חסר קרטוב. עמ״ש בזה ברפ״ג:

והציר והמורייס. מפורשים במ״ד פ״ו דנדרים:

פעמים מעלין. כתב הר״ב כדמפרש כשיש במקוה מ׳ סאה מים כשרים ונתן בו סאה וכו׳. הרי כל הסאה של מי פירות כו׳ משלימים את המקוה ולא נחסר ממנו כי אם א׳ ממ״א לפי חשבון ובס״פ הערל (יבמות דף פב) אמרינן דכשר עד רובו. הר״ש. ושם בתוס׳ [ד״ה אר״י] מוכיחים מהכא כפירושם שכתבתי בשמם בפ׳ בתרא דע״ז משנה ח. דלא אמרי׳ קמא קמא בטיל כשאין בהיתר ס׳ וכו׳:

פעמים אין מעלין. פי׳ הר״ב כדקתני במקוה שיש בו מ׳ סאה חסר א׳. והרי המים כשרים כשהיו. הרמב״ם פ״ז מה״מ [ה״ה] ובפירושו כתב דהיינו דקתני בתחלת הפרק שיש דברים דלא מעלין ולא פוסלין. וכתב הר״ש. וז״ל ובזה שאר המשקים חלוקים מן המים. דאילו מים היו פוסלין ושאר המשקים לא פוסלין ולא מעלין כה״ג. אבל בפעמים מעלין. אין שאר המשקים חלוקים מן המים דמקוה שיש בו מ׳ סאה שלמים נתן סאה מים שאובים ונטל סאה. כשר. ואפי׳ יותר מרובו משא״כ במי פירות. ע״כ. וכ״כ הרא״ש דבמקוה השלם אפי׳ אלף סאים מים שאובים אין פוסלים אותו. והחמירו חכמים במי פירות דלא חזו לטבילה כלל דמקוה מים כתיב. [כמ״ש הר״ב במ״ז דפ׳ בתרא] הלכך פסלי ברובא ע״כ:

הדיח בו סלי זיתים כו׳ כשר. מפני שאין בהן מגוף הדבר המשנה את מראיו. ב״י בשם הראב״ד:

רי״א מי הצבע וכו׳. ופסקוהו הרמב״ם [פ״ז ה״ח] והטור. וכתב הכ״מ משום דמשמע דליכא מאן דפליג עליה. ע״כ. והא דתני ליה בלישנא דפלוגתא נמצאים הרבה כן ולא פליגי. וכמ״ש בסוף בכירים. ולי נראה אע״ג דפליגי עליה. דהלכה כמותו. משום דבפ״ק דמכות דף ג. פריך בגמרא מיניה [*וכן בפ״ג דעירובין דף כט]:

ואינן פוסלין אותו בשנוי מראה. דמי צבע אין בהן כי אם שריית סמנים בלבד. ופוסלים בשלשה לוגין. משום דמיא דציבעא מקרו. ב״י בשם הראב״ד:

נפל לתוכו יין ומוחל ושנו את מראיו פסול. משום דמתחזי כמקוה של שאר משקים. ומקוה מים כתיב. ב״י בשם הראב״ד:

ומוחל. ואפי׳ למ״ד במ״ג פ״ט דטהרות דמוחל אינו משקה. וכן במ״ה פ״ו דמכשירין אפ״ה פוסל בשינוי מראה. משום דהוה דבר שאין עושים הימנו מקוה ופוסל את המקוה בשינוי מראה. גמרא פרק כ״ב [*דשבת] דף קמד:

[*ימתין לו עד שירדו גשמים כו׳. פי׳ הר״ב דלמלאות בכתף א״א כו׳. וכ״כ הר״ש. ותמיהני דהא אפשר למלאות בכתף ולהמשיכה למי מקוה כר׳ יהושע דפ״ב מ״ז. ובשלמא אי אמרת דבהמשכה אינו מועיל אלא עדשיהא רוב מן הכשר. וכדפסק הר״ב במ״ד פ״ד אפשר לתרץ כיון דלאו מילתא דפסיקא הוא להכשיר בהמשכה לא קתני לה. אבל למ״ש בפ״ב מ״ז כר׳ יהושע. דשאיבה אפשר למלאות בכתף ולהמשיך. כדי דלא תקשה מתני׳ אאותו פסק דפסק הר״ב. ויש כמה גדולי ההוראה דסברי הכי כמ״ש בספר הב״י. נ״ל לדחוק ולתרץ. דמתני׳ אליבא דכ״ע נסבא אף לר״א דמ״ז פ״ב. ואע״ג דלדידיה נמי אם רוב מים כשרים יכולים להכשירו במילוי כתף והמשכה. כיון דלאו מלתא פסיקא הוא. לא קתני לה. כדכתבתי בסמוך. ועיין בפרק דלקמן מ״א בדבור המתחיל אפילו נתמלאו כו׳]:

ונפל לתוכן קרטוב יין כו׳ לא פסלוהו. והוא שלא שינו מראה המקוה. הרא״ש:

מכוונות. לא פחות ולא יותר. רש״י פ״ב דגיטין דף טז:

אף השני טהור. פי׳ הר״ב דאמרי׳ גוד אחית וכו׳ ואין הלכה כר׳ יהודה. וכבר הקשיתי לשאול במשנה ב פ״ג. דהתם פסק דאמרינן גוד אחית וכתבתי שם שכן דעת הרמב״ם. אלא דהכא פסק דלא כר״י. מטעם אחר. וכתבתי ג״כ שהטור פוסק גם בהך דהכא כר׳ יהודה:

הטביל בו [את] הסגוס כו׳. כתב הר״ב דר״י היא דס״ל דאמרינן גוד אחית וכלו׳ ואין הלכה כמותו. ולעיל פ״ג כתבתי דהטור ואף הרמב״ם פסקו להך דסגוס:

המים שבתוכן שאובין. שהרי צריך שיבואו בהם המים. כדתנן פ״י משנה ב:

ומעלה אותם דרך שוליהם. לשון הר״ב כדי שלא יפלו המים שבתוכן למקוה כו׳. דהשתא כשמעלה אותן דרך שוליהן. המים שבאו לתוכן לא מפסלו משום שאובין כשנופלים למקוה. לפי שכשעדיין הכלי במקוה לא נשאבו וכשמעלהו ונתהפך דרך שוליו. תו לא מקרו מים שבתוכן שאינן מתקבלין בתוכו:

אף ע״פ שרגליה שוקעות בטיט העבה. לשון הר״ב שאינו נרוק ואין מטבילין בו. וכ״כ הר״ש. וכלו׳ שבטיט לבדו אין מטבילין בו. אבל כשהמים צפים על גביו מטבילין בו כר׳ יהושע בספ״ב דהלכה כמותו:

מפני שהמים מקדמים. לשון הר״ב שהמים מקדמים להטביל הרגלים כו׳. כבר פירשתיו בס״ד סוף פ״ב:

שמימיו מרודדין. פי׳ הר״ב שאין המים עמוקים כו׳. ואע״פ שיש בו מ׳ סאה אין כל גופו מתכסה [*במים] בבת אחת. ואנן בעינן שיהא כל גופו מתכסה

בבת אחת כדילפינן בספרא דכתיב (ויקרא כ״ב:ו׳-ז׳) כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר. מה ביאת שמשו כולו כאחת. אף ביאתו במים כולו כאחת. הרא״ש:

מרודדין. תרגום וירקעו ורדידו. הרמב״ם והר״ש:

אפי׳ חבילי עצים אפילו חבילי קנים. לשון הר״ב ואע״ג דנראה כמקוה שחלקו אפ״ה הואיל והמים נכנסים ביניהם לא הוי חלוק. וקשיא לי דא״כ דוקא חבילי עצים וחבילי קנים והיכא קתני אפי׳. אבל לשון הר״ש והא דקתני אפי׳ חבילי עצים וקנים. כלומר לא מיבעיא אבנים אלא אפילו חבילי עצים וקנים שהמים ביניהם. לא חשיב הפסק. ומצטרפין לארבעים סאה. ובלבד שלא יחלקו כל המקוה. דא״כ ה״ל כמקוה שחלקו בסל וגורגותני. דהטובל שם לא עלתה לו טבילה כדאיתא בריש חומר בקדש [דף כב ופירש״י שעשאן כב׳ מקואות ואין שעור לא בזה ולא בזה אע״פ שהמים מחברן בין אויר הנצרים. אין זה חבור. דהא ארעא כולה מחלחלא והמים הנובעים כאן באין מנהר גדול ולא חשבינן כמחובר. ובעינן מ׳ סאה במקום אחד] ע״כ. [*ומ״ש שהמים ביניהם. כלומר ולהוו כאילו נפסק מהמקוה ונמצא מקוה חסר. ומ״ש ובלבד שלא יחלקו כל המקוה כו׳ וכ״ש באבנים דלא יחלקו כל המקוה דאפילו חלחול ליכא]. ועיין בסוף פ״ה [ד״ה ובו מ״ס] :

כדי שיתפחו המים. כלומר שיעלו כמין תפוח. ויהיו עמוקים מצד אחד וטובל בהן. הר״ש:

היה מוליך ומביא במים. פי׳ הר״ב מנענע המים בידיו. ולא הוה כמהוה מקוה ע״י דבר המקבל טומאה. דמידי דהוה אטובל את הכלי בידיו בתוך המקוה. שאם הדיחן טהורין כמ״ש בספ״ח. דה״נ הגל עצמו אינו שיעור מקוה. ועיקר מקוה במקומו. והגל לא נתלש לגמרי ממנו. וז״ל הרא״ש ובלבד שלא יתלש הגל דאז לא היה מטהר אם אין בו מ׳ סאה [דדוקא מדאורייתא כתב הר״ב בפ״ו משנה י דסגי למחטין ברביעית. אבל חכמים בטלוהו והעמידוהו על מ׳ סאה לכל [*כמ״ש ב״י ר״ס ר״א בשם הראב״ד. וע״ש]] אלא מצד אחד מחובר למקוה. ע״כ. ונראה מדבריו שאילו היה בו מ׳ סאה. שהיה מטהר אפי׳ אינו מחובר כלל. וקשיא לי דהא מהוה ע״י [דבר] המקבל טומאה. ועוד דתקשה הא דהקשה מהרי״ק שכתבתי בריש מתני׳ ו דפ״ה דלא הוה אשבורן. והכא במערה דסתמא מקוה היא כדמשמע רפ״ו. וליכא לתרוצי כי הא דתריץ התם מהרי״ק במים חיים. ולכן נראה בעיני דלעולם בעינן הכא שיהא הגל מחובר למקוה. ואפילו אם יהיה בגל מ׳ סאה. וכן הטור סתם וכתב ובלבד שלא יעקר הגל ממקומו. ולא חילק בין אין בו מ׳ סאה ליש בו. ואע״פ שי״ל דמשום דלא שכיח שיעקור גל גדול כל כך. וכ״ש להטביל בו מחט להכי לא פריש אם אין בו מ׳ סאה מכל מקום בעיקר הדין נ״ל מה שכתבתי:

ח **ארץ ישראל טהורה**. פי׳ הר״ב ואפי׳ עיירות של כותיים שבתוכה. וכ״כ הר״ש. ומייתי תוספתא דקתני ארץ הכותיים טהורה. ופי׳ דהיינו שבא״י ולאו דוקא דכותיים. דאפילו דעובדי כוכבים נמי שבא״י טהורה. אלא נקט כותים משום סיפא וכו׳ ומיהו יתכן לפרש דאיירי בסותיתא וחברותיה ואשקלון וחברותיה דאין בהם משום ארץ העמים. כדתניא בתוספתא דסוף אהלות. ובמקום העובדי כוכבים גזור. במקום הכותיים לא גזור. ע״כ. והא דבמ״ד פ״ג דחגיגה דקתני שביהודה נאמנים ומפרש הר״ב לפי שרצועה של ארץ כותיים היתה מפסקת כו׳ פירשו שם התוספות דהכא קודם שקלקלו לדמות יונה. כמ״ש הר״ב ברפ״ז דברכות וריש פ״ד דנדה. והכי משמע בירושלמי דמסכת ע״ז פ״ב. בעי כותאי קומי רבי אבהו אבותיכם היו מסתפקין משלנו. מפני מה אין אתם מסתפקין משלנו. א״ל אבותיכם לא קלקלו מעשיהם. אתם קלקלתם מעשיכם. דתנינן תמן א״י טהורה וכו׳:

ומקואותיה טהורים. ויש בו הבדל יזכרהו עדיין. הרמב״ם:

טהורים. מצאנו דנקט טהורים במקום כשרים. כמו שהזכרתים במ״ז פ״ו. והכא אע״ג דבסיפא תני כשרים. ניחא ליה למנקט הכא טהורים. איידי דקתני א״י טהורה:

אפי׳ נתמלאו בקילון. פי׳ הר״ב שמלא מים בכתף ושפכו לתוך גומא ומאותו גומא יש דרך וכו׳. וכ״פ הר״ש. ושם אותו דרך קילון. כדפי׳ הר״ב והר״ש במ״ט פ״ד דמכשירין ואע״ג דזהו דרך המשכה. הא פסק הר״ב במ״ד פ״ד. דאין המשכה כשרה אלא ברבייה. והכא אפי׳ בכולו. ומיהו נ״ל דלא דברו חכמים אלא בהווה. שכן דרך למלאות בקילון. *) ואה״נ אם נשאבו כולן בלא דרך המשכה כלל. דהוו כשרים לבעלי קריין. ואתיא נמי כאותו הפסק שפסק הר״ב בפ״ב מ״ז דשאיבה שהמשיכו כולה כשרה. דהכא אפי׳ בלא המשכה כלל כשרה. וכן משמע בגמרא פ״ג דברכות דף כב. דתניא רי״א מ׳ סאה מ״מ ואמרי׳ מ״מ לאתויי מים שאובין ומשמע אפי׳ כולן שאובין ממש. וכן נראה מל׳ הרמב״ם בפירושו. ושוב ראיתי בב״י א״ח סי׳ פ״ח שכתב דהני מ׳ סאה אפי׳ כולן מים שאובין כשרים והביא ראיה ממשנה זו. ועוד תראה שכן הוא מ״ש בשם הראב״ד במ״ג פ״ק דידים. והתם בלא המשכה מיירי. דבהמשכה אף להרמב״ם כשר. כדדייק הכ״מ בפ״ו מהלכות ברכות [הל׳ ה׳]:

חלוקים. פי׳ הר״ב שמטיף טפים חלוקים כמין שלשלת. ואפי׳ עבות דלא כר״א חסמא דמתני׳ דלקמן [*ועיין עוד לקמן] ובפי׳ הרמב״ם בנא״י חלקים שלשלת ההזלה. ובגליון כתוב חלקה פי׳ מלשון איש חלק:

באמצע ובסוף טמא. מדבריהם ולתרומה אבל לחולין טהורים. הרמב״ם פ״ה מהא״ה [הל׳ ט״ו]. וכן הביא הר״ש מתוספתא לקמן במ״ד:

מתחלה ועד סוף טהור. דמסתמא מחמת מכה הוא דאין דרך קרי לבוא בתחלה קודם השתן וכי היכי דהנך דבתחלה לא הוו קרי ה״נ הנך דבאמצע ובסוף. מהר״ם:

נמשכים. וכך העתיקו הר״ב והרמב״ם בפירושו. ובס״א ונמשכים וכן העתיק הר״ש גם הרמב״ם בחיבורו פ״ה מהא״ה [ה״ו] וכן העתיק מהר״ם:

המטיל טפין עבות כו׳ טמא דברי ר״א [חסמא]. ופליג אתנא דלעיל דסתים וקתני דראה מים חלוקים בתחלה טהור. ולא מפליג בין אינן עבות לכשהן עבות. ולפ״ז טפין עבות באמצע ובסוף טמא לדברי הכל. אלא שראיתי להרמב״ם דסתם וכתב בפ״ה מהא״ה המטיל טפים עבות מתוך האמה טהור משמע דלעולם טהור. וכתב עליו הכ״מ מדקתני דברי ר״א משמע [דרבים] פליגי עליה ואמרי טהור ע״כ:

המהרהר בלילה. פי׳ הר״ב ורואה שבא על האשה. דא״א לשמש בלא הרגשה. [*דאל״ה] האמר שמואל כל ש״ז שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה. מ״ט ש״ז אמר רחמנא בראויה להזריע גמ׳ פ״ה דנדה דף מג. ול׳ הרמב״ם בפירושו המהרהר בלילה כו׳ בתנאי שיראה בשנתו שהוא בעל אשה בעילה גמורה ע״כ. וכ׳ הר״ש במשנה דלקמן שצריך לדקדק שלא יקשה לשמואל מהנך דלעיל דמים עכורים או חלוקין [*ועמ״ש לעיל]:

בשרו. אברו. רש״י שם:

טמא מדבריהם. וכמ״ש במתני׳ דלעיל:

הפולטה. זרע ביום השלישי טהורה דברי ראב״ע. בשבת פ״ט מ״ב שנאמר (שמות י״ט:ט״ו) והיו נכונים לשלשת ימים ומפרש התם בגמ׳ [דף פו] דלכ״ע בשבת נתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת נתנו על כרחך בליל שבת טבלי ולא שחרית שלא יהיו הללו טובלין והללו מהלכין לקבל תורה. וראב״ע סבר בה׳ בשבת עבוד פרישה ויש שלא פירשו אלא עם חשיכה ומדטבלי ליל שבת ולא חשו שמא תפלטנו עוד ש״מ דפולטת בג׳ טהורה ומקצת היום של תשמיש ככולו. וכתב הר״ב דהלכה כראב״ע וכ״כ הרמב״ם והוקשה להכ״מ [שם הל׳ י״א] והעלה לתת טעם לשיפסוק כן אי סבר ראב״ע אחר שלשה עונות שלמות. ובאמת שכן לשון הרמב״ם בפירושו בדראב״ע אבל צ״ל לפי זה דראב״ע נמי ס״ל בהשכמה עלה וירד כמ״ש לקמן בדר״ע. [*ודתנן הכא הפולטת זרע לקמן גרס ש״ז וכן העתיקו הר״ב והר״ש והרמב״ם בכאן וכן גירס׳ הספר אדהכא במס׳ שבת]:

רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ארבע כו׳. ס״ל בד׳ עבוד פרישה ומיהו יש שלא פירשו עד סמוך לחשיכה וליכא אלא ד׳ עונות. ליל ה׳ וה׳ ליל ששי וששי. ואפ״ה משטבלו פליטתן טהורה דלא הקפידה תורה אלא בימים:

פעמים שהן ד׳ וכו׳. במלתא דראב״ע ה״מ נמי לשנות בענין זה פעמים שהן ב׳ ופעמים שהן ג׳ כו׳ אלא להכי נקט ר׳ ישמעאל משום דסבר בד׳ עבוד פרישה כר״ע ובעונות לא בעי למתלי (כר״ע) [כמו שתולה ר״ע]. תוספות שם:

ר״ע אומר לעולם חמש. ס״ל נמי דבד׳ עבוד פרישה וכל עליותיו וירידותיו של משה בהשכמה דכתיב [שם לד] וישכם משה בבקר ויעל. וכתיב לך רד ועלית. מקיש ירידה לעליה הלכך ירידה דכתיב

[שם יט] וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם דהיינו פרישה בהשכמת רביעי היתה ומדהוזקק להפריש בהשכמה ש״מ עד ה׳ עונות שלימות קפיד קרא:

טמאה. פי׳ הר״ב הטפה וכו׳. אבל בעובדת כוכבים לא שייכא בה טומאה כבהמה דעלמא רש״י פ״ד דנדה דל״ד. ובעיא היא בגמ׳ דהתם אי אפי׳ לאחר ג׳ דדילמא דוקא דישראל דדייגי במצות מתחממים [כדכתיב (תהילים ל״ט:ד׳) חם לבי בקרבי רש״י פ״ט דשבת דף פו] ומסריח או דילמא כיון דאכיל שקצים ורמשים מתחממים נמי ומסריח תיקו:

ולא כבדה את הבית. וכך העתיק הר״ב ומ״מ אפילו כבדה אח״כ לא סגי לה. ול׳ הרמב״ם בפ״ה מהא״ה קודם שתקנח כו׳ משמע דאח״כ קנחה ופשוט הוא ובנוסחת מהר״ם גרס ואח״כ כבדה את הבית וכן הוא במשניות ישנים מנוקדים:

רבי יוסי אומר בחולה ובזקן טמא בילד ובבריא טהור. פי׳ הרמב״ם בחולה או בזקן טמא (בילד) [אמנם איש בריא או ילד] ואפי׳ היה חולה [הנה הוא טהור] כו׳. אבל בחבורו פ״ה מהא״ה [ה׳ ז׳] כתב בד״א בחולה או בזקן. אבל ילד בריא כו׳. ומ״ש הר״ב דהלכה כר״י כ״כ הרמב״ם ויהיב הכ״מ [שם] טעמא משום דבספ״ק דחולין מפרשי אמוראי למלתיה:

בילד. כתב הר״ב כל שעומד על רגלו א׳ וחולץ מנעלו ונועל מנעלו. בספ״ק דחולין [דף כה]. ולשון הרמב״ם ונועל או חולץ:

נדה שנתנה מעות בפיה כו׳ טהורה מטומאתה. מלתא דפשיטא הוא. שהרי המעות אינם מהודקים במקום הנחתן. וא״כ לא שייכא בהו חציצה. אלא סיפא איצטריכא ליה דטמאה ע״ג רוקה. ב״י. והא דנקט נדה טפי משאר טמאים משום דטומאתה שכיח טפי שהיא טומאה טבעית וא״א לה שתשמר ממנה. ולעתים ולזמנים קבועים היא באה וגם טהרתה מצויה ביותר. לפי שרובן נשואות ומתטהרות לבעליהן:

אבל טמאה היא ע״ג רוקה. פי׳ הר״ב שנתלש על המעות. שכן דרך שיתלש רוק על מעות שבפיו. ומיהו בפ״ח דכלים מ״י קאמר ר׳ יוסי דלצמאו דוקא כ״כ הר״ש. ומ״ש הר״ב וטמאה מתורת מגע. דאע״ג דלטהרה כי קרצה שפתותיה שדחקה הרבה. הוא דלא עלתה לה טבילה אבל לא בעינן שתפתח פיה ג״כ. וכן מסיים בהדיא הר״ש בסוף מכילתין שדוחקת שפתותיה ביותר ומתכסה הבשר החיצון ע״כ. ודבעינן ראוי לביאת מים היינו שלא יהא בו דבר חוצץ כמו עצם בין שיניה. מ״מ שאני בין טומאה לטהרה. דהכי איתא בהדיא בפ״ק דקדושין דף כה (לשון) [הכל מודים דלשון] לענין טומאה גלוי הוא. מ״ט אשר יגע אמר רחמנא והאי בר נגיעה הוא. לענין טבילה כטמון. מ״ט ורחץ בשרו במים אמר רחמנא מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי כך נראה בעיני. ומדברי הר״ש נראה דע״כ לא מטמאינן במגע אלא כשתרוק דאז לא סגי דלא תגע בה בשפתותיה. אבל כשעדיין בפיה לא. דהרי מסיים הכי ואפי׳ בעודן בפיה טמאה היא מידי דהוה אנבלה בקומטו דטמא בפ׳ יוצא דופן (נדה דף מב) ע״כ. כלומר דהתם אמרי׳ דנבלה מטמא בקומטו משום משא וה״נ מטמא משום משא משמע בהדיא דכשעודו בפיה לא מטמא במגע. אבל לי נראה כמ״ש דאף כשבפיה מטמא במגע:

נתנה שערה בפיה. כתב הר״ב ולא באו המים בשערה דילפינן בפ״ק דעירובין דף ד ורחץ את כל בשרו את הטפל לבשרו וזהו שער:

ואם הדיח את ידו במים. קודם אחיזתו. הר״ש:

רש״א ירפה כדי שיבואו בהם המים. אבל ת״ק אמר שהם טמאים גזירה שמא לא ירפה. כ״פ הרמב״ם [פ״ב הי״א]. אבל להטור סי׳ קצ״ח ר״ש אהדיח קאי. ובעי שיהא ג״כ מרפה ולא סגי בהדחה בלבד. ולפ״ז פסק דלת״ק בריפוי בלבד סגי במכ״ש דהדיח:

א״צ שיבאו בהן המים. כתב הר״ב דכתיב וכל אשר יגע וכו׳ והלא טבילת כל הגוף במים חיים הוא צריך. כדכתיב ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וא״ת ולמאי איצטריך וידיו הא בשרו גופיה דרשינן מה בשרו מאבראי כמ״ש לעיל. ונ״ל דמדכתיב גבי בעל קרי כל בשרו שמעינן דכ״ש בזב להכי אתא וידיו למעוטי בית הסתרים ואחר שכבר נכתב וידיו למדרש הכי אמרינן מה בשרו מאבראי כלומר דמידיו כבר שמעינן דבשרו היינו מאבראי ועיין עוד לקמן. ומ״ש הר״ב מקום הראוי לביאת מים בעינן בגמ׳ פ״ק דקדושין דף כה מדר׳ זירא דאמר ר״ז כל הראוי לבילה כו׳ וכתבו הר״ב במ״ד פי״ב דמנחות וא״ת תינח בלילה דבעינן ראוי כמ״ש הטעם במ״ב פ״ג דמנחות. אבל בטבילה מנלן דבעינן ראוי. וי״ל משום דכתיב ורחץ את כל בשרו דמשמע אפי׳ בית הסתרים. וכתיב וידיו ודרשינן מה ידיו מאבראי אף כל מאבראי וממעטי׳ בית הסתרים מ״מ כיון דאיכא כל דמרבינן אפי׳ בית הסתרים איכא למימר לכל הפחות להכי מרבי דבעינן ראוי לביאת מים תוס׳ דקידושין [שם ד״ה כל הראוי] וק״ל דהא כל לא כתיב גבי זב. אבל לפי מה שפירשתי דהוה ילפינן מכל דבעל קרי אפשר דה״ק דאי לאו ידיו הוה כאילו נכתב כל גבי זב גופיה דהא להכי איצטריך ידיו. אבל בפ״ג דמנחות דף יח הקשו מבשרו מה בשרו מאבראי א״כ אפי׳ ראוי לא ניבעי ותירצו משום דכתיב כל בשרו (ממש) [מ״מ] אהני למימר דבעינן ראוי ע״כ. נראה דבשרו גופיה דייקי׳. וכתבו עוד שם. וא״ת דא״כ לכתחילה ניבעי רחיצה כמו בבילה [דלכתחלה בעינן בילה כדתנן יבולל] וי״ל שאני הכא דכתיב בשרו דמשמע מאבראי וכאילו כתב בהדיא ורחץ מאבראי ע״כ. ונ״ל דלשיטתם [*דקדושין] נמי ניחא דעד כאן לא בעינן וידיו אלא משום דגבי בעל קרי כתיב כל בשרו והוה ילפינן מיניה במכ״ש. אבל בשרו לחודיה משמע מאבראי. והלכך ידיו לא אתא אלא למעקר כל דגבי בעל קרי. שלא יהא ניתן לדרשו כאילו נכתב ג״כ גבי זב. וכיון דמיעקר. בשרו גופיה פירושו מאבראי. ומיהו מדאיצטריך וידיו דהוא משום דכאילו נכתב כל בשרו נמי גבי זב. להכי איכא שפי׳ למדרש נמי לענין ראוי ודו״ק:

ט אלו חוצצין באדם. משום דבמ״ה קתני אלו חוצצין בכלים. תנא גבי טבילת אדם אלו חוצצין באדם. הר״ש:

חוטי צמר כו׳ שבראשי הבנות. כתב הר״ב ודוקא חוטין שבראש חוצצין אבל של צואר כו׳. ומיהו ברצועה רחבה וחלקה חונקת וחוצצת כמ״ש ברפ״ו דשבת:

שבראשי הבנות. פי׳ הר״ב והן מהודקים בשער. דשער נמי בכלל הגוף הוא שצריכים טבילה כמ״ש בס״פ דלעיל:

קלקי הלב כו׳. כתב הר״ב שער כו׳ ונעשה כעין שרשרות. דוגמא אותן קולקין דתנן ברפכ״ט דכלים כ״כ הרמב״ם:

רבי יוסי מטהר בשל יוצרין ומטמא בשל מרקה. פי׳ הר״ב טיט השרוי בלובן ביצה כו׳ ואין הלכה כר״י. וכ״כ הרמב״ם ואע״פ שלא פי׳ שהוא טיט השרוי בלובן ביצה. מ״מ כתב שהוא עב יותר משל יוצרים וגם השרוי בלובן ביצה מפורסם שהוא נדבק יותר מכל הטיטין ולכך צ״ל דעד כאן אין הלכה כר״י אלא במה שמטהר בשל יוצרין וה״ק ר׳ יוסי ג׳ טיטין שמנו חכמים לא אלו הן והכי דייק ב״י סימן קצ״ח מדברי הרשב״א דבדיני נ״י:

כשהוא לח. כלומר כשיעור שנתנו בו בספ״ב למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דבפחות מכן לא מקרי לח:

ולא יטבול באבק שעל רגליו. ואם טבל אינו חוצץ הרמב״ם פ״ב מה״מ [הלכה י] והיינו דלא כלנינהו בהדי הני דרישא והכ״מ כתב שכן הוא בתוספתא פ״ח והר״ש בפ׳ דלקמן מ״ד העתיק תוספתא היו רגליו מלאים אבק. וירד וטבל במקוה שיש בו מ׳ סאה טמא שיפשף או שהטבילו בחמין טהור:

ובית השחי. בחנם תנייה דהוי בכלל בית הסתרים הר״ש. ומהר״ם כתב וז״ל נ״ל דאיצטריך דאי לא תנא אלא בית הסתרים סתמא ה״א דוקא בית הנקב ובית הערוה שאינו נראה לעולם מפני הכבוד. אבל בית השחי פעמים מגביה זרועו ונראה לא חשיב בית הסתרים קמ״ל. ואי לא תנא אלא בית השחי ה״א דר״א לא פליג אלא בבית השחי. משום דזמנין נראה אבל בשאר בית הסתרים מודה קמ״ל:

רבי אליעזר אומר אחד האיש ואחד האשה. ואין הלכה כר״א. הרמב״ם:

כל המקפיד כו׳. אתאן לכ״ע וכדתנן נמי בסוף פירקין. וקצת קשה דה״נ ה״ל למתני׳ בתר כולהו ואמאי מפסיק בינייהו. [*ובני האלוף כמהר״ר ליווא יצ״ו אמר שיש לפרש דכל המקפיד כו׳ לא ככ״ע אלא דברי ר״א הן וקאמר שאחד האיש כו׳ שוין והכל תלי בקפידא שאם הוא גברא או איתתא דמקפיד כו׳ ומשה״נ לא קתני הכא זה הכלל ובס״פ קתני זה הכלל דקאי אף אאדם. ודבריו נכונים. אבל הרמב״ם והר״ב שפירשו כאן כללא דדינא דמקפיד כו׳ אי איתא שהם סבורים דדברי ר״א הן. ודלקמן בס״פ הוא שכולל אף לדאדם ה״ל להמתין עד לקמן. ולכן נ״ל שהם דקדקו בלישנא דמקפיד עליו דהל״ל עליהן דהא אקלקי קאי וכן הל״ל חוצצין. ומיהו גם בזה י״ל דכללא דכל המקפיד קבלה בידם היתה על כל עניני חציצה. וכדתנן לקמן. ור״א אותו הכלל שמסור בידם הוא דנקטיה הכא ולומר שגם בענין הקלקי נאמר שהן בכלל דכל המקפיד כו׳. ושוב ראיתי שהרא״ש כתב ראע״א אחד האיש ואחד האשה כל המקפיד עליו חוצץ ורבנן סברי כל אשה נשואה מקפדת. זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. לפלוף שבעין כו׳ אלו חוצצין בכלים כו׳ זה הכלל כו׳ כל המקפיד כו׳ מבואר שגירסתו במשנה בדברי ר״א כל המקפיד כו׳ וגם גורס כאן זה הכלל כו׳ ואולי שאף כך גי׳ הרמב״ם והר״ב. ומש״ה לא נטרי להו עד לקמן לפרש דינא דקפידא. ויכולני ג״כ לתרץ דהא דלא נטר התנא עד אחר מתני׳ דלפלוף דאיידי דר״א נקט כל המקפיד כו׳ סידר רבינו הקדוש אח״כ מיד זה הכלל וכו׳ וכ״ש למ״ש דר״א מלישנא דזה הכלל כו׳ נקט למלתיה]:

לפלוף שבעין. כתב הר״ב בלח אינו חוצץ גמרא פרק בתרא דנדה דף סז. ופי׳ התוספות [דדוקא שבתוך העין] מפני שהדמעה שבעין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש. וכתבו עוד דלכלוכי צואה וצואה שתחת הצפורן וצפורן המדולדלת [*נ״ל דיש למחוק וצפורן המדולדלת] דמתני׳ דאין חוצצין מיירי נמי בלח דאי ביבשה אמאי לא חייצי והיינו דלעיל קתני גבי חוצצין גלדי צואה שעל בשרו שהוא נתייבש כדפי׳ הר״ב. ומ״ש הר״ב ביבש חוצץ ואימתי נקרא יבש משעה שמתחיל לירק. גמ׳ שם:

כשות של קטן כו׳ קרום כו׳. ואמנם זכר זה הדבור הנה ואע״פ שאינו מכוונת החציצה [לפי] שזוכר משפטי קרומי החבורה בחציצה. הרמב״ם וכ״כ מהר״ם. אבל הרמב״ם בחבורו פ״ב מה״מ [הל׳ י״ד] כתב לכשות של קטן לענין שאינו חוצץ ונ״ל דבחבורו גירסא אחרת נזדמנה לו דגרסה וכשות של קטן וכן לא טמא כו׳ אבל א״א דל״ג כלל לא טמא ולא מטמא דהא העתיקה ג״כ בפ״א מהל׳ טומאות מת [הל׳ ד׳]:

כשות. כתב הר״ב כעין השער שנולד בקשואין כו׳ בלשון משנה כשות של קישות. ברפ״ב דעוקצים:

והמור . [בערוך פי׳ מור מסתכ״י *)] ונ״א וחמר. ושתיהן בפי׳ הרמב״ם. ומפרש וחמר שהוא עפר דבק דומה לזפת:

דרגש. פי׳ הר״ב מטה קטנה. ועיין עוד בפירושו למשנה ה פ״ז דנדרים:

ועל המרדעת חוצץ. כן הוא בס״א והעתיקה הרמב״ם בפירושו. וכן בנוסחת מהר״ם ז״ל והכי מייתי לה בפט״ו דשבת דף קי״ד. ופשטינן התם דדוקא משני צדדין וכו׳ [וכ״פ הרמב״ם פ״ג מה״מ הלכה ד׳] כדפי׳ הר״ב במשנה דלקמן:

ר״ש בן גמליאל אומר. פי׳ הרמב״ם דקאי על המרדעת ומ״ש הר״ב דהלכה כת״ק כ״כ הרמב״ם. ועמ״ש בפ״ח דעירובין:

עד כאיסר האיטלקי. לשון הר״ב שהוא רחב כד׳ גרגירי שעורה ובריש קדושין מוכח דמשקלו ד׳ גרגירי שעורה דתנן התם פרוטה שהוא אחד מח׳ באיסר האיטלקי. ומפרש הר״ב שמשקלו חצי שעורה. ונראה בעיני דאף בכאן לפום ריהטא כתב השיעור ברוחב. ולא דק. שגם הרמב״ם בפירושו דהכא מפ׳ אשר משקלו ד׳ גרגירי שעורה:

האיטלקי. עיין בפירוש הר״ב במשנה יב פי״ז דכלים:

של בנאים מצד אחד חוצץ. כתב הר״ב דאר״י כל ת״ח שנמצא רבב. בפרק טו דשבת [קיד] . ופירש״י רבב שומן וחלב. ולכך מסיים הרמב״ם בפירושו. וז״ל ומן החיוב הזה נהיה שת״ח יקפידו על לכלוך בגדיהם ואפילו מצד אחד. ע״כ. ויראה לי דתרתי אשמועינן. דלענין קפידא דחציצה כל לכלוך ואפילו אינו רבב. וכן נמי כל בגדיו. דהתם בגמרא מסקינן דדוקא בגלימא אמר ר״י שהוא בגד עליון. ואילו הכא סתמא תנן והיינו דבחבורו פ״ג מה״מ אינו מחלק בין בגד לבגד. [*והטעם שת״ח מחמירין על עצמן שלא יבואו לשיהיו מלוכלכים. במה שיהיו מחוייבים מיתה]:

ושל בור. פירש הר״ב שהוא גרוע מע״ה. וכמו שפי׳ במשנה ה פ״ב דאבות. וכ״פ הרמב״ם גם בכאן. וצריך לומר דמתני׳ הכי קאמרה של בנאים שהם ת״ח דקפדי מדר״י מצד א׳. אבל של ע״ה נעשה כמו בור דלא קפיד עד שיהיו מב׳ הצדדים והיינו דהר״ב כתב ומרדעת כו׳ דלא תהא חשובה מבגדו של ע״ה. ולישנא דגמרא דפט״ו דשבת [דף קיד] הוא ש״מ דע״ה הוא [*לענין זה] כמו בור:

זה הכלל כל המקפיד כו׳. לעיל מתני׳ ג קתני לכללא לחציצה דאדם [*ועי׳ בפי׳ הר״ב] והכא קתני לה לחציצה דכלים וקצת יש לדקדק דלעיל לא קתני זה הכלל [*ועמ״ש לעיל בס״ד [ד״ה כל המקפיד]]:

י **או שמרקן**. ונשברו הידות ואינן משמשין עוד מעין מלאכתן ראשונה [כדתניא בתוספתא והביאה הר״ש] חוצצין הידות מה שהן תחובין בברזל ומהודקים ואין המים נכנסין בהן. כיון שאינו עומד להתקיים כך חוצצים. מהר״ם:

כלי שהטבילו דרך פיו. כתב הר״ב דכל כלי שבתחלת הכנסתו וכו׳. כי האויר ישאר בו מוחש וידחה המים. הרמב״ם. ומהר״ם כתב אם לא שיהיה פיו רחב ביותר:

בלא הזבורית. פי׳ הר״ב בית ידו או דבר הנוסף. וכן פי׳ הרמב״ם וכתב דזיבורית הוא הדבר החסר ובנא״י הדבר האפל והנקל והפחות ע״כ. ועיין ברפ״ה דגיטין. והראב״ד בפ״ג מה״מ [הלכה יב] גורס זרבובית. ומפרש שהכלי שיש לו שתי פיות נקרא זרבובית ומביא ראייה מויקרא רבה ומתני׳ ה״פ כלי שהטבילו כדרכו שוליו למטה ואין לו זרבובית הוא פה שני לא עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו שהכלי שאין לו אלא נקב א׳ אין המים נכנסים בכולו מפני הרוח ואילו היה לו פה שני בצדו אפי׳ לא יטהו על צדו יכנסו בו המים ע״י אותו הנקב ע״כ. וז״ל מהר״ם בלא זיבורית ההר״ר *)שמעון פי׳ כעין קנישקנין כלי שקנים יוצאים ממנו כדאמרינן בויקרא רבה בפסוק והוא ישקוט השותים במזרקי יין (עמוס י) כוסות שיש להן זרבוביות. ונ״ל הל׳ דבר המוסף ומתרבה מל׳ [קדושין מט] אשתרבובי אשתרבוב דזיין ושי״ן מתחלפים כמו מנעל של זרב דסוף מס׳ כלאים מל׳ שרב. ובלשון מקרא יזורבו נצמתו [איוב ו] כמו שרב ושמש ע״כ:

קלמרין. כתב הר״ב ואם הטבילו כדרכו כו׳. קשה דא״כ במטהו על צדו סגי ולמה בעינן שינקבנו ולכן צריך לפרש שאפילו אם יטהו על צדו אין המים נכנסים כו׳:

הכר והכסת. פי׳ הר״ב הכר הוא ששוכב עליו והכסת הוא שמשים תחת מראשותיו. וכך משמע במשנה דספ״ך וספכ״ג דשבת דכר הוא ששוכב עליו. וכן פי׳ הערוך ערך כר. גם בתוספתא דכלים הביאה הר״ש שם פט״ז במ״ד מוכח נמי הכי אבל הר״ב מפרש שם בהפך וכן עוד שם ריש פ״ך. וכן בספ״ד דשבת. אבל הרמב״ם מפרש שם דשניהם מניחין תחת הראש אלא דכסת הוא גדול. והתוס׳ פ״ז דב״מ דף ע״ט [ד״ה כסותו] כתבו כסת הוא הקטן. וכר הוא הגדול כדתנן במס׳ (טהרו׳) [כלים ?פכ״ח משנה ה] כר שעשאו סדין וכסת שעשאו מטפחת. וכן כתוב בפסקי תוספות דמדות:

והתפלה. כתב הר״ב לפי שא״צ להכניס ולהוציא. דא״צ בדיקה. הלל היה אומר אלו משל אבי אמא. בירושלמי פרק ב דעירובין והעתיקו הרמב״ם. בספ״ב מהל׳ תפילין. אבל מהר״ם כתב דאין זה קרוי להכניס ולהוציא אלא כגון הכרים והכסתות שמוציאין מה שבתוכן בשביל החיצון לכבס ולתקנו וגם להוסיף עליהם נוצה אבל התפילין אין מוציאין אותן אלא לבדוק הכתב שבתוכן ולא בשביל החיצון ע״כ:

עשרה. טפחים. הרמב״ם:

אין מטבילין חמין בצונן וכו׳. פי׳ הר״ב דאוכלים ומשקים אין להם טהרה כו׳ אלא כו׳ מטעם השקה. דהוי כמי שזרען וחוזר ונוטלן דזריעה מטהרת מטומאה דתנן [ספ״ט דתרומות] שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורין. בתשובת רבינו גרשום מצאתי כך זו מצאתי בפירש״י פ״ג דבכורות דכ״ב ועיין בפי׳ הר״ב במ״ג [פ״ב] דביצה. ומ״ש הר״ב אין השקה מועלת אלא במין עם מינו. דב״ש גזרי דילמא חייס עלייהו ולא נגעי בהדדי. וב״ה לא גזרי. הר״ש:

כלי שהוא מלא משקין כו׳. והכלי עצמו טמא:

מלא משקין. ובפרק כל הזבחים שנתערבו (זבחים דף עח) גרסי׳ כלי שהוא מלא רוקין. ונקט מלא משום סיפא דמי רגלים אפי׳ מלא טהור ולא בעי ביטול דסלקא להו השקה. אבל רוקין אפי׳ ברוב מים לא בטלי וחייצי לפי שהם עבים. הר״ש ותוס׳ שם:

רואים אותן כאילו הם מי׳. כלומר אע״פ שמראיהן חלוק במקצת ממראה שאר מים אפ״ה כיון דמין מים הם לא בעי רובא לבטולי אלא רואין אותן וכו׳. תוס׳ שם:

עד שירבו המים על מי חטאת. הואיל והן אב הטומאה [כדתנן בריש כלים]. וחשיבי משום קדושתייהו לא בטלי אלא ברובא. תוס׳ שם:

כל האוכלין מצטרפין. משנה היא במעילה בפרק קדשי מזבח [משנה ה] ואגב זה חומר בשותה משקין טמאין דסיפא. תנייה הכא. הר״ש:

כל האוכלים מצטרפין לפסול כו׳. כתב הר״ב דכתיב מכל האוכל וגו׳. וכ״כ הרמב״ם. ואינה אלא אסמכתא שפסול הגויה מי״ח דבר הן שגזרו. כדאיתא פ״ק דשבת בפי׳ הר״ב:

[*כל המשקין. פי׳ הר״ב ז׳ משקין כו׳. ושנויין במ״ד פ״ו דמכשירין וכרבי יהושע דבמ״ב פי״א דתרומות]:

בכחצי פרס. ל׳ הר״ב שהן שני ביצים לרש״י וביצה ומחצה לדברי הרמב״ם ובפ״ח דעירובין מסיק כהרמב״ם ועיין מ״ש שם:

בלע טבעת טהורה כו׳ בלע טבעת טמאה וכו׳. בפ״ד דחולין דף עא. אמר רבה כשם שטומאה בלועה אינה מטמאה. כך טהרה בלועה אינה מיטמאת. טומאה בלועה מנלן. דכתיב (ויקרא י״א:מ׳) והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו. מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה [*ועדיין לא נתעכלה. וא״ל דמשום דטומאה בבית הסתרים היא שאינה מטמאה כדאי׳ התם במ״ג. דא״כ לטמא במשא. כדפירש״י שם בפרק יוצא דופן (נדה דף מג) ועיין בפ״ז דאהלות [מ״ה] וקאמר רחמנא דטהור וכו׳ טהרה בלועה מק״ו. ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא אחרים [*כדכתב הר״ב במ״ו פ״ח דכלים] וכו׳:

וטמאתו. אבל באוכלים ומשקים טמאים לא שייך למתני הכי דאין אוכלים ומשקין מטמאין אדם. אלא מי״ח דבר ע״י אכילה ושתיה:

ואם אינו נראה טובל. ולא דמי לבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים. הר״ש:

ואוכל בתרומתו. לערב. הרמב״ם פרק ב מהלכות מקואות [הלכה ח]:

פרק א

א מי גבאים. פירש הר״ב מים שאינן שאובין. וכ״כ הרמב״ם בפירושו. ובחבורו פט״ו מהט״א כתב אף שאובין. וממשנה ד למד כן כמ״ש שם בס״ד. ומ״ש והן פחות ממ׳ סאה כו׳. עיין מ״ש עוד בסוף המשנה. [*ומ״ש הר״ב גבים לשון מים מגבא. וכ״כ הר״ש. ויפה פירשו דלא כמ״ש בספ״ו דפרה]:

ושתה טהור טמא. פי׳ הר״ב לפי שנפלה טפה מפיו של טמא. בספר האגודה כתוב טפת רוק אבל ל׳ הראב״ד [שם] חזרו המים שנגעו בפיו כו׳. וכן נראה מלשון הר״ב והר״ש במ״ו. ומה שכתב הר״ב ואע״ג דאינו פוסל את התרומה אא״כ שתה רביעית. כדתנן במ״ה פ״ד דמעילה. ומ״ש הר״ב טמאה כל המשקין שבפיו. וסתם שתייה היא רביעית. ומ״ש הר״ב וע״י נגיעת הטמא כו׳. כלומר דלא תקשה דתיפוק לי דטמא עצמו נגע במים שבגבא כששתה. וכן נמי הטפה עצמה שנפלה בגבא. ומ״ש הר״ב והכי איתא בתוספתא. וכ״כ הר״ש. דאע״ג דממתני׳ ד איכא למשמע הכי. מכל מקום בתוס׳ מפורש אמרו אין מי גבא [מיטמאין] כו׳:

ומילא בכלי טהור טמא. פירש הר״ב [*לאחר כו׳] דחיישינן לאותה טפה כדפרישית נטמא הכלי כו׳. כלומר מהטיפה עצמה נטמא. דלמשקין אין שיעור לטמא כמ״ש כבר במ״א דפ״ב דטהרות [ד״ה חזר]. ואין צורך למה שכתב הר״ש דחיישינן לאותה טפה כדפרישית ונטמאו כל המים שבכלי והכלי עצמו נטמא. ע״כ. ועיין עוד מזה לקמן:

אם הדיח טמא ואם לא הדיח טהור. כתב הר״ב ואפילו כשהגביה הככר לא הוחשבו מים שבו לקבל טומאה מן הטפה שנתבטלה הטפה במים הטהורים (וכו׳) אבל כשהדיח הוחשבו והוכשרו מים שבידיו כו׳. וכ״כ הר״ש. ונראין דבריהם כדברי הראב״ד בפט״ו מהט״א שמפרש שמתבטלה במים שבמחובר חא״כ חשבו בתלוש. לפיכך אם הדיח בהן ידו או הככר שנפל. הרי הם הוכשרו לטומאה כלומ׳ נחשבו כתלוש ונטמאו משתיית הטמא וטמאו את הככר שהרי המחוברים עצמן חזרו להיות כתלושין לקבל טומאה. שהרי נחשבו לתלוש. ולפיכך נעורה הטמא לטמא את הככר. ואם לא הדיח טהור שהרי [משבטלו] ברוב לא נחשבו ע״כ. וכלומר שאע״פ שחזרו להיות תלושין כשהן על הככר. מ״מ הואיל וכבר נתבטלה הטפה במחוברים הרי היא עומדת בביטולה עד שיתחשבו המים. וכשלא הדיח לא נתחשבו והטפה בביטולה. ומה שאין כן בשתייה ובמילוי כלי. דפשיטא שמתחשבין. ומ״מ קשיא לי דמדבריהם משמע שצריך שיקבלו המים טומאה מהטפה כדי שיחזרו ויטמאו לככר. דתיפוק לי משום טפה עצמה הואיל וניערה מביטולה וכדפי׳ לעיל שאין למשקים שיעור לטמא. וזה לשון מהר״ם אם הדיח טמא. אם הדיח ידיו במים דגלי בדעתיה דניחא ליה במים שעליו. אז לא בטלה הטפה הטמאה במים הטהורים שעל ידיו. וטמאתן וטמאה נמי הככר. ואם לא הדיח. דלא ניחא ליה במים שעליו. בטלה טפה הטמאה ברוב עכ״ל. ודע שהראב״ד [שם] התנה לומר דהא דאין מי גבא מקבלים טומאה עד שיתלשו. שהוא דוקא שיש בהם רביעית כדי להטביל בהן מחטין וצנורות:

ג [*רש״א בין כו׳. כתב הר״ב שטפת מים טמאים [וכו׳]. וכן הוא בפי׳ הרמב״ם בשם התוספתא. ומ״ש שם לסוף שטפת כו׳ בנא״י נמחק לסוף. וכן ראיתי בתוספתא דליתא. וקשיא לי תיבת טמאים שהל״ל טמאה. וגם ק״ל הלשון דאח״כ שכתב לבסוף כשנפלו. ובזה נ״ל שצ״ל כשנשטפו]:

ד **אחד מי גבאים כו׳**. כתב הר״ב אחד מי בורות מי שיחין כולהו שוין כו׳. וכ״כ הר״ש. [*וכן] ללשון הרמב״ם שאכתוב בדבור ומקואות כו׳ כל השנוין בכאן בכלל. וכן נראה מלשון מהר״ם שאכתוב בדבור בשעת הגשמים:

מי תמציות שפסקו. כתב הר״ב ואם שתה מהן אדם טמא וכו׳ אין הטפה הטמאה מתבטלת בהן בהני גוני דתנינן לעיל שאם שתה טהור או מילא בכלי טהור או נפל ככר והדיחו [וכו׳]:

ומקואות שאין בהן ארבעים סאה. ובכלל כל [מים שוקטים ונחים בארץ] שלא היה לו [עיקר] ימשיכהו ולא יהיה בו ארבעים סאה ויהיה [נח בארץ] ואפילו היו שאובים. והורה על זה אמרו מי בורות. כי משפט הכל א׳. הרמב״ם:

בשעת הגשמים הכל טהור. משום דמים [שכיחי] על פני כל הארץ לא חיישינן שמא אדם טמא שתה מהן. מהר״ם:

ה **כשרין לחלה**. ל׳ הר״ב להשתמש בהן לחלה ללוש ולבשל בהן חלה. וכן הוא בפי׳ הרמב״ם. אבל בנא״י להשתמש בה בעיסה הטבולה לחלה וללוש בצקה כו׳ ובחבורו פ״ט מהלכות מקואות לעשות מהן עיסה ולטבול לחלה. ואינו מובן אא״כ נגיה הטבולה לחלה. ושוב מצאתי כך בדפוס ישן. והשתא א״ש שבמשנה דלקמן תנן כשרים לתרומה דהתם לא משכחת מים הצריכים לדבר הטבול לתרומה אלא התם בתרומה ממש וה״ה לחלה ממש שדינם שוה אבל הכא דוקא בטבולה לחלה בלבד ועמ״ש בספ״ה דשביעית:

ו **מי תמציות שלא פסקו**. ואלה המים ג״כ אין בו מ׳ סאה ואינם שאובים. הרמב״ם:

[*שלא פסקו כו׳. ול׳ הר״ב ועדיין הן מבצבצין. ולעיל מ״ד כתב מבעבעים. ושם כתב הר״ש לתוספתא ההרים בוצצים. ומפרש כלומר מבצבצים ומבעבעים]:

[*ושתה טהור. כתב הר״ב וזו [היא המעלה] כו׳ לא עלתה טבילה. וכן לשון הר״ש. ואיני יודע מה ענין טבילה לטהרת מים לעצמן והל״ל השקה]:

ז **מקוה שיש בו מ׳ סאה שבו טובלין**. דתניא ורחץ את בשרו במים במי מקוה [במים נקודתו בפתח. משמע מים המיוחדין דהיינו אשבורן. תוס׳]. את כל בשרו. מים שכל גופו עולה בהן כמה הן אמה על אמה ברום ג׳ אמות ושיערו חכמים מי מקוה מ׳ סאה ספ״ק דחגיגה דף יא:

טובלין. לשון הר״ב בני אדם כל גופו. חוץ מן הזב הזכר. הרמב״ם פ״ט מה׳ מקואות [הל׳ ה׳] [*וע׳ במשנה דלקמן]:

מעין שמימיו מעוטין ורבו עליו כו׳. עיין [מ״ש] פ״ה מ״ג ומ״ה:

[*באשבורן. פירושו כתב הר״ב בספ״ח דטהרות. ועמ״ש שם [בשם רש״י]. זוחלין שכתב הר״ב. פירושו כתבתי במשנה דלקמן]:

בכל שהוא. לאו דוקא כל שהוא אלא כל מקום שגופו עולה בבת אחת. זו היא דעת הרמב״ם והראב״ד. וטעמא דגבי מים חיים דזב לא כתיב כל בשרו. הר״ן פ״ב דשבועות. והא דמצריכים בבת אחת אפרש בס״ד בספ״ז. וקשיא לי על זה ממ״ו פ״ה כמו שאכתוב שם [ד״ה ובו מ״ס] גם אכתוב שם דעת החולקים וסבירא להו דלטבילת אדם בעינן מ׳ סאה לעולם אפי׳ במעין. ומצאתי למהר״ם דגורס בכאן לטהר בו. אך אין להוכיח מזה כלום. דגם הרמב״ם גירסתו כך היא כנראה מלשון פירושו וכך העתיק בחבורו פ״ט מה׳ מקואות. ובב״י ריש סי׳ ר״א הועתק ג״כ לטהר:

ח **מוכין**. פירשתיו במ״ט פ״ח דפרה. [*ושם נשנה במשנה המלוחים והפושרים והר״ב שכתב חמין במקום פושרין. כ״כ הרמב״ם בפי׳ אבל בה׳ פרה פ״ו העתיק הפושרים ובפ״ט מהלכות מקואות [הל׳ ה׳] העתיק מרים במקום חמים ובפירושו דהכא כתב מוכים ר״ל מלוחים או מרים או חמים או זולת זה מן הטעמים הרעים הנמצאים בקצת המימות כמו [שנתבאר] בשמיני מפרה עכ״ל ושם בפרה לא כתב רק מלוחין או חמין] [ויהיו מוכין בדגש הכ״ף]:

בזוחלין. מלת זוחלין עברית מחמת זוחלי עפר (דברים לב כד) ר״ל הנחשים [הנגרים] בארץ. הרמב״ם:

פרק ב

ב **למפרע כו׳ טמאות**. עד שיוודע שטבל כראוי. הרמב״ם רפ״י מה״מ [הלכה ו׳] . ולאפוקי דלא תימא מהו למפרע מעת לעת. וכר״א בן שמוע דבמשנה ספ״ג דגיטין בכיוצא בזה. דמתני׳ דהכא פליגא עליה. כדאיתא התם בגמ׳ [דף נא]:

[*בטומאה חמורה. פי׳ הר״ב באב הטומאה שמטמאתו מן התורה. וכ״פ הר״ש ואני תמה דהא תנן בפ״ד דטהרות משנה יא דבר שהוא אב הטומאה והוא מד״ס ספיקו טמא. ושם פי׳ הר״ב דאפילו ספיקו ליטמא טמא כ״ש ליטהר כי הכא. ועיין עוד שם בפירוש הר״ב. ומש״ה נמי לא תנן במתני׳ דהכא. אלא כגון אכל אוכלים טמאים כו׳]:

אבל ספיקו ליטמא ולטמא טהור. ודוקא בטומאה דרבנן דהכא. אבל יש (תרומה) [טומאה] דרבנן דשורפים לרבי יוסי בספק מגע כגון ו׳ ספיקות בפ״ק דשבת. מהר״ם. ומתני׳ הוא בפ״ד דטהרות:

ג **אפילו נפלו**. שראינו שנפלו בו כו׳ ל׳ הר״ב שם בפי׳ מ״ז:

ספק יש בהם מ׳ סאה. כתב הר״ב דשוב אין השאובים פוסלים אותו. עיין מ״ש במ״ו [ד״ה פסול]:

שיש לו במה יתלה. כ׳ הר״ב דשאובין דרבנן והא דתניא בת״כ אך מעין כו׳. אסמכתא בעלמא היא. כלומר דמדאורייתא אפילו כולו שאוב כשר. ואם תאמר ואי כולו שאוב דאוריי׳ כשר. אמאי פסלו חכמים שאיבה כלל. [אי אמרת בשלמא דכולו שאוב מדאוריי׳. גזרו רבנן ג׳ לוגין שאובין דפסלו אטו כולו שאוב. הרא״ש] וי״ל דגזור אטו בכלי. ובכלי עצמו לא שרי לטבול. דבעינן מקוה דומיא דמעין שהוא בקרקע. והא דדייקינן [בזבחים דף כה] מדכתיב מקוה מים יהיה טהור. הוייתן ע״י טהרה תהא. כמ״ש הר״ב לקמן במ״ה פ״ה ומ״ד פ״ו דפרה. משכחת לה ע״י כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה. דפסלי מקוה [*מדרבנן] [כדתנן לקמן רפ״ד] כ״כ הר״ש. ובהכי אזלא לה תמיהת הרא״ש שמנעוריו ע״ז הפסק כמ״ש בתשובותיו כלל ל״א סי׳ ז׳. ודעת הרמב״ם ג״כ דמדאורייתא אפי׳ כולו שאוב כשר. וכמ״ש בחבורו ר״פ ד׳ מה״מ. ועיין מ״ש לקמן מ״ה:

ד **ר״א אומר רביעית מים כו׳**. משום דרביעית הוא שיעור טבילת מחטין וצנורות. וכבר יש שם מקוה פסול עליו. הרא״ש. ועיין במשנה דרפ״ג. וכיוצא בזה פי׳ הר״ב במשנה י פ״ו. ועיין מ״ש בספ״ז:

ושלשה לוגין. טעמא כתבתי במ״ג פ״ק דעדיות [ד״ה וחכמים]:

ה **אם ידוע שנפל כו׳ כשר**. הא ספק פסול. מדלא קתני אם ידוע שלא נפלו כו׳ פסול ואם לאו כשר. מכאן ראיה לסברת האומרים דכולו שאוב פסול מדאורייתא. ומש״ה קודם שנעשה רוב מקוה בהכשר פסלינן מספק כ״כ הרא״ש. ולייישב לדעת הר״ב ודעימיה הסוברים דמדאורייתא אפי׳ כולו שאוב כשר. נ״ל. דתנא מהדר למתני כשרות ברישא. ואי הוה קתני אם ידוע שלא נפלו כו׳ הוי כמהדר אפסלות. גם היה מאריך למתני שלא נפלו. וגם דברי ר״ש דמכשיר קיימי שפיר טפי אפסלות דסמיך ליה. כך נ״ל ליישב לסברת הסוברים דאפילו כולו שאוב כשר מדאורייתא. ואני תמה על הכ״מ שבפ״ה מה״מ [הלכה ד׳] העתיק דברי הרא״ש למידק הכי על הרמב״ם שהעתיק לשון משנתינו. והרי הרא״ש כשכתב כן לא כתב אלא להחזיק סברת הסוברים דכולו שאוב פסול מדאורייתא. והרמב״ם אין סברתו כן. אלא דמדאורייתא הכל כשר:

ו **המסנק כו׳**. פירש הר״ב כמו המסלק. מל׳ סונקין אותו בצדי המזבח. בפ״ב דתמיד הר״ש:

פסול. כתב הר״ב ודוקא כשאין במקוה ארבעים סאה כו׳ אבל אם היה בו ארבעים סאה אין כל מים שאובים שבעולם פוסלים אותו. אפי׳ לדסברי דכולו שאוב פסול מן התורה. אפ״ה סברא הוא דהא בהשקה נעשו זרועין ליטהר מטומאתן [כדתנן במ״ו דפרק בתרא] וה״ה להטביל בהן. הר״ש. ועיין מ״ש במ״ח פ״ו [ד״ה מביא]:

ז **לנגבן**. פי׳ הר״ב שלא נתכוין לקבל המים כו׳. עיין בר״פ דלקמן:

ישבר. דסיפא דברייתא דאך מעין כו׳ שכתב הר״ב לעיל. מסיימה הכי. אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם אף מקוה שאין בו תפיסת ידי אדם. יצא המניח כלים בראש הגג לנגבן ונתמלאו. ת״ל בור. הנה שב המקוה שיהיה מותר בו שתוף אדם מצד ואסור עליו מצד. הרמב״ם. וכלומר לר״א כדאית ליה. ולר״י כדאית ליה. וכ״כ ב״י בשם הרא״ש. ודלא כבעל קרבן אהרן שפי׳ דברייתא זו אליבא דר״י היא דוקא:

ואם לאו לא ישבר. כתב הר״ב שמא יפלו מן המים לבור רביעית קודם שבירה. שדרך השבירה להפיל הקנקנים על צדיהן ובכך ישברו. ואפשר שע״י כך קודם שישברו יפול רביעית מהן לבור. וז״ל מהר״ם ואם לאו לא ישבר אם אין מים בבור אע״פ שהיא עונת גשמים פסולה. דמיד כשיכה בקנקנין לשבר אותם. שמא יהיו נתזין למעלה מעט מים מהקנקן רביעית קודם שישבר. ואח״כ לא יועיל להקוות עליו לר״א דס״ל רביעית בתחלה פוסל את המקוה. ואפי׳ אם אח״כ ירדו גשמים לא יוכשר. אבל השתא דאיכא תרוייהו. עונת גשמים. ויש מים בבור. כיון שיש מעט מים בבור לא פסלה ביה רביעית מים שאובין אלא ג׳ לוגין על פני המים. כדאמר לעיל ולא חיישינן שמא יהיו נתזין ג׳ לוגין. דכולי האי אין נתזין. וא״כ ישבר הקנקנין וישער שיהא מיעוט מי המקוה בהמשכה. וכשירדו אח״כ גשמים יהא רובו מי גשמים ומיעוטו בהמשכה. וכשר. אע״ג דכשהמשיך לתוכו קודם שירדו גשמים היה רובו בהמשכה. כיון דכשהשלים שיעור מקוה בסוף היה מיעוטו בהמשכה. כשר. עכ״ל:

ר״א בין כך ובין כך ישבר. כתב הר״ב דקסבר שאיבה שהמשיכה כולה טהורה. וכן כתב הרמב״ם. גם הר״ן פי׳ כן בפ״ב דשבועות. ותמיהני על הר״ב שכ׳ שאין הלכה כר״א. ש״מ דהלכה כר״י והרמב״ם כתב בפירוש והלכה כר״י. ובפ״ד מ״ד וכן בפ״ה דתרומות מ״ו מפרש דאין ההמשכה כשרה אלא אחר שכבר היו שם רוב מי גשמים הכשרים. ופסק כן הלכה. ואף במ״ד פ״ק דתמורה מפרש כן אע״ג דכתב עוד פירוש אחר משמא דגמ׳. מ״מ לא דחה

הדין דנפקא לפום פירושא קמא. והרמב"ם בחבורו פ"ד אע"פ שבהעתקתו לדברי רבי יהושע דהכא נראה מדבריו כפשטא דמתני' דאפי' בכולה מכשרינן. לא קשיא אדידיה דפסק אחר כך דהמשכה אינה כשרה אלא אחר רוב הכשרים דיש לומר דילמד סתום מן המפורש שאחר כך. אבל מ"מ מפירושו דהכא ודאי דקשיא. דמפרש בהדיא דלר"י *)א"צ שיהא בזה הבור כלל מן המים ואפילו לא יהיה בעת גשמים. ופסק דהלכה כמותו. ובפ"ד מ"ד מפרש דאינו כשר אלא אחר הרוב. וצ"ע:

אבל לא יערה. דאע"ג דלנגבן העלן ולא נתכוין שיתמלאו. והוי דומיא דהניחן בשעת פיזור עבים דבפירוש הר"ב בר"פ דלקמן דטהורים שאני הכא דכיון שעירה לבור אחשובי אחשובינהו. הר"ש:

ח **אם היו המים צפים ע"ג כל שהוא ישבר.** פירש הר"ב שלא נשאבו המים דכל שעה הן מחוברים. ומסיים מהר"ם ישבר העציץ שמא יתמעטו המים שלא יהיו צפים ע"ג ויהיו שאובים ואז יפלו ממנו לבור ויפסלוהו אם אין בו מ' סאה ואם לאו לא ישבר אם מי העציץ הם הרוב. דרוב בהמשכה לא. ע"כ:

ורי"א בין כך ובין כך ישבר. אבל לא יכפה דחשיב תפיס' ידי אדם יותר ממניח קנקנין לנגבן. דהתם לא חישב עליהם לקבל' מעולם. דלא העלם אלא לנגבן. ב"י בשם הרא"ש:

ט **המסדר קנקנין בתוך הבור.** שהוא מלא מים כדי שיבלעו המים בתוך דופני הקנקנין ולא יבלעו היין שינתן לתוכן ונתמלאו מים. שנבלעו המים בדפנותיהם וגם עברו לתוכן עד שנתמלאו מים אע"פ שבלע הבור מימיו. ישבר הקנקני'. דהמים שבתוכן לא חשיבי שאובין. שלא כוון שיכנסו המים לתוכן. ב"י בשם הרא"ש:

י **רי"א במים ובטיט.** פירש הר"ב מפני שהמים מקדמין וכי הא דתנן בספ"ז. ופי' הר"ב וז"ל שהמים מקדמים להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט ובמים הוטבלו. וק"ל דמאי מהני הא דהוטבלו במים קודם שנשקעו בטיט. והרי אז לא היתה המטה כולה במים. ואנן כולה בבת אחת בעינן שתהא במים כמ"ש שם הר"ב. וז"ל הר"ש [שם] שהמים מקדמין לאותן הגומות של כרעי המטה ובמים הוטבלה ואין כאן חציצה דאין חוצץ אלא טיט היון וטיט היוצרים [כדתנן בפ"ט מ"ב]. ע"כ. וקשה לי דהיאך מקדמין המים לגומות. דהרי הגומות אינן נעשות אלא ע"י הרגלים. אבל לשון הרא"ש מפני שהמים מקדמין. כלומר דכשתחב רגלי המטה בטיט כבר קדמו המים ונגעו ברגלי המטה קודם שהגיעו לטיט. ואותם המים מחוברים למקוה. הילכך לא הוי חציצה. כדתנן [ספ"ח] האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאים ואם הדיח ידיו במים טהורים ע"כ:

מודה ר' יהושע. שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט. ומיהו אצטרופי מצטרף להשלים לארבעים סאה [כמו שכתב הר"ב אליבא דר"א] הר"ש: [*ועיין רפ"ז]:

פרק ג

א **וחסר אפי' קרטוב.** פירש הר"ב חלק מס"ד בלוג. והוא שמינית שבשמינית הלוג. ומצאתי לו חבר לשיעור זה שכן בפרק בתרא דתרומות [מ"ח] בתרומת מעשר טמא של דמאי. שלא הצריכוהו להוליכו לכהן בפחות מזה השיעור. ולפי זה בדוקא נקטי חכמים חסר קרטוב. וראיתי לב"י בתחלת הל' מקואות שכתב בשם הרשב"ץ. דדוקא קרטוב ושנראה לו דלאו דוקא. אלא אפי' פחות מקרטוב כל שחסרו מ' סאה אפי' כל שהוא פסול ע"כ. והנה הוא חכם עדיף מנביא. שכן כתבו ג"כ התוס' בפ"ק דר"ה דף יג וז"ל מדה הפחותה נקט ולאו דוקא דאפי' פחות מכאן ואפי' חסר טפה אינו טובל ע"כ. וא"ת ואי הכי דלאו דוקא אלא אפי' כל שהוא. א"כ היכי קתני מפני שחסרו לו ג' לוגין ודלמא אותו כל שהוא לאו מג' לוגין הוא. הך מלתא לא קשיא כלל. דאין לך כל שהוא שלא נוכל לחלקו לשתים. דהא משום כן קשיא להו להתוס' דפ"ח דזבחים [דף ע ד"ה ר"א] אמתני' דרפ"ט דפרה כמ"ש שם. ומ"ש עוד הב"י שהרשב"ץ כתב בשם א' מהמחברים ששיעור קרטוב משקל דינר. הרמב"ם כ"כ ברפ"ה וסוף פ"ז [הלכה י'] מה' מקואות:

עד שיצא ממנו מלואו ועוד. פי' הר"ב כגון מקוה שהיה בו כ' סאה מים כשרים ונפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובין ונתמלא אח"כ מי גשמים כו'. וכ"כ הרמב"ם בפירושו. ובחבורו פ"ה מהלכות מקואות [הלכה ו']. ואע"ג דחכמים אינם סוברים שהג' לוגין נתערבו מהם בכל טפה וטפה כסברת רבי יהושע. וא"כ אפי' כשיצא ממנו מלואו ועוד עדיין יש לנו לומר שמא כל הג' לוגין נשארו באלו הנשארים ולא יצא מהם כלום איכא למימר דכולי האי לא חשו אבל שיערו דכשיצא מלואו ועוד. שא"א שלא יחסר מקצת מהג' לוגין עצמם. וכיוצא בזה הרגיש הראב"ד במשנתינו [*דלק' כמ"ש שם בס"ד] וע' מ"ש בשמו במ"ג [ד"ה עד שיתחשב]:

[*עד שיצא ממנו מלואו ועוד. ואע"פ שהמים הצפים ויוצאין מן הבור מעורבין הם יוצאין וכשיצאו (מ') [כ'] סאה [יש בהן] מן הראשונים שנפסלו ויש

בהן מן הכשרים היורדים בסוף אפ״ה כשיצאו משם (מ׳) [כ׳] סאה ועוד כשר. הואיל ולא נפסלו אלא מחמת שלשה לוגין מים שאובים. ב״י בשם הראב״ד]:

ב **שיעמיד בחצר כו׳**. ל׳ הר״ב ופותקן. פירשתיו במ״ו פ״ה דתרומות:

ויטהרו העליונים מן התחתונים. פי׳ הר״ב דאמרינן גוד אסיק וכו׳. וכ״פ הר״ש. ומדכתב הר״ב שאין הלכה כראב״ע. ש״מ דכת״ק הויא הלכה. ותמיהא לי טובא דבפ״ז מ״ו פסק דלא כר״י דס״ל אמרינן גוד אחית. וא״כ כ״ש דגוד אסיק לא אמרינן וראיתי בכ״מ פ״ה [הלכה ו׳] דדייק מדהרמב״ם העתיק המשנה הזו בל׳ אחרת. ולא כתב בה שאפילו הוא עליון או תחתון. דש״מ דלא ס״ל דאמרינן גוד אחית. וקשה לי על זה דבפירושו לא משמע כן ומהאי דיוקא דדייקינן בדברי הר״ב דהכי איכא נמי למידק בדבריו שבפירושו. ובר מן דין קשה לי סתם מ״ח פ״ו מטהרין את המקואות העליון מן התחתון וכו׳ וע״י סילון ופסקוה כל הפוסקים ולכן נ״ל שאין מדברי הרמב״ם שבחיבורו הכרע דס״ל דלא אמרינן גוד אחית. וכבר גם הכ״מ כתב שאפשר דליכא למידק מדסתם ולא באר עליון ותחתון אבל כ׳ דמלשונו שבפ״ח [ה״ח] משמע כן גבי ג׳ גומות כו׳ ואני אומר דגם משם אין הכרע שהרי כתב טעם הדבר שאין המים הנזחלין מערבין אא״כ עמדו ואין בל׳ הזה משמעות דלא ס״ל גוד אחית וכבר גם הכ״מ עצמו כ״כ שם. ולפיכך אומר אני דהרמב״ם פוסק למתני׳ דהכא כמות שהיא וכמו שפוסק להההיא דפ״ו. ותרווייהו טעמא דאית לן אפילו גוד אסיק ומקטפרס לא קשיא כמו שאפרש בס״ד. והא דבההיא דמתני׳ ו פ״ז אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים פסק דלא כר״י דס״ל דאף השני טהור התם טעמא משום שאין המים שעל האדם מחוברים. שבמקצתו נגוב. ונמצא שאינו חבור. ומה״ט פסק בסגוס עבה דמתחבר. וכמו שהעלה שם הכ״מ בספ״ח מה״מ [הלכה י״ב] ועוד ראיתי להטור דפסק בההיא דאם היו רגליו של ראשון כו׳ דאף הב׳ טהור כר׳ יהודה. ונתלבט מאוד הב״י למצוא לו טעם ול״נ דטעמו כפשוטו משום דכל הני מתני׳ ס״ל דאמרי׳ גוד אסיק וכ״ש גוד אחית. להכי פסק כר׳ יהודה. ולא הוה סתם ואח״כ מחלוקת. דהא בתר הכי סתים לן תנא בסגוס עבה כר״י. ובהא פליג הטור עם הרמב״ם דלהרמב״ם ההיא דסגוס עבה [ככ״ע היא] דלא [*כמ״ש הר״ב שם שהיא] כר׳ יהודה ומפני כן צריך לחלק בין אדם לסגוס ודאדם לא שייך ביה גוד אחית מהטעם שכתבתי אבל להטור באדם נמי איכא גוד אחית. ואה״נ דאמרינן ומכשירין ביה. וכן נמי בסגוס מכשירין מטעם גוד אחית והיא סתם שאחר מחלוקת. ולפיכך הלכה כר״י וכת״ק דהכא וכסתם דפ״ו. כך נ״ל בדעת הרמב״ם והטור ומתיישבים כל המשניות הסתומות אליבא דהלכתא:

אא״כ פקק. [*וכתב הר״ב כלומר אא״כ כו׳ עד שלא יגע אחד באלה המים. אלא [באמצעות] הבור ואז יהיה הבור טהור. כך לשון הרמב״ם] ונ״א פסק. וכתב הר״ב שהיא נ״ל עיקר. וכן היא בנוסחת מהר״ם ז״ל:

ג **והאמה נכנסת לו**. פי׳ הר״ב כגון מי גשמים שבאו מן המדרון. וכ״כ הר״ש ופי׳ הכ״מ [פ״ה מה״מ הלכה ו׳] כלומר דאילו היתה אמת המים נובעין אפי׳ אינה אלא כל שהו היתה מטהרת את המים השאובין שבבור. וכ״כ בספרו ב״י וגם בשם הראב״ד כ״כ. [*וכ״כ הרא״ש בה״מ]:

לעולם הוא בפסולו כו׳. מיירי שלא היו המים של האמה מ׳ סאה קודם חיבורן למי הבור. דאל״כ מאי שנא מכשיעמיד בחצר מ׳ סאה דתנן לעיל דיטהרו העליונים מן התחתונים. ושוב מצאתי לקמן בפ״ה מ״ב דמוקי לה הר״ש למתני׳ דהכא כשאין בה מ׳ סאה באמה. עוד ראיתי כן להרא״ש בפרק מרובה (בבא קמא דף סז) דמוקי לה הכי משום דקשיא ליה ממ״ג דפ״ר:

עד שיתחשב שלא נשתייר כו׳. מדקתני עד שיתחשב. ולא קתני עד שיצא מלואיהן כדקתני לעיל. משמע שהמים הצפים ויוצאים משם. לא נחשוב אותם כולם מן הראשונים כמו שחשבנו לעיל [ד״ה עד שיצא]. אלא לפי חשבון המים שהיו בבור. והמים היורדים בתוכו הם יוצאים. א״נ מחצה על מחצה (מפני) שהמים היורדים לבור באחרונה קרובים לצאת יותר מן הראשונים שהיו בבור. וכן שנינו בפ״ו [מ״ח] היה בעליון מ׳ סאה ובתחתון אין כלום. ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ׳ סאה. והא ודאי לאכשורי תרווייהו (על התחתון) [העליון והתחתון] קא בעי. ואי ס״ד דלא נפקי כי הדדי. או האי פסול או האי פסול. שהרי כנתן סאה ונטל סאה דמי. ואמרי׳ עד רובו. אלמא ש״מ דכי הדדי נפקי. וש״מ דלא קפדינן בכה״ג. אלא דלא נשקול רובו דמקוה. כתיריצא דתריץ בפ׳ הערל (יבמות דף פב). ומש״ה תרווייהו מתכשרי. וא״ת ומאי שנא הכא דחשבי׳ למים הצפים ויוצאים לפי חשבון. ובמתני׳ דלעיל חשבי׳ לכל הפוסלי׳ שהם צפין ויוצאים תחלה. התם כולהו כשרים ובג׳ לוגין שאובין הוא דאפסלו להו. אבל הכא כולהו פסולים. ומש״ה אזלי׳ בהו לפי חשבון. ב״י בשם הראב״ד ועיין בסוף מ״א דפ״ה [*ועוד שם מ״ה בד״ה ונוטפים כו׳]:

הסוחט את כסותו. עיין פ״ז מ״ו:

וחכמים פוסלים. פי׳ הר״ב דסברי ג׳ כלים מצטרפים. כדתנן לקמן וכן פי׳ הר״ש. וכ׳ דג׳ מחלוקות בדבר. דאיכא נמי רבנן דאמרי אפי׳ בד׳ וה׳ כלים פוסלים [וכמ״ש הר״ב במ״ד פ״ק דתמורה] ע״כ. ומשום דהכי תנינן לקמן מג׳ מצטרפין מד׳ אין מצטרפין. ניחא להו למוקים רבנן דהכא כי מתני׳ דלקמן. ולא כרבנן דברייתא [*וכבר כתב הר״ב בריש מתני׳ דלקמן סיומא דמלתייהו דרבנן הוא. ומ״ש הר״ב לקמן בד״ה לא כך כו׳ מכלים הרבה. לאו

דוקא. אלא לג׳ קורא הרבה]. ומ״מ צריכין לדחוק ולומר דה״ק רבנן דכמו שמג׳ כלים מצטרפין. ה״נ ממקומות הרבה שמכלי א׳ נמי מצטרפין דכך לי מקומות הרבה מכלי א׳. כמו ג׳ כלים לחודייהו. ול׳ הרמב״ם בנא״י ואמרו חכמים כו׳ איך שתהי׳ נפילתן ואפי׳ ממקומות רבים:

ד **ומד׳ אין מצטרפין**. ובפ״ק דתמורה מ״ד כתבו הר״ב והרמב״ם דאין כן הלכה ושם הארכתי בזה בס״ד:

[*בעל קרי. החולה שנפלו עליו ט׳ קבים מים טהור. ואמרינן התם [ספ״ג דברכות] בנתינה אבל לא בטבילה. הר״ש. ואע״ג דבברייתא ליתא חולה מ״מ הכי מפרשא התם בסוגיא וכן בפ״ב דגיטין דף טז. אמר רב פפא הרי אמרו בעל קרי חולה כו׳. והא דבספ״ג דברכות תנן דבעל קרי צריך טבילה וטבילה במ׳ סאה היא ועיין רפ״ח דמכילתין. ההיא בתקנת עזרא כדפי׳ הר״ב שם ומסקינן בפ׳ מי שמתו (ברכות דף כ״ב) דעזרא תיקן טבילה לבריא המרגיל [ממשיך את הקרי עליו שמשמש מטתו] ארבעים סאה ואתו רבנן והתקינו לבריא לאנסו ט׳ קבין. שכן שיערו לרחיצת כל הגוף. וכ״כ בשם הראב״ד במ״ג פ״ק דעדיות]:

בזמן שלא נתכוין לרבות. פי׳ הר״ב כדי להרבות בו מים. שיהיו בו מים בשפע. ולא יחסר על ידי טבילות שיטבלו בה. כך פי׳ הב״י [סי׳ ר״א] ותמה על הטור ורבינו ירוחם שהוציאו המשנה ממשמעה. ופירשו דנתכוין לרבות היינו שמשעה ראשונה שהתחיל להטיל בו מים. היה בדעתו להטיל שלשה לוגין. ע״כ. ומצאתי למהר״ם שמפרש כמו כן כדברי הטור. שכתב וז״ל במה דברים אמורים דד׳ וה׳ כלים אינם מצטרפים לפסול את המקוה. בזמן שלא היה בדעתו לערות יותר. אבל אם כשעירה עתה לזה היתה בדעתו לערות למחר או *)ליומחרא יותר אפילו קורטוב בכל פעם ופעם. מצטרפין לג׳ לוגין ע״כ:

פרק ד

א **תחת הצנור**. פי׳ הר״ב שקבעו ולבסוף חקקו. עיין במ״ג:

אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים. פי׳ הר״ב ואחד כלים קטנים דלא תימא דלא חשיבי. וכן פירש״י בפ״ק דשבת דף טז. אבל התוס׳ כתבו א׳ כלים גדולים שמרוב גודלן אינן מקבלות טומאה. כגון כלי עץ שהן יתרים על מ׳ סאה שאינן מטלטלין מלא וריקם. אפ״ה מקרי שאיבה. וא׳ כלים קטנים כדתנן במס׳ כלים [פ״ב] הדקי׳ שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבים שלא מסומכים שיעורן מכדי סיכת קטן ועד לוג. אבל בציר מהכי טהורים. ע״כ. ולשון יתירים שכתבו. קשיא דמחזיקים מ׳ סאה תנן ברפט״ו דכלים ובשאר דוכתי. ול׳ הרא״ש המחזיקים מ׳ סאה. ול׳ מהר״ם ראיתי שהוא ג״כ כל׳ התוס׳. וצ״ע:

אמר ר״י עדיין מחלוקת כו׳. וידוע דר״מ ור״י הלכה כר״י. ודלא כהרמב״ם שפוסק כר״מ. וכתב בפירושו שהוא מי״ח דבר. ומדהר״ב לא מנאו בי״ח דבר בפ״ק דשבת ש״מ דס״ל דהל׳ כר״י. וכן דעת הרא״ש:

ב **אם יש לה לבזבז**. פי׳ הר״ב שפה סביב מד׳ רוחותיה וכו׳. דאי מג׳ רוחות אין זה בית קבול. ובפ״ב דמס׳ כלים אין לדקדק כלום. דקתני [במ״ג] הטהורים שבכ״ח טבלא שאין לה לזביז. דה״נ קתני [במ״ז] הטמאים שבכ״ח טבלא שיש לה לזביז. הר״ש. ועמ״ש במס׳ כלים פי״ב מ״ו [ד״ה שנחלקה]. וראיתי בב״י שכתב בשם הרוקח דמשמע דדוקא בב׳ רוחות הוא דכשר אבל אם יש לו לזביז מג׳ רוחות פסול׳:

זקפה לידוח כו׳ אינה פוסלת כו׳. ומיירי כגון דבלאו הטבלא היו המים נמשכים למקוה. דאל״ה אע״פ דאין המים נפסלים מחמת שאיבה. מ״מ נפסלים משום דהויה ע״י טהרה בעינן. כדאיתא בפרק [ה] [במ״ה]. הרא״ש:

ג **[*בצנור**. מ״ש הר״ב בסוף המשנה דסילון וצנור ומרזב אחד הוא. ומיהו נשתנו בגודלן וקטנן. כדפי׳ הר״ב במ״ו פ״ג דב״ב]:

לקבל צרורות. המתגלגלים במים. כדי שלא ירדו עם המים. הרמב״ם פ״ו מה״מ [הלכה ו׳] :

ובשל חרס רביעית. עי׳ [מ״ש] מ״ב פ״ב דכלים:

ונכבש. פי׳ הר״ב שהעפר נקבע ונעשה מהודק כו׳. וקשיא מהא דתנן בפרק חלון מ״ג חריץ עמוק י׳ ורחב ד׳. מערבין ב׳ ואין מערבין א׳. מלא עפר או צרורות מערבים א׳. ולא מצריכים כבישות. וי״ל דגבי חריץ שאני. דהכא מבטל ליה מתורת כלי. ב״י בשם ס׳ יראים. [*ומתישב בזה ג״כ מ״ז פט״ו דאהלות] ואע״ג דלכאורה נראה דדוקא לפי׳ דמפרש כבישת רגל הוא דקשיא ליה. בעיני נראה דאפי׳ כשנפרש כבישה מאיליו נמי קשיא. וכתב הרא״ש דהרמב״ם והראב״ד גורסים ונגפס. כלומר ונעשה חזק וקשה כגפסי׳. [*ע״כ. ופי׳ גפסיס כ׳ הר״ב במ״ב פ״י דכלים]:

ורחב מן האמצע אינו פוסל כו׳. לפי שלא יכוין לזה החלל שיהיה כלי קבול. ואמנם היה הכוונה שיצאו המים מן המקום הצר בחוזק. הרמב״ם. [*ומ״ש הר״ב לא חשיב לקבלה. מלשון הר״ש העתיק כן. אבל נ״ל שצ״ל לא חשיב נעשה לקבלה]:

ד **[*אם רוב מן הכשר**. פי׳ הר״ב כגון שכ״א סאה כו׳. וכ״כ עוד בפ״ה דתרומות מ״ו. ושם כתבתי דלענין הדין במשהו יותר מכ׳ סגי. וכלשון הב״י שאני מעתיק בד״ה ואם לאו כו׳ בס״ד]:

אם ידוע שנפל לתוכו מ׳ סאה כו׳. עי׳ מ״ש בזה במ״ה פ״ב:

ואם לאו פסול. פי׳ הר״ב דג׳ לוגין מים שאובין כו׳. ואפי׳ המים שאובים בפ״ע שלא נתערבו בכשרים אין פוסלין דרך המשכה אלא ברוב. וכ״כ הרמב״ם. והקשה הכ״מ [פ״ד מה״מ הלכה ח׳] מדקתני רישא אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה. דמשמע שמפני שנתערבו מקודם הוא דמכשרינן. הא לאו הכי לא. ונ״ל דהא דקתני שמתערבין היינו לאפוקי היכא דלא נפלו רוב כשירים ברישא. דהיכא דהיה במקוה פחות מכ׳ סאה ומשהו מים כשירים. הוא נפסל בג׳ לוגין מים שאובים אע״פ שנפלו בו בהמשכה. אבל כשהם מתערבים קודם שירדו והם נמשכים ויורדים. אע״פ שאין רוב הכשרים ניכר ועומד לעצמו. כיון שגם השאובים אינם יורדים למקוה בפני עצמם. אלא מעורבין עם הכשרים ובדרך המשכה. כשירים. והכי משמע מדבריו ז״ל שכתב אין המים שאובים פוסלים וכו׳. עכ״ל. ואני מצאתי בתוס׳ פ״ק דתמורה די״ב [סד״ה ואין המים]. שהרגישו בקושיא זו וכתבו. ונראה דקתני נתערבו [עד שיגיעו למקוה]. לאפוקי היכא שהצינור שחקקו ולבסוף קבעו יורד למקוה בלא המשכה. ע״כ. כלומר דנתערבו לאו דוקא ואפילו בלא נתערבו נמי. ולא אתא אלא לאפוקי בלא המשכה. [*ואף דברי הר״ב כך מוכרעין. שכתב היו מקלחים כו׳ שלא ירדו למקוה ע״י המשכה כו׳ אלא מן הכלים עצמן. ולא כתב כלשון הר״ש שכתב שלא נתערבו בחצר אלא מהלכין בפני עצמן [למקוה השאובים וכן המי הגשמים עצמן]. ע״כ. אלא דהר״ב ס״ל דרישא גופה אף בלא נתערבו. אלא מהלכים וכו׳ ולפיכך הוכרח לפרש בסיפא שלא ירדו ע״י המשכה כו׳. אלא כו׳] ומ״ש הר״ב וכן הל׳. כבר הקשיתי לשאול ע״ז בפ״ב מ״ז [ד״ה רי״א]:

ה **אין ממלאין ממנה**. וכן העתיק הר״ב. אבל במס׳ פרה פ״ה מ״ז גרסינן אין ממלאין בה. והיא גירסא נכונה [*כדתנן בסיפא] וכך הוא בנוסח׳ מהר״ם בכאן ז״ל:

[*ואינה צריכה צמיד פתיל. כתב הר״ב לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות. כדתנן פ״ה דאהלות מ״ו]:

או מן הצד. עמ״ש שם במס׳ פרה [ד״ה מן הצד]:

וכמה יהיה בנקב. פירש הר״ב לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מטעם שאיבה. ואיכא למתמה דא״כ היכי קתני מעיקרא ואינה יכולה לקבל מים כל שהם. דמשמע ודאי שא״צ שיעור לנקב. אלא בכל שהוא מבטלו מתורת כלי. ועוד קשה דבסמוך בשוקת יהוא מפרש לענין עירוב מקואות. אבל אין זה כי אם עירוב פירושים שהר״ש וכן הרא״ש הביאו סוגית הגמ׳ דספ״ק דיבמות [דף טו]. דמוכח מיניה דההיא דשוקת יהוא לענין עירוב מקואות היא שנויה ומשום כך פירשו דהך דכמה יהא בנקב מלתא באפיה נפשה היא ולא קאי ארישא אבל ניקבה דרישא לא בעי כשפופרת הנוד. כיון שהנקב הוא למטה בשוקת ואינה יכולה לקבל מים כל שהוא. נתבטלה מתורת כלי. ובתוספתא פליגי תנאי בהא וכו׳ והרמב״ם בפ״ו מה״מ [הלכה ג׳] נראה מדבריו דמפרש דקאי אדסליק מיניה. דהיינו לענין לבטלו מתורת כלי שלא יפסול המקוה מחמת שאיבה. קאמר כמה יהא בנקב כשפופר׳ הנוד. ולפי זה גם הך דשוקת יהוא לענין נקב המבטלה מתורת כלי מתניא ולא לענין עירוב מקואות. וכבר פירש הכ״מ לאותה סוגיא דיבמות דלא תקשה כלל אדהכא. והנה יצא לנו עירוב הפירושים. שמתחלה מפ׳ הר״ב כפירוש הרמב״ם. דכמה יהא בנקב קאי אדלעיל מיניה. ולדידיה שוקת יהוא נמי בכה״ג. והדר מפרש שוקת יהוא לענין עירוב מקואות שהוא כפי׳ הר״ש והרא״ש. ולדידהו כמה יהא בנקב נמי לענין עירוב מקואות ולא קאי אדלעיל מיניה. אבל יתכן שהר״ב אע״פ שפי׳ כמה יהא בנקב כדברי הרמב״ם. לא היה נראה לו לפרש שוקת יהוא בכה״ג נמי. כיון דפשטא דסוגיא דיבמות משמע מינה דלענין עירוב מקואות שנויה. וקסבר הר״ב דהך עובדא דשוקת יהוא אע״ג שאינה ענין לביטול תורת כלי. אפילו הכי מייתי לה הכא. משום דדמיא לשיעורא דשפופרת הנוד. ובאמת אע״פ שהכ״מ מפרש לשוקת יהוא לדברי הרמב״ם דמיירי לענין ביטול תורת כלי מדנפשיה הוא דמפרש כן. לפי שנראה לו לפרש הכל בענין אחד. אבל מדברי הרמב״ם עצמו אין הכרע. ואפשר שיפרשו לענין עירוב מקואות וכדפרישית לדעת הר״ב. ומ״מ לישנא דכל שהם. דחיקא לפירוש הר״ב והרמב״ם. אבל בתוספתא והביאוה הר״ש והרא״ש איתא בד״א מן הצד. אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה. אם הי׳ מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה. ופירש דה״ק בד״א דבעינן כשפופרת הנוד מן הצד. אבל אם ניקב בשוליו אינו פוסל אפילו ניקב כמלא מחט. ואם הי׳ [מקבל] כל שהוא. פירוש שנקוב מן הצד כשפופרת. וגבוה מעט מן השולים ומקבל מן הנקב ולמטה מים כל שהוא. פוסל המקוה. ע״כ. נמצינו למדין עכשיו דאין מלמטה ומן הצד שווים בדינם. דאע״ג דמלמטה סגי בנקב כל שהוא. במן הצד בעינן כשפופרת. ושאין יכול לקבל ממנו ולמטה מים כל שהוא. ואיכא למימר השתא דוכמה יהיה בנקב כו׳ קאי אמן הצד. וכן מצאתי בב״י גבי מה שכתב הטור ובדבר זה שוה מעין ומקוה כו׳ שם כתב. בשם הר״ר יוסף טאיטסי״ק שהאריך בדין זה. ובתוך הדברים כתב דוכמה יהא בנקב. קאי אמן הצד. אחרי שחלוקים הם נקב שבשוליה. לנקב שמן הצד וכדפרישית:

פרק ה

א פסול. ותמה הר״ש [במתניתין דלקמן] אמאי פסול כיון דמי השוקת מחוברין למעין דמטהר בכל שהוא. ותנן בפ״ק מעין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובין שוה למעין להטביל בו בכ״ש. ועוד דמטבילין כלים בתוך כלים. [כדתנן בפרק דלקמן מ״ב] ומחלק בין כלים התלושים דשרי. לכלים הקבועים. דאיכא למגזר אטו בשאין בהם כשפופר׳ הנוד. אבל הרא״ש כתב (דלק׳) [דל״ק] מידי. כיון דכלי מפסיק בין מים שיצאו חוץ לשוקת ובין המעין. לא מיקרו מחוברים. ולא דמי למעין שנתן לתוכו מים שאובין דשם מעין לא בטיל מיניה אע״פ שנתנו לתוכו מים שאובין הרבה. מידי דהוה אמקוה שיש בו מ׳ סאה שאינו נפסל אפילו נתן לתוכו אלף סאין מים שאובין. והא דאפילו בכלי עצמו מטבילין. לא דמי דהתם הכלי הפנימי הוא נטבל בתוך המקוה. כיון דפי החיצון כשפופרת הנוד. אבל כלי המחובר למעין או למקוה שיש בו מ׳ סאה. אין להטביל בתוכן גזירה דלמא אתי להטביל בכלי שיש בו מ׳ סאה בלא חיבור הלכך אסור להטביל בשוקת ובמים הנמשכים ממנו. ע״כ [*והא דאין מטבילין בכלי כתבתי הטעם בפ״ב מ״ג [ד״ה שיש]] וכתב ב״י עוד בשמו שכתב דהא דתנן בפ״ו מ״ה השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא״כ היו נקובים כשפופרת הנאד שאני התם שהים מקיפן. אבל אם היו עומדים על שפת הים ומחוברים לים כשפופרת הנאד לא:

כשר חוצה לה. לשון הר״ב כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה. וזה לשון הר״ש כשר חוצה לה. כל שהוא שחוץ לשוקת ע״ג שפתה. כשר להטביל בו מחטין וצנורות עד כאן. כלומר דחוצה לה היינו כל מה שאינו תוך השוקת. בין שהוא חוצה לה ממש או ע״ג שפתה. מקרי חוצה לה. ומשום דע״ג שפתה אין שיעור שתעלה טבילה לאדם. נקט מחטין וצנורות. ובטעמא דמתניתין דכשר חוצה לה כתב הרא״ש וז״ל כשרים המים היוצאים מן השוקת אע״פ שאסור להטביל בתוכו. לפי שהמעין שנופל על שפת השוקת מטהר כל המים בכ״ש. אע״פ שמי השוקת מרובין מהן. מ״מ כל המים מחוברים למעין ע״י המים המועטין הנופלים על השוקת ונטהרים אע״פ שכבר נפסלו בשאיבה כשעברו דרך השוקת. ע״כ. אבל מהר״ם כתב וז״ל כשר חוצה לה דדוקא חוצה לה כשר. אבל ע״ג שפה לא דכתיב מעין ובור מקוה מים יהיה טהור. דהיינו בקרקע דלא חזו לקבולי טומאה. אבל ע״ג כלים לא. ע״כ:

על גבי בריכה. והיא מלאה מי גשמים. שאין מטהרין אלא באשבורן ובמ׳ סאה. ב״י:

והפסיקו. עיין מ״ש במ״ו:

הרי הוא כמקוה. ל׳ הר״ב ואין מטהרים בכ״ש עד שיהא שם מ׳ סאה. וכן ל׳ הר״ש. והטור מסיים ובאשבורן. וכ״כ הרא״ש:

פסול. עדיין הם פסולים כו׳. ב״י:

עד שידע שיצאו הראשונים. איכא למידק אמאי לא קתני עד שיצאו כו׳ כדקתני במשנה א״ב דפ״ג. ונראה לי דלישנא דשידע שיצאו הוה כמו הלשון דעד שיתחשב שלא נשתייר כו׳ דהתם במ״ג שכתבתי שם בשם הראב״ד דמתחשבין לפי חשבון. וה״נ דכוותה דטעמא דהתם שייך נמי הכא. ודו״ק:

ב העבירו ע״ג כלים. פי׳ הר״ב על דפני הכלים מבחוץ. וכן פי׳ הרא״ש. וכתב דטעמא דר׳ יוסי דגזר אטו תוך כלי. לענין זה דלא הוי מעין. אבל לא גזר כולי האי לעשותן מים שאובים. ע״כ. ונ״ל דה״נ מיירי. בענין דבלאו אלו הכלים היו המים עוברים. דאלת״ה יהיו נפסלים אפילו למקוה. משום דהווי׳ ע״י טהרה בעינן. וכמו שכתבתי בשם הרא״ש בפרק דלעיל מ״ב. גבי זקפה לידוח:

ובלבד שלא יטביל ע״ג ספסל. פי׳ הר״ב גזירה שמא יטביל בכלים. וז״ל הרא״ש גזירה אטו תוך כלי. ע״כ. ולרבותא לא מהדר אלא ספסל דאע״ג דאין לו תוך אפ״ה גזרינן. משום דדמי לכלי הואיל וראוי למדרס. כדתנן במ״ג פכ״ב דכלים. ויש לכ״מ פ״א מהלכות מקואות. וכן בב״י סי׳ קצ״ח שני פירושים אחרים בדקדוק זה דלא קתני בדר׳ יוסי אלא ע״ג ספסל. אבל הנה הנם לשטת הרמב״ם דמוקי למתני׳ בכלים שאין להן בית קבול. ולא זוהי שטת הרא״ש והר״ב. ולכך לא העתקתי׳:

ג מעין שהוא משוך כנדל ריבה עליו והמשיכו. כתב הר״ב בפ״א שהרחיב הבריכות שהיו מושכות מים מן המעין. וזה לשון הר״ש ריבה עליו לא שריבה לו מים שאובים. דא״כ לא היה מטהר בזוחלין. כדתנן לעיל בסוף פ״ק. אלא ריבה עליו היינו שעשה בריכות לכל המקומות שהיה מוליך ונתמלא כל אחת מים. הרי הוא כמות שהיה. דבמקום שהיו מימיו זוחלים קודם שריבה עליהן והרחיבן וכו׳. ופי׳ הראשון שכתב הר״ב הוא פי׳ הרמב״ם. ומפרש דסיפא היה עומד וכו׳ היא המעלה הרביעית [משש] שבמקוה דבפ״ק. ובב״י כתב בשם הרא״ש כמו שפירש הרמב״ם. [*שנתן טעם לדבר שכיון דבלאו הכי היו זוחלין באותן המקומות. אלא שעתה נתרבה זחילתן]. ודמסיים אסיפא דהיינו הא דתנן בפ״ק. למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין וכו׳:

כנדל. ל׳ הר״ב כשרץ זה שמרבה רגלים דקים. הרמב״ם:

ד **רבי יוסי אומר כל הימים מטהרים בזוחלין**. פי׳ הר״ב מפני שהנחלים הולכים וזוחלי׳ עליהם. עיין מה שכתבתי במ״ח פ״ח דפרה:

ה **והנוטפין**. פי׳ הר״ב כגון מי גשמים. וכן פי׳ הר״ש. ובדבור אפי׳ זב כו׳ אכתוב פי׳ הרמב״ם:

על הזוחלין שרבו על הנוטפים שהם כשרים. והכי תנן לה בעדיות פ״ד מ״ג. ושנינו שם מעשה וכו׳ ופי׳ הר״ב שהן כשרים כזוחלים. הואיל ונוטפין מועטין ואפילו במקום שאין כדי טבילה וכו׳. וכ״פ הר״ש. וכלומר דהא דמעין מטהר בכל שהוא. שיעור כדי טבילה מיהו בעינן. וכמ״ש כבר בפ״ק מ״ז. ולאו למימרא שאין להן דין זוחלין אלא לענין שמטהרין בכל שהוא. ושצריכין מיהת שיהיו באשבורן. שהרי כבר פי׳ הר״ב בעדיות דמטהרין בזוחלין ובכל שהן. וכן לשון הר״ש בכאן. שהן כשרין כלומר בזחילה הואיל ונוטפין מועטין. ואיצטריך לאשמועינן אפי׳ במקום שאין כדי טבילה כו׳. וכלומר דאי לגופיה שמטהר בזחילה. כבר תנא לה בפ״ק מ״ז דמעין שמימיו מעוטין ורבו עליו מים שאובין שוה למקוה. מוכח ודאי דכשמים שאובין מעוטים שוה למעין בכל דבר. וכ״ש בנוטפין המעוטין:

ונוטפין שעשאן זוחלין. פירש הר״ב כגון מקוה שפרץ על שפתו כו׳. וכ״פ הר״ש. וקשיא לי לישנא דעשאן. וגם מה שפי׳ לקמן אין מזחילין בו. כלומר אין מעמידין בו מקום הזחילה כו׳ לא אתי שפיר. ומצאתי שהרא״ש הקשה כך. וכתב עוד. דטעמא דר״י לא מסתבר כלל. כיון דהמקוה כשר ומונע מפסולו ע״י דבר טמא. ועוד דשנינו בפ״ג בור שמלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה הימנו. לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב כו׳. ומשמע דלאחר שיתחשב שלא נשאר בבור שלשה לוגים. אע״פ שהאמה עדיין נכנסת לו ויוצאה ממנו. כשר. [*ועוד הקשה מסוף מתני׳ דלקמן ושם כתבתי בזה]. ונראה לי לפרש נוטפים שעשאן זוחלים. כלומר נוטפים שנקוו למקום א׳ והזחילן להוליכן לתוך גומא אחת לעשות מקוה. סומך אפילו מקל ואפילו קנה [*והן פשוטי כלי עץ. והא דקתני ואפילו. משום דתנן בפ״ו דפרה [מ״ד] נתן ידו כו׳ עלי קנים] כו׳. [*וקאמר לא מיבעיא עלי קנים ועלי אגוזים. דאינם ראוים לקבל טומאה כלל. אלא] אפי׳ [*מקל וקנה שאם] עשה להם בית קבול [*מקבלים טומאה. מזחילין בו]. ואפילו זב וזבה סומכים המקל והקנה. לא פוסלתן. אלא היכא דנתן ידו או רגלו והמים עוברים דרך גופו כההיא דפ״ו דפרה. אבל אם הוא סומך המקל והקנה שהמים עוברים דרך עליהן אין בכך כלום. מידי דהוי אעלי קנים ועלי אגוזים שהוא סומך שם. והמים עוברים עליהן. ור׳ יוסי קאמר לא מיבעיא זב וזבה. אלא אפי׳ טהור. כיון דבר קבולי טומאה הוא. לא יסמוך במקל. וההוא דעלי קנים ועלי אגוזים. מיירי שנתנו [האדם העלים] שם טרם באו המים. ולא היו בידו כשעברו המים. ע״כ. [*ובדבור דלקמן תמצא פי׳ הרמב״ם זלה״ה וששבחהו הרא״ש זלה״ה]:

אפי׳ זב וזבה יורד וטובל. והר״ב העתיק ויורד [הטמא] וטובל. וכ״כ הר״ש. אבל הרמב״ם העתיק יורד וטובל. ומפרש למשנתינו בענין אחר. שמפרש דנוטפין הן טפין טפין הנוטפין ממעין היורד מן ההר. אע״פ שאותן טפות יורדין במרוצה תיכף זו אחר זו. כיון שאינו זוחל אלא יורדין בהפסק יש להם דין מקוה וכו׳. והעיד רבי צדוק כו׳. ואח״כ אמר שאם יוכל להתחבל שיהיה משיב הנוטפים זוחלים. הנה זה מותר. ואופני התחבולה כשישי׳ בה במקום אשר יטפו אלה הטפות קנה או מקל להזיל עליהם אלה הטפות וישובו זוחלין. ויהיו המים המקובצים כמי המעין. ובתנאי שיהיו הנוזלים נשארים על [גב] אלה הקנים [או] המקל [פי׳ בלי הפסק] ואומרו אפי׳ זבה. אין כוונתו שהזבה תצטרך ביאת מים חיים. ואמנם כוונתו הוא שהיא טבילה שלמה וזכר הזבה מפני הזב. וכבר התבאר בראש מגילה. שהזבה לא תצטרך מים חיים. אלא מי מקוה יספיקו אליה. ואולם השמיענו ר׳ [יהודה שלא] לכוונת טומאה וטהרה לבד נשים [אלה המים כשרים]. אלא אפי׳ לענין איסור. לפי שהזבה אשר היא ערוה [עד] שתטהר. תטבול בו ותהיה מותרת לבעלה. וכבר ידעת אתה שהמקל מקבל טומאה מדרבנן. לפי שהוא מפשוטי כלי עץ. וחלק ר״י וכו׳ ע״כ. וכתב [*הרא״ש] שהוא פי׳ נאה ומקובל [*אבל מ״מ בדין פשוטי כלי עץ לא ס״ל הרא״ש כוותיה. אלא דאף מדרבנן אינן מקבלים טומאה. ומש״ה הכשיר בפירושו לעיל בדרבי יהודה כל עוד שלא נעשה בית קבול. וכ״כ הטור סי׳ ר״א בהדיא להמשיך ע״י דף להשימו שם בטרם יבואו המים. בפיסקא המתחלת הבא להמשיך כו׳] ועיין מ״ש בסוף פירקין:

רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה. כ׳ הר״ב וטעמא דרבי יוסי דאמר קרא מקוה מים כו׳. והך טעמא פירשו הר״ב ג״כ במ״ד פ״ו דפרה אדתנן נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולים. וכתב הר״ש דיתכן דאפי׳ רבי יהודה דפליג הכא. מודה התם. דהכא המקוה עשוי ושלם. ע״כ [*ולהרא״ש] כבר נתבאר דודאי דלא פליג התם. עיין [מ״ש] במ״ח פרק דלקמן [ד״ה מביא]:

ו **גל שנתלש**. פי׳ הר״ב מן הים. וסתמא כר״י דמטהר ליה בזוחלין. הרא״ש. וכתב ב״י בשם מהרי״ק שורש קט״ו דק״ל מדריש פירקין העבירו ע״ג בריכה והפסיקו הרי הוא כמקוה. ופשיטא שאין לך הפסקה מן המעין גדולה מזו שנתלש הגל מן הים והולך למרחוק. וכן אין לך זחילה גדולה מזו שאין כאן אשבורן כלל. וניחא ליה דהא שהפסיקו הרי הוא כמקוה היינו דוקא היכא שנחו המים במקוה. וכבר נעשו אשבורן. אבל היכא דאכתי לא נייחי מיא באשבורן אלא עדיין חיים וזוחלין מכח נביעת המעין. אע״פ שהופסקו מהמעין. מ״מ שם מעין עליהם עדיין מצד עצמן. כיון דאכתי חיים וזוחלין הם ולא פקע חיותן מנייהו. ע״כ:

ובו ארבעים סאה. תמיהני למאי דפרישית בפ״ק מתני׳ ז דבמעין לא בעינן מ׳ סאה אלא כל שגופו עולה בו בבת אחת הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו.

למאי נפקא מיניה מצריך הכא שיהא בו מ׳ סאה. והרא״ש כתב בשם ר״י דאף מעין אינו מטהר בכל שהוא אלא לכלים. אבל לא לאדם. דלעולם בעינן מ׳ סאה אפי׳ בקטן. ומביא ראיה מדאמרי׳ בפ׳ חומר בקדש [דף כב] ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן מ׳ סאה. ובמקוה לא שייך לומר חלחולי מחלחלא. אלא במעין שגידי המים מתחברים תחת הקרקע וקאמר דבעינן מ׳ סאה וכתב שנראין דברי ר״י כי אין להשיב על ראייה שהביא. וגם מסתבר הואיל ושיערו חכמים מי מקוה אמה על אמה כו׳ מים שכל גופו עולה בהן. לא פלוג באדם לשער בכל א׳ לפי גופו ע״כ לשונו. ובעיני יפלא שלא הביאו ראיה ממשנתינו. לפי שהיא נראית ראיה גדולה דמצריך ארבעים סאה אפי׳ במעין והיינו לטבילת אדם. וכ״ש דנפלאתי על הסוברים דאין צריך מ׳ סאה לטבילת אדם שבמעין וצריך עיון. וע׳ עוד מזה בסוף פ״ז:

טהורים. פי׳ הר״ב לחולין בלבד וכו׳ אבל למעשר שני וכו׳. ע׳ מ״ש בזה במ״ו פ״ב דחגיגה:

המעורבת בבקעה. שנתקבצו בבקעה מי גשמים של ארבעים סאה. הר״ש. והוא שכתב הר״ב מעורבת למקוה וכו׳:

בחרדלית. לשון הר״ב כמו הרדלית. והומר בו החי״ת במקום ה״א. הרמב״ם:

שגודר כלים כו׳. כ׳ הר״ב ואי קשיא והא אר״י וכו׳. ולכאורה אף לפי׳ הרא״ש שכתבתי בדבור נוטפין כו׳ וכן נמי לפי׳ הרמב״ם שכתבתי בדבור שאחריו קשיא נמי שאע״פ שלפי פירושם דברי ר׳ יוסי אינן אמורים אלא לעשות שיהיו זוחלין. ואילו הכא מונע הזחילה ובהא לא מיירי. מ״מ זיל בתר טעמא. דמידי הוא טעמא דר״י אלא לפי שאין מהוין המקוה אלא ע״י דבר שאינו מק״ט ואילו ה״נ מניעת הזחילה הוא מהוה ומכשירו שראוי לטבול בו. אבל א״א לומר כן דאדרבה הרא״ש הקשה מכאן ג״כ על פי׳ הר״ש דמפרש לעיל דאין מזחילין היינו מניעת זחילה דהא הכא תנן דמבטלין הזחילה ע״י כלים. טמאים ומיהו מ״מ קשיא דאם מניעת הזחילה היא מכשרת המקוה אמאי לא קרינא ביה נמי יהיה טהור הוייתן תהא על ידי טהרה. ואע״ג דהב״י כתב גבי הבא להמשיך מים למקוה כו׳ דלהרמב״ם לא בעינן הויה ע״י טהרה. אלא לצריכי מים חיים ושכ״כ הרא״ש בתשובה. מ״מ קשיא היאך פסק בפ״ט מה״מ [הי״ד] להא דר״י ופסק נמי [הט״ז] להא דגודר כלים וטובל [*בהן ולא חילק בהן בצריכי למים חיים לאינן צריכין] וגם דלדברי הב״י צריך לדחוק דדרשה דיהיה טהור אריש דקרא קאי אאך מעין. ולא על בור ומקוה דסמיך ליהיה טהור. וכן מבואר בתשובת הרא״ש וזה דוחק מאוד. אלא שאין מענין החבור להאריך בזה. ואשוב לעיקר הקושיא ואומר דלא קשיא קרא כלל. דיהיה טהור כתיב ודרשינן הוייתן תהא ע״י טהרה ולא מקרי הויה אלא מה שמהוין ועושין. ולא מה שמונעין שהמניעה היא הפך ההויה. ואע״פ שעל ידי זאת המניעה נעשית דבר מכל מקום קא חזינן דהתורה לא הקפידה אלא על הויה המהוית. ולא על מניעה:

פרק ו

א **כמה שהם**. לפי שהן חשובים כמו המערה עצמה. וכה״ג אמרי׳ גבי שבת בפ״ק דשבת חורי רה״י כרה״י דמו. מהר״ם:

עוקת המערה. לשון הר״ב גומא שבשולי המקוה. בקבוב. הרמב״ם [*והוא לשון קבה ואהל הנעשה בשיפוע כמו כיפה]:

ב **הרי אלו טהורים**. לתרומה אבל לא לקדש. כדתנן ברפ״ג דחגיגה. כ״כ הרמב״ם אסיפא. אבל להר״ב איתא נמי אריש׳:

ואם לא טבל אין המים מעורבים כו׳. ונ״א במים המעורבין. ופי׳ הר״ש כלומר אין מטבילין במים המעורבין כי ההיא דתנן בפירקין דלעיל חריצין ונעיצין ופרסות החמור המעורבים לבקעה עד שיהיו מעורבים כשפופרת הנוד. ע״כ. ותרתי קתני. והכי איתא הגי׳ בפ״ג דחגיגה דף כב. ואמרי׳ עלה דה״ק ואם א״צ להטבילו ומים המעורבים עד שיהו כו׳. אבל ק״ל דלמאי איצטריך לאשמועי׳ הך דמים המעורבים דהא כבר תנא ליה בפירקין דלעיל. ונ״ל דהכי קאמר ואם אינו צריך להטבילו. נעשה כמים המעורבים. כלומר כיון דליכא מגו דסלקא ליה טבילה כו׳ נעשה כטובל בשאר מים המעורבים דצריכים עד שיהא כו׳:

ג **בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה**. והר״ב העתיק בזה כ׳ ובזה כ׳ כו׳ וכן הל׳ במשנה שבגמ׳ דפוס ישן:

המקואות טהורין. פי׳ הר״ב ואפי׳ השאוב שהרי שני הכשרים מתערבים יחד ואפי׳ נתחבר האמצעי לשאוב קודם שנתחבר לכשר לא הוי כג׳ לוגים מים שאובים שפוסלים את המקוה חסר. דהכא נתחבר לכשר קודם שבאו השאובים לתוכו [כלומר הג׳ לוגים]. ועוד דאפילו שאוב באמצע אין נפסל בכך. כדלקמן. הר״ש. [*ושנתבטלו ברוב נראה לפי שהשאוב עם שנים מתערב. ומסתמא נעשה התערובות עם שניהן בבת אחת ולשונו של הר״ב שכתב ומה שירדו ממנו לכל א׳ הנה לשונו של הר״ש נ״ל מתוקן יותר שכתב ומה שנתערב ממנו עם כל א׳]:

המקואות כמות שהיו. פי׳ הר״ב שהכשרים כשרים להקוות עליהם וכו׳ ואע״פ וכו׳ לא מיפסלי כו׳ נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה. ומים שאובין המתבטלים חוץ למקוה אין פוסלין אותו כדתנן לעיל פ״ד [מ״ד] גבי מים שאובים ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה. הר״ש:

ד **שהיו בהן ג׳ לוגין**. פי׳ הר״ב מים בלועים ודבוקין בהן וכו׳ ולאו דוקא שכל הג׳ לוגין בלועין ודבוקין בהן. אלא אפי׳ מקצת מהן נמי. וז״ל הר״ש כשאין בהן ג׳ לוגין בעין. אא״כ תצטרף עמהן המים הדבוקים בהן. ע״כ. ואתי שפיר נמי. דבדלי אין סברא שיהא נבלע בו ג׳ לוגין. ולהרמב״ם והרא״ש פי׳ אחר בדלי. שמפרשים דלי שפיו צר ובו ג׳ לוגין מים שאובים ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה:

ה **השידה והתיבה**. פי׳ הר״ב כלים גדולים. עמ״ש בזה ברפי״ח דכלים:

שבים. ובס״א ל״ג שבים. וכן נראה לכאורה מל׳ הר״ב. הואיל ומפרש ומונחים בתוך מקוה אבל בסמוך מטבילין בהן כמו שהן [*כתב] אם הם בים. ומסיק נמי במקוה. גם הרמב״ם בפ״ו מה״מ העתיק שבים. וכ״כ לעיל רפ״ה בשם הרא״ש:

אא״כ היו נקובים וכו׳. ומיירי שמוקפין בתוך הים כמ״ש ברפ״ה בשם הרא״ש:

רי״א בכלי גדול. פי׳ הר״ב כגון בר ט׳ וכו׳. ויש חלוק לר׳ יהודה בין כלים לעוקה אבל רבנן משוו להו אהדדי. הר״ש:

[*או קופה. פי׳ הר״ב סל וכו׳ ולא ידעתי למה לא פי׳ שהוא כעין שק דהיינו מין בגד גס. וכדמשמע בספכ״ד דכלים וסוף מס׳ כלאים]:

אלא מטבילין אותן. מצאתי בנא״י מוגה ומטבילין אותן. אבל נ״ל שא״צ דה״פ אלא אפי׳ מטבילין אותן:

ומעלין אותן כדרכן כו׳. כתב הר״ב דאמרי׳ לקמן. פ״ז מ״ו:

ו **גסטרא שבמקוה**. פי׳ גסטרא כלי חרס שנחלק לשנים ונעשה גיסי תרי. כן לשון הר״ב במ״ב פ״ד דכלים. ולשון הרמב״ם בפ״ו מה״מ [הלכה ט] גסטרא טמאה שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מן המים והטביל בה הכלים. טהרו מטומאתם. אבל כשיגביהם מן המים עד שהן באויר הגסטרא. מתטמא המים שעל גבן מאויר הגסטרא וחוזר ומטמא אותן וכו׳ שאין כלי חרס מתטהרין במקוה. וכתב הכ״מ שפי׳ הר״ש שאע״פ ששפתה למעלה מן המים. אפילו הכי כיון דשבר כלי היא. בטלי מימיה אגב מקוה וכשר להטביל [*בה] כלים. והרא״ש כתב דהיינו טעמא שיש בה פגימות בשפתה כמו כלי חרס שנשבר שאין מקום השבר שוה. ונכנסים המים לגסטרא דרך אותם פגימות. ונמצא שמי המקוה מחוברין למים שבתוכה. ע״כ:

הוא טהור וידיו טמאות. מאויר התנור ולא גופו. שאין כלי מטמא את האדם אבל ידיו מתטמאין מאוירו כדתנן בריש פרק ג׳ דידים. וכן כתב הרמב״ם. ונפלאתי מהר״ש שכתב לפי שנגעו בשפתי התנור:

ואם היו על גביו רום ידיו. שנמצא כשטבל. ידיו למעלה מן התנור. הרמב״ם [בחיבורו שם]:

ז **ערוב מקואות כשפופרת הנוד**. ועיין מ״ש בזה בספ״ח דטהרות [ד״ה ומשקה] :

וכן כזית מן המת כו׳. דשיעורין כולן הל״מ מסיני. הרמב״ם:

רשב״ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור. וכה״ג תנן נמי לענין נטילת ידים במ״ב פ״ב דמס׳ ידים. ופירשו הר״ב והרמב״ם דהיינו שאינו חוצץ אבל הר״ש פי׳ שם דטהור ליטול בהן הידים. והביא ראיה מפ״ב דזבחים דף כב. דתניא רשב״ג אומר כל שתחלת ברייתו מן המים מטבילין בו ע״כ. ולפיכך נראה בעיני דגם הכא מפרש כן. וכך הראה מקום בכאן על פ״ב דזבחים. ולישנא דטהור שייך שפיר בהכשר מקוה. כדאשכחן בפירקין מתניתין ג המקואות טהורים. וה״נ ברפ״ד וב״ה מטהרין כו׳ ומודים בשוכח שהוא טהור. וכן עוד ברפ״ח. והא ל״ק אמאי לא מייתי התם ממתני׳. דהואיל ובבריי׳ מתניא בהדיא מטבילין בו. ניחא לגמרא למייתי מינה. וכה״ג איתא בכמה דוכתי. וקשיא לי דהרמב״ם פוסק דלא כרשב״ג הכא ובידים. והא דמטבילין פסק בפ״ח מהל׳ מקואות [הלכה י״א] . ולא העיר על זה הכ״מ אך בספרו ב״י בטוי״ד [סי׳ ר״א] כתב אמתני׳ דהכא וז״ל כתב הרמב״ם דאין הלכה כרשב״ג. וכן פסק בפ״ח מה״מ [הל׳ ו׳] ואע״ג דאמרי׳ בפ״ב דזבחים דכל שתחלת ברייתו מן המים מטבילין בו ופסקה הוא ז״ל בפרק הנזכר. משמע דס״ל דלת״ק דרשב״ג. אע״פ שכל שתחלת ברייתו מן המים מטבילין בו. מ״מ ממעט בנקב כשפופרת ופסק כמותו. וכן נראה שפוסק הרא״ש דממעט שלא הביא אלא דברי ת״ק בלבד. ע״כ [*וזה כנגד הסברא שיהיה כשר לטבול בו. ואפ״ה ימעט שלא יוכשרו המקואות] אבל לי נראה דאף במטבילין פוסק הרא״ש [*דלא כרשב״ג]. וגם הטור לא הביא כלל. ועוד משמע דעת הטור כן בענין ידים. כמו שאכתוב במקומו בס״ד. ולפיכך נ״ל כפי׳ הר״ש דרשב״ג דהכא במתני׳ קאמר במלתיה דמטבילין בו. ומשמע דבהא נמי פליג ת״ק בהדיה. ות״ק אשמועי׳ רבותא דאפי׳ ממעט וכ״ש דאין טובלין בו ורשב״ג אשמעינן רבותא דטהור לטבול בו וכ״ש דאינו ממעט. ונמצא לפי זה אי איכא למפסק כרשב״ג בהא דמטבילין. שיש לפסוק כרשב״ג ג״כ לענין מיעוט שאינו ממעט. אע״פ שי״ל דרשב״ג ה״ק דמהדר לת״ק היכי אמרת דממעט והרי כל שתחלת ברייתו מן המים טהור ומטבילין בו. ובהא גם אתה מודה בכך. וא״כ למה יהא ממעט. מ״מ מאן מעייל לן בהך דוחקא. וכ״ש דהא דמטבילין בו רשב״ג קאמרה ולא שמענוהו מתנא אחר. וגם הסברא נותנת דהא בהא תליא. דמאן דמטהר לטבול. ס״ל דאינו ממעט. ומאן דס״ל דממעט. קסבר נמי דאין טובלין בו. ולכך נ״ל דכיון דיש לפסוק כרשב״ג בההיא דטובלין. מהטעם שכתבתי. דכמו כן יש לפסוק כמותו שאינו ממעט ואפי׳ את״ל דת״ק אע״ג דמודה בטובלין פליג בממעט. אפ״ה נ״ל שיש לפסוק כרשב״ג ג״כ בענין המיעוט. לפי מה שכתבתי במ״ה פ״ד דפסחים. שכתב הרא״ש בשם הרי״ף דכללא דכל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה

כמותו לאו דוקא אלא עד דאיכא טעמא. ש״מ דכי איכא טעמא פסקינן כמותו והכא טעמא רבא איכא שאם הוא טהור לטבול בו. כ״ש שלא יהא ממעט ג״כ. כללא דמלתא להרמב״ם דפוסק מטבילין נראה שיש לפסוק ג״כ דאינו ממעט וכ״ש בנטילת ידים. וקשיין דברי הרמב״ם מדידיה אדידיה. אבל להרא״ש והטור נראה דממעט וכן אין טובלין. ואין נוטלין. ועוד אכתוב בזה במסכת ידים בס״ד:

ח **העליון מן התחתון.** פי׳ הר״ב כגון שהיה העליון מים שאובים וכו׳. וכ״ש איפכא. כדלעיל פ״ג מ״ב ועיין מ״ש שם בס״ד:

מביא סלון של חרס או של אבר. ואע״ג דשל אבר מקבל טומאה דכלי מתכות פשוטיהן מקבלין טומאה. כדתנן ברפי״א דכלים ואנן הוייתן ע״י טהרה בעינן. כמבואר במ״ה פ״ה. כבר כתב הרא״ש דה״מ בממשיך מי גשמים בעלמא אבל הכא דמחברה למקוה אחר שהוא כשר. לא מפסל משום דמתכשר ע״י השקה. וכתב הב״י דאע״ג דממשיך מים מן המעין לכלים. נפסלו אפי׳ המים היוצאים מן הכלי משום שאובים. ולא מהניא להו חבורם למעין. כמו שנתבאר לעיל רפ״ה. שאני התם דהוי כלי שיש לו בית קבול ונפסלו משום שאובים. אבל הכא דאין בו בית קבול אע״ג שהוא מקבל טומאה. שפיר הויא השקה אע״פ שהמים נמשכים עליו. וכתב עוד הב״י שהרשב״א והרמב״ן פירשו למתניתין דהכא כשהסילון מחובר לקרקע דווקא דהשתא אינו מקבל טומאה כלל. כדתנן בפי״א דכלים מ״ב. ועיין בפירוש הר״ב דמשנה ד פ״כ דכלים. ולי קשיא ממניח ידיו תחתיו. דהא פוסל ליה ר׳ יוסי [*והלכתא כוותיה] בפ״ה מ״ה אפי׳ בדבר שאינו מקבל טומאה. כמ״ש שם בשם הרא״ש:

של חרס או של אבר. כתב הר״ב וה״ה של עץ וכו׳. דהכי תניא בתוספתא והביאה הר״ש. וכתב מהר״ם ושמא נראה משום דזמנין אין המקואות מכוונים זה כנגד זה ושל חרס ושל אבר. בקל יכולים לעשותם עקומים. או פשוטים. כמו שירצו. להכי נקט של חרס ושל אבר. ע״כ:

ומניח ידו תחתיו. פי׳ הר״ב כדי שלא יצאו מים לחוץ כו׳. וז״ל הר״ש מביא סילון ונותן ראשו אחד בעליון וראשו אחד בתחתון. וצריך להעמיק ראשו העליון בתוך המקוה החסר עד שירדו למטה. שיהו מושקים למטה למקוה השלם כחוט השערה ליחשב כמקוה אחד. וטובל אפי׳ בעליון. ולפעמים שלמעלה מגיעים המים עד שפת הסילון ובראשו של מטה מועטים כחוט השערה. ומסיים מהר״ם כגון שראש הסילון של מטה שוכב גבוה יותר מראשו העליון ע״כ. ולהכי נקט מניח ידיו תחתיו שלא יצאו מים לחוץ וכו׳. וכתב מהר״ם ולשון תחתיו נ״ל לפרש משום דזמנין שראשו העליון נמוך מאוד. שהמים צפין למעלה משפת הסילון. וראשו התחתון גבוה מאוד. שאם לא היה מניח ידו על הסילון בראשו שלמעלה. היו המים שוטפים ויוצאים שם מן הסילון. ולא היו המים באים למטה אפילו כחוט השערה. לה״ק מניח ידיו תחתיו. פי׳ בתחתיתו של הסילון בראשו הנמוך מניח ידיו עליו שלא ישטפו חוץ לסילון וילכו תחת ידו עד למטה שיבואו המים למטה לכל הפחות כחוט השערה. עכ״ל. [*והסילון אינו מוקף מד׳ צדדים אלא מג׳. ומג׳ הוא פתוח]:

אפי׳ כשערה דיו. וכך העתיק הר״ב. גם הרמב״ם בחיבורו פ״ח עד שעה שישיק ויתחברו עם המקוה האחר:

אפי׳ [כשערה]. דהקלו מה״מ [הלכה ז]. אבל מלשון הר״ש נראה דגרס כחוט השערה. בשאיבה שהיא דרבנן. אבל אם היה העליון חסר מכשיעור. ובא וכן הוא בנוסחת מהר״ם ז״ל. ומה שפי׳ הר״ב דהקלו בשאיבה להכשירו ע״י השקה להשלימו לכשיעור. אין די בהשקה כשערה. שהוא דרבנן. וכ״כ הר״ש. וכתב עוד ושמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפי׳ יהא קטפרס. ע״כ. כלומר דתנן בספ״ח דטהרות דקטפרס אינו חבור כו׳. וצ״ל דמיירי הכא דווקא כשנשאבו ע״י כלי גללים ודומיו. דאל״כ הוי מדאורייתא. וכמ״ש בשם הר״ש בפ״ב מ״ג [ד״ה שיש]. אבל כבר כתבתי שם מ״ו בשם הרא״ש דהשקה מטהרת אפי׳ למ״ד כולו שאוב דאורייתא ע״ש. ולענין קטפרס משמע מדברי התוס׳ פ״ב דגיטין דף טז. דכשהמים סופן לירד ודאי וליפול למקוה הוו קטפרס חבור. ומה״ט אפי׳ גוד אסיק נמי איכא למימר במקום שהוא בכה״ג. כיון שהעליון ראוי ודאי לירד. אמרינן גוד אסיק ודו״ק. [*גם עיין [מ״ש] במ״ב פ״ג [ד״ה ויטהרו]]:

ממלא בכתף ונותן לעליון כו׳. כתב הר״ב דמאחר שיש במקוה ארבעים סאה כו׳ אפילו כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו. דהא ודאי דעל כרחין צריך *)ליטול בו יותר ממ׳ סאה. הרא״ש [*וכ״כ התוס׳ דב״ב פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סו.) ונראה דטעמא משום דא״א לצמצם שיהא ארבעים סאה. שאם מצמצם אינו יכול לסמוך עליו דשמא אינו מ׳ סאה]. ועיין מ״ש במ״ג פ״ג [ד״ה עד שיתחשב] :

ט **שנסדק לשתי.** פי׳ הר״ב מלמעלה למטה. לערב מימין לשמאל. וכ״כ הרמב״ם. ויש לתת טעם בדבר. דלהכי בלערב אין מצטרף משום דמחשבין למה שעל הסדק כאילו סותמו:

מצטרף. ואם היה בשניהן ארבעים סאה מטבילין בכל אחת מהן. הרמב״ם פ״ח מהלכות מקואות [הלכה ה] :

רי״א חלוף הדברים. טעמו שמעתי מפי רבינו מהור״ר ליווא ז״ל שכשנסדק מימין לשמאל. מתחשב כל שע״ג הסדק כאילו אינו:

ועל רוחב כשפופרת הנוד. לשון הרמב״ם ברוחב שתי אצבעות:

י **בזמן שהוא באמצע פוסל**. לפי שהאביק [הוא] כלי. קודם היותו קבוע ואע״פ שנתחבר. לא יצא מתורת כלי להיותו קבוע לארץ. וזהו אמרם עליו בתוספתא שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע. הרמב״ם בנא״י. וצ״ע במ״ט פ״ח דכלים. עוד שם פ״כ משנה ד ששם פי׳ הר״ב והרמב״ם דמשמש עם הקרקע טהור:

האמבטי. הוא רהט המרחץ. הרמב״ם ובמ״ד פ״ד דנדרים כתב כיור המרחץ:

רביעית. פי׳ הר״ב שהוא שיעור מקוה דאורייתא. לטבילת טומאה. אבל טבילת הכשר כלי עובדי כוכבים. בעי מ׳ סאה. כדכתב הר״ב בסוף מסכת ע״ז כך כתבו התוספות דהתם. ועיין עוד מ״ש ס״פ דלקמן:

יא **התחתונה וכו׳ והעליונה כו׳**. שאחת עומדת בגובהו של מרחץ ואחת בשפולו. הר״ש:

פסול. אם אין בו ארבעים סאה. הר״ש:

אחד מש״ך. כתב הר״ש בשם הרמב״ם אם היתה הבריכה עשרים סאה כו׳. ואם יש בו שמנים צריך שיהיה בו אחד מתר״מ בבריכה. כן לשונו בנא״י:

שלא אמרו אלא ג׳ לוגין שנפלו. ור״י אומר בהיות [זאת] הנגיעה באמצע המים הנה הם מים שאובין שנפלו תוך המקוה. הרמב״ם:

פרק ז

א **יש מעלין ולא פוסלין**. ה״ק אצ״ל שאין פוסלים. ב״י בשם הראב״ד. וכ׳ עוד בשם הראב״ד. וא״ת כיון דחשיב להו מיא דמעלין. מ״ט לא פסלי בשאובין *)ה״ט דמקוה מים הוא דאיתקש למעין מה מעין בידי שמים. אף מקוה בידי שמים. אבל שאר משקים לא איתקש:

והטיט הנרוק. אפילו נרוק [*אינו פוסל]. טור. [*ועיין סוף פרק ב]:

והעידו אנשי מידבא משמו וכו׳. ואמנם מה שהיה חולק על ר״ע. הוא במשא ומתן של הדין על צד הויכוח. לא שהוא יסבור כך. הרמב״ם בנא״י:

ב **ומי כבשים ומי שלקות**. והא דתנן במס׳ תרומות [סוף פ״י] מי כבשים ומי שלקות של תרומה אסורים לזרים בירושלמי פריך עלה ממתני׳ דהכא. הכא את עביד ליה אוכל. והכא את עביד ליה משקה. ומשני דתרומה תלויה בנתינת טעם דאוסר באכילה. אבל מש״ה לא נפקי מתורת מים לענין מקוה. הר״ש:

[*ומי שלקות. פי׳ הר״ב ששלקו בהן שלקות. והוא לשון הרמב״ם. ועדיין לא פירשו לנו מהו שלקות עצמן. ולשון הר״ש מי כבשים ומי שלקות שנכבשו בהן פירות וירקות. או נשלקו. ע״כ]:

והתמד עד שלא החמיץ. עמ״ש בזה בסוף פ״ק דחולין. והרמב״ם בפ״ז מה״מ [ה״ד] כתב ג״כ והשכר. ולא הראה לנו הכ״מ מקומו איה. ואני מצאתי בפרק ג דעירובין דף כט. אמר ר׳ זירא אמר שמואל שכר מערב בו ופוסל את המקוה בשלשה לוגין:

חסר קרטוב. עמ״ש בזה ברפ״ג:

והציר והמורייס. מפורשים במ״ד פ״ו דנדרים:

פעמים מעלין. כתב הר״ב כדמפרש כשיש במקוה מ׳ סאה מים כשרים ונתן בו סאה וכו׳. הרי כל הסאה של מי פירות כו׳ משלימים את המקוה ולא נחסר ממנו כי אם א׳ ממ״א לפי חשבון ובס״פ הערל (יבמות דף פב) אמרינן דכשר עד רובו. הר״ש. ושם בתוס׳ [ד״ה אר״י] מוכיחים מהכא כפירושם שכתבתי בשמם בפ׳ בתרא דע״ז משנה ח. דלא אמרי׳ קמא קמא בטיל כשאין בהיתר ס׳ וכו׳:

פעמים אין מעלין. פי׳ הר״ב כדקתני במקוה שיש בו מ׳ סאה חסר א׳. והרי המים כשרים כשהיו. הרמב״ם פ״ז מה״מ [ה״ה] ובפירושו כתב דהיינו דקתני בתחלת הפרק שיש דברים דלא מעלין ולא פוסלין. וכתב הר״ש. וז״ל ובזה שאר המשקים חלוקים מן המים. דאילו מים היו פוסלין ושאר המשקים לא פוסלין ולא מעלין כה״ג. אבל בפעמים מעלין. אין שאר המשקים חלוקים מן המים דמקוה שיש בו מ׳ סאה שלמים נתן סאה מים שאובים ונטל סאה. כשר. ואפי׳ יותר מרובו משא״כ במי פירות. ע״כ. וכ״כ הרא״ש דבמקוה השלם אפי׳ אלף סאים מים שאובים אין פוסלים אותו. והחמירו חכמים במי פירות דלא חזו לטבילה כלל דמקוה מים כתיב. [כמ״ש הר״ב במ״ז דפ׳ בתרא] הלכך פסלי ברובא ע״כ:

ג **הדיח בו סלי זיתים כו׳ כשר**. מפני שאין בהן מגוף הדבר המשנה את מראיו. ב״י בשם הראב״ד:

ר״א מי הצבע וכו׳. ופסקוהו הרמב״ם [פ״ז ה״ח] והטור. וכתב הכ״מ משום דמשמע דליכא מאן דפליג עליה. ע״כ. והא דתני ליה בלישנא דפלוגתא נמצאים הרבה כן ולא פליגי. וכמ״ש בסוף בכירים. ולי נראה אע״ג דפליגי עליה. דהלכה כמותו. משום דבפ״ק דמכות דף ג. פריך בגמרא מיניה [*וכן בפ״ג דעירובין דף כט]:

ואינן פוסלין אותו בשנוי מראה. דמי צבע אין בהן כי אם שריית סמנים בלבד. ופוסלים בשלשה לוגין. משום דמיא דציבעא מקרו. ב״י בשם הראב״ד:

נפל לתוכו יין ומוחל ושנו את מראיו פסול. משום דמתחזי כמקוה של שאר משקים. ומקוה מים כתיב. ב״י בשם הראב״ד:

ומוחל. ואפי׳ למ״ד במ״ג פ״ט דטהרות דמוחל אינו משקה. וכן במ״ה פ״ו דמכשירין אפ״ה פוסל בשינוי מראה. משום דהוה דבר שאין עושים הימנו מקוה ופוסל את המקוה בשינוי מראה. גמרא פרק כ״ב [*דשבת] דף קמד:

[*ימתין לו עד שירדו גשמים כו׳. פי׳ הר״ב דלמלאות בכתף א״א כו׳. וכ״כ הר״ש. ותמיהני דהא אפשר למלאות בכתף ולהמשיכה למי מקוה כר׳ יהושע דפ״ב מ״ז. ובשלמא אי אמרת דבהמשכה אינו מועיל אלא עדשיהא רוב מן הכשר. וכדפסק הר״ב במ״ד פ״ד אפשר לתרץ כיון דלאו מילתא דפסיקא הוא להכשיר בהמשכה לא קתני לה. אבל למ״ש בפ״ב מ״ז כר׳ יהושע. דשאיבה אפשר למלאות בכתף ולהמשיך. כדי דלא תקשה מתני׳ אאותו פסק דפסק הר״ב. ויש כמה גדולי ההוראה דסברי הכי כמ״ש בספר הב״י. נ״ל לדחוק ולתרץ. דמתני׳ אליבא דכ״ע נסבא אף לר״א דמ״ז פ״ב. ואע״ג דלדידיה נמי אם רוב מים כשרים יכולים להכשירו במילוי כתף והמשכה. כיון דלאו מלתא פסיקא הוא. לא קתני לה. כדכתבתי בסמוך. ועיין בפרק דלקמן מ״א בדבור המתחיל אפילו נתמלאו כו׳]:

ה **ונפל לתוכן קרטוב יין כו׳ לא פסלוהו**. והוא שלא שינו מראה המקוה. הרא״ש:

ו **מכוונות**. לא פחות ולא יותר. רש״י פ״ב דגיטין דף טז:

אף השני טהור. פי׳ הר״ב דאמרי׳ גוד אחית וכו׳ ואין הלכה כר׳ יהודה. וכבר הקשיתי לשאול במשנה ב פ״ג. דהתם פסק דאמרינן גוד אחית וכתבתי שם שכן דעת הרמב״ם. אלא דהכא פסק דלא כר״י. מטעם אחר. וכתבתי ג״כ שהטור פוסק גם בהך דהכא כר׳ יהודה:

הטביל בו [את] הסגוס כו׳. כתב הר״ב דר״י היא דס״ל דאמרינן גוד אחית וכלו׳ ואין הלכה כמותו. ולעיל פ״ג כתבתי דהטור ואף הרמב״ם פסקו להך דסגוס:

המים שבתוכן שאובין. שהרי צריך שיבואו בהם המים. כדתנן פ״י משנה ב:

ומעלה אותם דרך שוליהם. לשון הר״ב כדי שלא יפלו המים שבתוכן למקוה כו׳. דהשתא כשמעלה אותן דרך שוליהן. המים שבאו לתוכן לא מפסלו משום שאובין כשנופלים למקוה. לפי שכשעדיין הכלי במקוה לא נשאבו וכשמעלהו ונתהפך דרך שוליו. תו לא מקרו מים שבתוכן שאינן מתקבלין בתוכו:

ז **אף ע״פ שרגליה שוקעות בטיט העבה**. לשון הר״ב שאינו נרוק ואין מטבילין בו. וכ״כ הר״ש. וכלו׳ שבטיט לבדו אין מטבילין בו. אבל כשהמים צפים על גביו מטבילין בו כר׳ יהושע בספ״ב דהלכה כמותו:

מפני שהמים מקדמים. לשון הר״ב שהמים מקדמים להטביל הרגלים כו׳. כבר פירשתיו בס״ד סוף פ״ב:

שמימיו מרודדין. פי׳ הר״ב שאין המים עמוקים כו׳. ואע״פ שיש בו מ׳ סאה אין כל גופו מתכסה [*במים] בבת אחת. ואנן בעינן שיהא כל גופו מתכסה בבת אחת כדילפינן בספרא דכתיב (ויקרא כ״ב:ו׳-ז׳) כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר. מה ביאת שמשו כולו כאחת. אף ביאתו במים כולו כאחת. הרא״ש:

מרודדין. תרגום וירקעו ורדידו. הרמב״ם והר״ש:

אפי׳ חבילי עצים אפילו חבילי קנים. לשון הר״ב ואע״ג דנראה כמקוה שחלקו אפ״ה הואיל והמים נכנסים ביניהם לא הוי חלוק. וקשיא לי דא״כ דוקא חבילי עצים וחבילי קנים והיכא קתני אפי׳. אבל לשון הר״ש והא דקתני אפי׳ חבילי עצים וקנים. כלומר לא מיבעיא אבנים אלא אפילו חבילי עצים וקנים שהמים ביניהם. לא חשיב הפסק. ומצטרפין לארבעים סאה. ובלבד שלא יחלקו כל המקוה. דא״כ ה״ל כמקוה שחלקו בסל וגורגותני. דהטובל שם לא עלתה לו טבילה כדאיתא בריש חומר בקדש [דף כב ופירש״י שעשאן כב׳ מקואות ואין שעור לא בזה ולא בזה אע״פ שהמים מחברן בין אויר הנצרים. אין זה חבור. דהא ארעא כולה מחלחלא והמים הנובעים כאן באין מנהר גדול ולא חשבינן כמחובר. ובעינן מ׳ סאה במקום אחד] ע״כ. [*ומ״ש שהמים ביניהם. כלומר ולהוו כאילו נפסק מהמקוה ונמצא מקוה חסר. ומ״ש ובלבד שלא יחלקו כל המקוה כו׳ וכ״ש באבנים דלא יחלקו כל המקוה דאפילו חלחול ליכא]. ועיין בסוף פ״ה [ד״ה ובו מ״ס] :

כדי שיתפחו המים. כלומר שיעלו כמין תפוח. ויהיו עמוקים מצד אחד וטובל בהן. הר״ש:

היה מוליך ומביא במים. פי׳ הר״ב מנענע המים בידיו. ולא הוה כמהוה מקוה ע״י דבר המקבל טומאה. דמידי דהוה אטובל את הכלי בידיו בתוך המקוה. שאם הדיחן טהורין כמ״ש בספ״ח. דה״נ הגל עצמו אינו שיעור מקוה. ועיקר מקוה במקומו. והגל לא נתלש לגמרי ממנו. וז״ל הרא״ש ובלבד שלא יתלש הגל דאז לא היה מטהר אם אין בו מ׳ סאה [דדוקא מדאורייתא כתב הר״ב בפ״ו משנה י דסגי למחטין ברביעית. אבל חכמים בטלוהו

והעמידוהו על מ׳ סאה לכל [*כמ״ש ב״י ר״ס ר״א בשם הראב״ד. וע״ש]] אלא מצד אחד מחובר למקוה. ע״כ. ונראה מדבריו שאילו היה בו מ׳ סאה. שהיה מטהר אפי׳ אינו מחובר כלל. וקשיא לי דהא מהוה ע״י [דבר] המקבל טומאה. ועוד דתקשה הא דהקשה מהרי״ק שכתבתי בריש מתני׳ ו דפ״ה דלא הוה אשבורן. והכא במערה דסתמא מקוה היא כדמשמע רפ״ו. וליכא לתרוצי כי הא דתריץ התם מהרי״ק במים חיים. ולכן נראה בעיני דלעולם בעינן הכא שיהא הגל מחובר למקוה. ואפילו אם יהיה בגל מ׳ סאה. וכן הטור סתם וכתב ובלבד שלא יעקר הגל ממקומו. ולא חילק בין אין בו מ׳ סאה ליש בו. ואע״פ שי״ל דמשום דלא שכיח שיעקור גל גדול כל כך. וכ״ש להטביל בו מחט להכי לא פריש אם אין בו מ׳ סאה מכל מקום בעיקר הדין נ״ל מה שכתבתי:

פרק ח

א **ארץ ישראל טהורה**. פי׳ הר״ב ואפי׳ עיירות של כותיים שבתוכה. וכ״כ הר״ש. ומייתי תוספתא דקתני ארץ הכותיים טהורה. ופי׳ דהיינו שבא״י ולאו דוקא דכותיים. דאפילו דעובדי כוכבים נמי שבא״י טהורה. אלא נקט כותים משום סיפא וכו׳ ומיהו יתכן לפרש דאיירי בסותיתא וחברותיה ואשקלון וחברותיה דאין בהם משום ארץ העמים. כדתניא בתוספתא דסוף אהלות. ובמקום העובדי כוכבים גזור. במקום הכותיים לא גזור. ע״כ. והא דבמ״ד פ״ג דחגיגה דקתני שביהודה נאמנים ומפרש הר״ב לפי שרצועה של ארץ כותיים היתה מפסקת כו׳ פירשו שם התוספות דהכא קודם שקלקלו לדמות יונה. כמ״ש הר״ב ברפ״ז דברכות וריש פ״ד דנדה. והכי משמע בירושלמי דמסכת ע״ז פ״ב. בעי כותאי קומי רבי אבהו אבותיכם היו מסתפקין משלנו. מפני מה אין אתם מסתפקין משלנו. א״ל אבותיכם לא קלקלו מעשיהם. אתם קלקלתם מעשיכם. דתנינן תמן א״י טהורה וכו׳:

ומקואותיה טהורים. ויש בו הבדל יזכרהו עדיין. הרמב״ם:

טהורים. מצאנו דנקט טהורים במקום כשרים. כמו שהזכרתים במ״ז פ״ו. והכא אע״ג דבסיפא תני כשרים. ניחא ליה למנקט הכא טהורים. איידי דקתני א״י טהורה:

אפי׳ נתמלאו בקילון. פי׳ הר״ב שמלא מים בכתף ושפכו לתוך גומא ומאותו גומא יש דרך וכו׳. וכ״פ הר״ש. ושם אותו דרך קילון. כדפי׳ הר״ב והר״ש במ״ט פ״ד דמכשירין ואע״ג דזהו דרך המשכה. הא פסק הר״ב במ״ד פ״ד. דאין המשכה כשרה אלא ברבייה. והכא אפי׳ בכולו. ומיהו נ״ל דלא דברו חכמים אלא בהווה. שכן דרך למלאות בקילון. *) ואה״נ אם נשאבו כולן בלא דרך המשכה כלל. דהוו כשרים לבעלי קריין. ואתיא נמי כאותו הפסק שפסק הר״ב בפ״ב מ״ז דשאיבה שהמשיכו כולה כשרה. דהכא אפי׳ בלא המשכה כלל כשרה. וכן משמע בגמרא פ״ג דברכות דף כב. דתניא רי״א מ׳ סאה מ״מ ואמרי׳ מ״מ לאתויי מים שאובין ומשמע אפי׳ כולן שאובין ממש. וכן נראה מל׳ הרמב״ם בפירושו. ושוב ראיתי בב״י א״ח סי׳ פ״ח שכתב דהני מ׳ סאה אפי׳ כולן מים שאובין כשרים והביא ראיה ממשנה זו. ועוד תראה שכן הוא ממ״ש בשם הראב״ד במ״ג פ״ק דידים. והתם בלא המשכה מיירי. דבהמשכה אף להרמב״ם כשר. כדדייק הכ״מ בפ״ו מהלכות ברכות [הל׳ ה׳]:

ב **חלוקים**. פי׳ הר״ב שמטיף טפים חלוקים כמין שלשלת. ואפי׳ עבות דלא כר״א חסמא דמתני׳ דלקמן [*ועיין עוד לקמן] ובפי׳ הרמב״ם בנא״י חלקים שלשלת ההזלה. ובגליון כתוב חלקה פי׳ מלשון איש חלק:

באמצע ובסוף טמא. מדבריהם ולתרומה אבל לחולין טהורים. הרמב״ם פ״ה מהא״ה [הל׳ ט״ו]. וכן הביא הר״ש מתוספתא לקמן במ״ד:

מתחלה ועד סוף טהור. דמסתמא מחמת מכה הוא דאין דרך קרי לבוא בתחלה קודם השתן וכי היכי דהנך דבתחלה לא הוו קרי ה״נ הנך דבאמצע ובסוף. מהר״ם:

נמשכים. וכך העתיקו הר״ב והרמב״ם בפירושו. ובס״א ונמשכים וכן העתיק הר״ש גם הרמב״ם בחיבורו פ״ה מהא״ה [ה״ו] וכן העתיק מהר״ם:

ג **המטיל טפין עבות כו׳ טמא דברי ר״א [חסמא]**. ופליג אתנא דלעיל דסתים וקתני דראה מים חלוקים בתחלה טהור. ולא מפליג בין אינן עבות לכשהן עבות. ולפ״ז טפין עבות באמצע ובסוף טמא לדברי הכל. אלא שראיתי להרמב״ם דסתם וכתב בפ״ה מהא״ה המטיל טפים עבות מתוך האמה טהור משמע דלעולם טהור. וכתב עליו הכ״מ מדקתני דברי ר״א משמע [דרבים] פליגי עליה ואמרי טהור ע״כ:

המהרהר בלילה. פי׳ הר״ב ורואה שבא על האשה. דא״א לשמש בלא הרגשה. [*דאל״ה] האמר שמואל כל ש״ז שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה. מ״ט ש״ז אמר רחמנא בראויה להזריע גמ׳ פ״ה דנדה דף מג. ול׳ הרמב״ם בפירושו המהרהר בלילה כו׳ בתנאי שיראה בשנתו שהוא בעל אשה בעילה גמורה ע״כ. וכ׳ הר״ש במשנה דלקמן שצריך לדקדק שלא יקשה לשמואל מהנך דלעיל דמים עכורים או חלוקין [*ועמ״ש לעיל]:

בשרו. אברו. רש״י שם:

טמא מדבריהם. וכמ״ש במתני׳ דלעיל:

הפולטה. זרע ביום השלישי טהורה דברי ראב״ע. בשבת פ״ט מ״ב שנאמר (שמות י״ט:ט״ו) והיו נכונים לשלשת ימים ומפרש התם בגמ׳ [דף פו] דלכ״ע בשבת נתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת נתנו על כרחך בליל שבת טבלי ולא שחרית שלא יהיו הללו טובלין והללו מהלכין לקבל תורה. וראב״ע סבר בה׳ בשבת עבוד פרישה ויש שלא פירשו אלא עם חשיכה ומדטבלי ליל שבת ולא חשו שמא תפלטנו עוד ש״מ דפולטת בג׳ טהורה ומקצת היום של תשמיש ככולו. וכתב הר״ב דהלכה כראב״ע וכ״כ הרמב״ם והוקשה להכ״מ [שם הל׳ י״א] והעלה לתת טעם לשיפסוק כן אי סבר ראב״ע אחר שלשה עונות שלמות. ובאמת שכן לשון הרמב״ם בפירושו בדראב״ע אבל צ״ל לפי זה דראב״ע נמי ס״ל בהשכמה עלה וירד כמ״ש לקמן בדר״ע. [*ודתנן הכא הפולטת זרע לקמן גרס ש״ז וכן העתיקו הר״ב והר״ש והרמב״ם בכאן וכן גירס׳ הספר אדהכא במס׳ שבת]:

רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ארבע כו׳. ס״ל בד׳ עבוד פרישה ומיהו יש שלא פירשו עד סמוך לחשיכה וליכא אלא ד׳ עונות. ליל ה׳ וה׳ ליל ששי וששי. ואפ״ה משטבלו פליטתן טהורה דלא הקפידה תורה אלא בימים:

פעמים שהן ד׳ וכו׳. במלתא דראב״ע ה״מ נמי לשנות בענין זה פעמים שהן ב׳ ופעמים שהן ג׳ כו׳ אלא להכי נקט ר׳ ישמעאל משום דסבר בד׳ עבוד פרישה כר״ע ובעונות לא בעי למתלי (כר״ע) [כמו שתולה ר״ע]. תוספות שם:

ר״ע אומר לעולם חמש. ס״ל נמי דבד׳ עבוד פרישה וכל עליותיו וירידותיו של משה בהשכמה דכתיב [שם לד] וישכם משה בבקר ויעל. וכתיב לך רד ועלית. מקיש ירידה לעליה הלכך ירידה דכתיב

[שם יט] וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם דהיינו פרישה בהשכמת רביעי היתה ומדהוזקק להפרישן בהשכמה ש״מ עד ה׳ עונות שלימות קפיד קרא:

ד **טמאה**. פי׳ הר״ב הטפה וכו׳. אבל בעובדת כוכבים לא שייכא בה טומאה כבהמה דעלמא רש״י פ״ד דנדה דל״ד. ובעיא היא בגמ׳ דהתם אי אפי׳ לאחר ג׳ דדילמא דוקא דישראל דדייגי במצות מתחממים [כדכתיב (תהילים ל״ט:ד׳) חם לבי בקרבי רש״י פ״ט דשבת דף פו] ומסריח או דילמא כיון דאכיל שקצים ורמשים מתחממים נמי ומסריח תיקו:

ולא כבדה את הבית. וכך העתיק הר״ב ומ״מ אפילו כבדה אח״כ לא סגי לה. ול׳ הרמב״ם בפ״ה מהא״ה קודם שתקנח כו׳ משמע דאח״כ קנחה ופשוט הוא ובנוסחת מהר״ם גרס ואח״כ כבדה את הבית וכן הוא במשניות ישנים מנוקדים:

רבי יוסי אומר בחולה ובזקן טמא בילד ובבריא טהור. פי׳ הרמב״ם בחולה או בזקן טמא (בילד) [אמנם איש בריא או ילד] ואפי׳ היה חולה [הנה הוא טהור] כו׳. אבל בחבורו פ״ה מהא״ה [ה׳ ז׳] כתב בד״א בחולה או בזקן. אבל ילד בריא כו׳. ומ״ש הר״ב דהלכה כר״י כ״כ הרמב״ם ויהיב הכ״מ [שם] טעמא משום דבספ״ק דחולין מפרשי אמוראי למלתיה:

בילד. כתב הר״ב כל שעומד על רגלו א׳ וחולץ מנעלו ונועל מנעלו. בספ״ק דחולין [דף כה]. ולשון הרמב״ם ונועל או חולץ:

ה **נדה שנתנה מעות בפיה כו׳ טהורה מטומאתה**. מלתא דפשיטא הוא. שהרי המעות אינם מהודקים במקום הנחתן. וא״כ לא שייכא בהו חציצה. אלא סיפא איצטריכא ליה דטמאה ע״ג רוקה. ב״י. והא דנקט נדה טפי משאר טמאים משום דטומאתה שכיח טפי שהיא טומאה טבעית וא״א לה שתשמר ממנה. ולעתים ולזמנים קבועים היא באה וגם טהרתה מצויה ביותר. לפי שרובן נשואות ומתטהרות לבעליהן:

אבל טמאה היא ע״ג רוקה. פי׳ הר״ב שנתלש על המעות. שכן דרך שיתלש רוק על מעות שבפיו. ומיהו בפ״ח דכלים מ״י קאמר ר׳ יוסי דלצמאו דוקא כ״כ הר״ש. ומ״ש הר״ב וטמאה מתורת מגע. דאע״ג דלטהרה כי קרצה שפתותיה שדחקה הרבה. הוא דלא עלתה לה טבילה אבל לא בעינן שתפתח פיה ג״כ. וכן מסיים בהדיא הר״ש בסוף מכילתין שדוחקת שפתותיה ביותר ומתכסה הבשר החיצון ע״כ. ודבעינן ראוי לביאת מים היינו שלא יהא בו דבר חוצץ כמו עצם בין שיניה. מ״מ שאני בין טומאה לטהרה. דהכי איתא בהדיא בפ״ק דקדושין דף כה (לשון) [הכל מודים דלשון] לענין טומאה גלוי הוא. מ״ט אשר יגע אמר רחמנא והאי בר נגיעה הוא. לענין טבילה כטמון. מ״ט ורחץ בשרו במים אמר רחמנא מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי כך נראה בעיני. ומדברי הר״ש נראה דע״כ לא מטמאינן במגע אלא כשתרוק דאז לא סגי דלא תגע בה בשפתותיה. אבל כשעדיין בפיה לא. דהרי מסיים הכי ואפי׳ בעודן בפיה טמאה היא מידי דהוה אנבלה בקומטו דטמא בפ׳ יוצא דופן (נדה דף מב) ע״כ. כלומר דהתם אמרי׳ דנבלה מטמא בקומטו משום משא וה״נ מטמא משום משא משמע בהדיא דכשעודו בפיה לא מטמא במגע. אבל לי נראה כמ״ש דאף כשבפיה מטמא במגע:

נתנה שערה בפיה. כתב הר״ב ולא באו המים בשערה דילפינן בפ״ק דעירובין דף ד ורחץ את כל בשרו את הטפל לבשרו וזהו שער:

ואם הדיח את ידו במים. קודם אחיזתו. הר״ש:

רש״א ירפה כדי שיבואו בהם המים. אבל ת״ק אמר שהם טמאים גזירה שמא לא ירפה. כ״פ הרמב״ם [פ״ב הי״א]. אבל להטור סי׳ קצ״ח ר״ש אהדיח קאי. ובעי שיהא ג״כ מרפה ולא סגי בהדחה בלבד. ולפ״ז פסק דלת״ק בריפוי בלבד סגי במכ״ש דהדיח:

א״צ שיבאו בהן המים. כתב הר״ב דכתיב וכל אשר יגע וכו׳ והלא טבילת כל הגוף במים חיים הוא צריך. כדכתיב ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וא״ת ולמאי איצטריך וידיו הא בשרו גופיה דרשינן מה בשרו מאבראי כמ״ש לעיל. ונ״ל דמדכתיב גבי בעל קרי כל בשרו שמעינן דכ״ש בזב להכי אתא וידיו למעוטי בית הסתרים ואחר שכבר נכתב וידיו למדרש הכי אמרינן מה בשרו מאבראי כלומר דמידיו כבר שמעינן דבשרו היינו מאבראי ועיין עוד לקמן. ומ״ש הר״ב מקום הראוי לביאת מים בעינן בגמ׳ פ״ק דקדושין דף כה מדר׳ זירא דאמר ר״ז כל הראוי לבילה כו׳ וכתבו הר״ב במ״ד פי״ב דמנחות וא״ת תינח בלילה דבעינן ראוי כמ״ש הטעם במ״ב פ״ג דמנחות. אבל בטבילה מנלן דבעינן ראוי. וי״ל משום דכתיב ורחץ את כל בשרו דמשמע אפי׳ בית הסתרים. וכתיב וידיו ודרשינן מה ידיו מאבראי אף כל מאבראי וממעטי׳ בית הסתרים מ״מ כיון דאיכא כל דמרבינן אפי׳ בית הסתרים איכא למימר לכל הפחות להכי מרבי דבעינן ראוי לביאת מים תוס׳ דקידושין [שם ד״ה כל הראוי] וק״ל דהא כל לא כתיב גבי זב. אבל לפי מה שפירשתי דהוה ילפינן מכל דבעל קרי אפשר דה״ק דאי לאו ידיו הוה כאילו נכתב כל גבי זב גופיה דהא להכי איצטריך ידיו. אבל בפ״ג דמנחות דף יח הקשו מבשרו מה בשרו מאבראי א״כ אפי׳ ראוי לא ניבעי ותירצו משום דכתיב כל בשרו (ממש) [מ״מ] אהני למימר דבעינן ראוי ע״כ. נראה דבשרו גופיה דייקי׳. וכתבו עוד שם. וא״ת דא״כ לכתחילה ניבעי רחיצה כמו בבילה [דלכתחלה בעינן בילה כדתנן יבולל] וי״ל שאני הכא דכתיב בשרו דמשמע מאבראי וכאילו כתב בהדיא ורחץ מאבראי ע״כ. ונ״ל דלשיטתם [*דקדושין] נמי ניחא דעד כאן לא בעינן וידיו אלא משום דגבי בעל קרי כתיב כל בשרו והוה ילפינן מיניה במכ״ש. אבל בשרו לחודיה משמע מאבראי. והלכך ידיו לא אתא אלא למעקר כל דגבי בעל קרי. שלא יהא ניתן לדרשו כאילו נכתב ג״כ גבי זב. וכיון דמיעקר. בשרו גופיה פירושו מאבראי. ומיהו מדאיצטריך וידיו דהוא משום דכאילו נכתב כל בשרו נמי גבי זב. להכי איכא שפי׳ למדרש נמי לענין ראוי ודו״ק:

פרק ט

א **אלו חוצצין באדם**. משום דבמ״ה קתני אלו חוצצין בכלים. תנא גבי טבילת אדם אלו חוצצין באדם. הר״ש:

חוטי צמר כו׳ שבראשי הבנות. כתב הר״ב ודוקא חוטין שבראש חוצצין אבל של צואר כו׳. ומיהו ברצועה רחבה וחלקה חונקת וחוצצת כמ״ש ברפ״ו דשבת:

שבראשי הבנות. פי׳ הר״ב והן מהודקים בשער. דשער נמי בכלל הגוף הוא שצריכים טבילה כמ״ש בס״פ דלעיל:

ב **קלקי הלב כו׳**. כתב הר״ב שער כו׳ ונעשה כעין שרשרות. דוגמא אותן קולקין דתנן ברפכ״ט דכלים כ״כ הרמב״ם:

רבי יוסי מטהר בשל יוצרין ומטמא בשל מרקה. פי׳ הר״ב טיט השרוי בלובן ביצה כו׳ ואין הלכה כר״י. וכ״כ הרמב״ם ואע״פ שלא פי׳ שהוא טיט השרוי בלובן ביצה. מ״מ כתב שהוא עב יותר משל יוצרים וגם השרוי בלובן ביצה מפורסם שהוא נדבק יותר מכל הטיטין ולכך צ״ל דעד כאן אין הלכה כר״י אלא במה שמטהר בשל יוצרין וה״ק ר׳ יוסי ג׳ טיטין שמנו חכמים לא אלו הן והכי דייק ב״י סימן קצ״ח מדברי הרשב״א דבדיני נ״י:

כשהוא לח. כלומר כשיעור שנתנו בו בספ״ב למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דבפחות מכן לא מקרי לח:

ולא יטבול באבק שעל רגליו. ואם טבל אינו חוצץ הרמב״ם פ״ב מה״מ [הלכה י] והיינו דלא כלליהו בהדי הני דרישא והכ״מ כתב שכן הוא בתוספתא פ״ח והר״ש בפ׳ דלקמן מ״ד העתיק תוספתא היו רגליו מלאים אבק. וירד וטבל במקוה שיש בו מ׳ סאה טמא שיפשף או שהטבילו בחמין טהור:

ג **ובית השחי**. בחנם תנייה דהוי בכלל בית הסתרים הר״ש. ומהר״ם כתב וז״ל נ״ל דאיצטריך דאי לא תנא אלא בית הסתרים סתמא ה״א דוקא בית הנקב ובית הערוה שאינו נראה לעולם מפני הכבוד. אבל בית השחי פעמים מגביה זרועו ונראה לא חשיב בית הסתרים קמ״ל. ואי לא תנא אלא בית השחי ה״א דר״א לא פליג אלא בבית השחי. משום דזמנין נראה אבל בשאר בית הסתרים מודה קמ״ל:

רבי אליעזר אומר אחד האיש ואחד האשה. ואין הלכה כר״א. הרמב״ם:

כל המקפיד כו׳. אתאן לכ״ע וכדתנן נמי בסוף פירקין. וקצת קשה דה״נ ה״ל למתני׳ בתר כולהו ואמאי מפסיק בינייהו. [*ובני האלוף כמהר״ר ליווא יצ״ו אמר שיש לפרש דכל המקפיד כו׳ לא ככ״ע אלא דברי ר״א הן וקאמר שאחד האיש כו׳ שוין והכל תלי בקפידא שאם הוא גברא או איתתא דמקפיד כו׳ ומשה״נ לא קתני הכא זה הכלל ובס״פ קתני זה הכלל דקאי אף אאדם. ודבריו נכונים. אבל הרמב״ם והר״ב שפירשו כאן כללא דדינא דמקפיד כו׳ אי איתא שהם סבורים דדברי ר״א הן. ודלקמן בס״פ הוא שכולל אף לדאדם ה״ל להמתין עד לקמן. ולכן נ״ל שהם דקדקו בלישנא דמקפיד עליו דהל״ל עליהן דהא אקלקי קאי וכן הל״ל חוצצין. ומיהו גם בזה י״ל דכללא דכל המקפיד קבלה בידם היתה על כל עניני חציצה. וכדתנן לקמן. ור״א אותו הכלל שמסור בידם הוא דנקטיה הכא ולומר שגם בענין הקלקי נאמר שהן בכלל דכל המקפיד כו׳. ושוב ראיתי שהרא״ש כתב רא״א אחד האיש ואחד האשה כל המקפיד עליו חוצץ ורבנן סברי כל אשה נשואה מקפדת. זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. לפלוף שבעין כו׳

אלו חוצצין בכלים כו׳ זה הכלל כו׳ כל המקפיד כו׳ מבואר שגירסתו במשנה בדברי ר״א כל המקפיד כו׳ וגם גורס כאן זה הכלל כו׳ ואולי שאף כך גי׳ הרמב״ם והר״ב. ומש״ה לא נטרי להו עד לקמן לפרש דינא דקפידא. ויכולני ג״כ לתרץ דהא דלא נטר התנא עד אחר מתני׳ דלפלוף דאיידי דר״א נקט כל המקפיד כו׳ סידר רבינו הקדוש אח״כ מיד זה הכלל וכו׳ וכ״ש למ״ש דר״א מלישנא דזה הכלל כו׳ נקט למלתיה]:

ד **לפלוף שבעין**. כתב הר״ב בלח אינו חוצץ גמרא פרק בתרא דנדה דף סז. ופי׳ התוספות [דדוקא שבתוך העין] מפני שהדמעה שבעין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש. וכתבו עוד דלכלוכי צואה וצואה שתחת הצפורן וצפורן המדולדלת [*נ״ל דיש למחוק וצפורן המדולדלת] דמתני׳ דאין חוצצין מיירי נמי בלח דאי ביבשה אמאי לא חייצי והיינו דלעיל קתני גבי חוצצין גלדי צואה שעל בשרו שהוא נתייבש כדפי׳ הר״ב. ומ״ש הר״ב ביבש חוצץ ואימתי נקרא יבש משעה שמתחיל לירק. גמ׳ שם:

כשות של קטן כו׳ קרום כו׳. ואמנם זכר זה הדבור הנה ואע״פ שאינו מכוונת החציצה [לפי] שזוכר משפטי קרומי החבורה בחציצה. הרמב״ם וכ״כ מהר״ם. אבל הרמב״ם בחבורו פ״ב מה״מ [הל׳ י״ד] כתב לכשות של קטן לענין שאינו חוצץ ונ״ל דבחבורו גירסא אחרת נזדמנה לו דגרסה וכשות של קטן וכן לא טמא כו׳ אבל א״א דל״ג כלל לא טמא ולא מטמא דהא העתיקה ג״כ בפ״א מהל׳ טומאות מת [הל׳ ד׳]:

כשות. כתב הר״ב כעין השער שנולד בקשואין כו׳ בלשון משנה כשות של קישות. ברפ״ב דעוקצים:

ה **והמור** . [בערוך פי׳ מור מסתכ״י *)] ונ״א וחמר. ושתיהן בפי׳ הרמב״ם. ומפרש וחמר שהוא עפר דבק דומה לזפת:

דרגש. פי׳ הר״ב מטה קטנה. ועיין עוד בפירושו למשנה ה פ״ז דנדרים:

ועל המרדעת חוצץ. כן הוא בס״א והעתיקה הרמב״ם בפירושו. וכן בנוסחת מהר״ם ז״ל והכי מייתי לה בפט״ו דשבת דף קי״ד. ופשטינן התם דדוקא משני צדדין וכו׳ [וכ״פ הרמב״ם פ״ג מה״מ הלכה ד׳] כדפי׳ הר״ב במשנה דלקמן:

ר״ש בן גמליאל אומר. פי׳ הרמב״ם דקאי על המרדעת ומ״ש הר״ב דהלכה כת״ק כ״כ הרמב״ם. ועמ״ש בפ״ח דעירובין:

עד כאיסר האיטלקי. לשון הר״ב שהוא רחב כד׳ גרגירי שעורה ובריש קדושין מוכח דמשקלו ד׳ גרגירי שעורה דתנן התם פרוטה שהוא אחד מח׳ באיסר האיטלקי. ומפרש הר״ב שמשקלו חצי שעורה. ונראה בעיני דאף בכאן לפום ריהטא כתב השיעור ברוחב. ולא דק. שגם הרמב״ם בפירושו דהכא מפ׳ אשר משקלו ד׳ גרגירי שעורה:

האיטלקי. עיין בפירוש הר״ב במשנה יב פי״ז דכלים:

ו **של בנאים מצד אחד חוצץ**. כתב הר״ב דאר״י כל ת״ח שנמצא רבב. בפרק טו דשבת [קיד] . ופירש״י רבב שומן וחלב. ולכך מסיים הרמב״ם בפירושו. וז״ל ומן החיוב הזה נהיה שת״ח יקפידו על לכלוך בגדיהם ואפילו מצד אחד. ע״כ. ויראה לי דתרתי אשמועינן. דלענין קפידא דחציצה כל לכלוך ואפילו אינו רבב. וכן נמי כל בגדיו. דהתם בגמרא מסקינן דדוקא בגלימא אמר ר״י שהוא בגד עליון. ואילו הכא סתמא תנן והיינו דבחבורו פ״ג מה״מ אינו מחלק בין בגד לבגד. [*והטעם שת״ח מחמירין על עצמן שלא יבואו לשיהיו מלוכלכים. במה שיהיו מחוייבים מיתה]:

ושל בור. פירש הר״ב שהוא גרוע מע״ה. וכמו שפי׳ במשנה ה פ״ב דאבות. וכ״פ הרמב״ם גם בכאן. וצריך לומר דמתני׳ הכי קאמרה של בנאים שהם ת״ח דקפדי מדר״י מצד א׳. אבל של ע״ה נעשה כמו בור דלא קפיד עד שיהיו מב׳ הצדדים והיינו דהר״ב כתב ומרדעת כו׳ דלא תהא חשובה מבגדו של ע״ה. ולישנא דגמרא דפט״ו דשבת [דף קיד] הוא ש״מ דע״ה הוא [*לענין זה] כמו בור:

ז **זה הכלל כל המקפיד כו׳**. לעיל מתני׳ ג קתני לכללא לחציצה דאדם [*ועי׳ בפי׳ הר״ב] והכא קתני לה לחציצה דכלים וקצת יש לדקדק דלעיל לא קתני זה הכלל [*ועמ״ש לעיל בס״ד [ד״ה כל המקפיד]]:

פרק י

א **או שמרקן**. ונשברו הידות ואינן משמשין עוד מעין מלאכתן ראשונה [כדתניא בתוספתא והביאה הר״ש] חוצצין הידות מה שהן תחובין בברזל ומהודקים ואין המים נכנסין בהן. כיון שאינו עומד להתקיים כך חוצצים. מהר״ם:

כלי שהטבילו דרך פיו. כתב הר״ב דכל כלי שבתחלת הכנסתו וכו׳. כי האויר ישאר בו מוחש וידחה המים. הרמב״ם. ומהר״ם כתב אם לא שיהיה פיו רחב ביותר:

בלא הזבורית. פי׳ הר״ב בית ידו או דבר הנוסף. וכן פי׳ הרמב״ם וכתב דזיבורית הוא הדבר החסר ובנא״י הדבר האפל והנקל והפחות ע״כ. ועיין ברפ״ה דגיטין. והראב״ד בפ״ג מה״מ [הלכה יב] גורס זרבובית. ומפרש שהכלי שיש לו שתי פיות נקרא זרבובית ומביא ראייה מויקרא רבה ומתני׳ ה״פ

כלי שהטבילו כדרכו שוליו למטה ואין לו זרבובית הוא פה שני לא עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו שהכלי שאין לו אלא נקב א׳ אין המים נכנסים בכולו מפני הרוח ואילו היה לו פה שני בצדו אפי׳ לא יטהו על צדו יכנסו בו המים ע״י אותו הנקב ע״כ. וז״ל מהר״ם בלא זיבורית ההר״ר *)שמעון פי׳ כעין קנישקנין כלי שקנים יוצאים ממנו כדאמרינן בויקרא רבה בפסוק והוא ישקוט השותים במזרקי יין (עמוס י) כוסות שיש להן זרבוביות. ונ״ל הל׳ דבר המוסף ומתרבה מל׳ [קדושין מט] אשתרבובי אשתרבוב דזיין ושי״ן מתחלפים כמו מנעל של זרב דסוף מס׳ כלאים מל׳ שרב. ובלשון מקרא יזורבו נצמתו [איוב ו] כמו שרב ושמש ע״כ:

קלמרין. כתב הר״ב ואם הטבילו כדרכו כו׳. קשה דא״כ במטהו על צדו סגי ולמה בעינן שינקבנו ולכן צריך לפרש שאפילו אם יטהו על צדו אין המים נכנסים כו׳:

ב הכר והכסת. פי׳ הר״ב הכר הוא ששוכב עליו והכסת הוא שמשים תחת מראשותיו. וכך משמע במשנה דספ״ך וספכ״ג דשבת דכר הוא ששוכב עליו. וכן פי׳ הערוך ערך כר. גם בתוספתא דכלים הביאה הר״ש שם פט״ז במ״ד מוכח נמי הכי אבל הר״ב מפרש שם בהפך וכן עוד שם ריש פ״ך. וכן בספ״ד דשבת. אבל הרמב״ם מפרש שם דשניהם מניחין תחת הראש אלא דכסת הוא גדול. והתוס׳ פ״ז דב״מ דף ע״ט [ד״ה כסותו] כתבו כסת הוא הקטן. וכר הוא הגדול כדתנן במס׳ (טהרו׳) [כלים ?פכ״ח משנה ה] כר שעשאו סדין וכסת שעשאו מטפחת. וכן כתוב בפסקי תוספות דמדות:

והתפלה. כתב הר״ב לפי שא״צ להכניס ולהוציא. דא״צ בדיקה. הלל היה אומר אלו משל אבי אמא. בירושלמי פרק ב דעירובין והעתיקו הרמב״ם. בספ״ב מהל׳ תפילין. אבל מהר״ם כתב דאין זה קרוי להכניס ולהוציא אלא כגון הכרים והכסתות שמוציאין מה שבתוכן בשביל החיצון לכבס ולתקנו וגם להוסיף עליהם נוצה אבל התפילין אין מוציאין אותן אלא לבדוק הכתב שבתוכן ולא בשביל החיצון ע״כ:

ה עשרה. טפחים. הרמב״ם:

ו אין מטבילין חמין בצונן וכו׳. פי׳ הר״ב דאוכלים ומשקים אין להם טהרה כו׳ אלא כו׳ מטעם השקה. דהוי כמי שזרען וחוזר ונוטלן דזריעה מטהרת מטומאה דתנן [ספ״ט דתרומות] שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורין. בתשובת רבינו גרשום מצאתי כך זו מצאתי בפירש״י פ״ג דבכורות דכ״ב ועיין בפי׳ הר״ב במ״ג [פ״ב] דביצה. ומ״ש הר״ב אין השקה מועלת אלא במין עם מינו. דב״ש גזרי דילמא חייס עלייהו ולא נגעי בהדדי. וב״ה לא גזרי. הר״ש:

כלי שהוא מלא משקין כו׳. והכלי עצמו טמא:

מלא משקין. ובפרק כל הזבחים שנתערבו (זבחים דף עח) גרסי׳ כלי שהוא מלא רוקין. ונקט מלא משום סיפא דמי רגלים אפי׳ מלא טהור ולא בעי ביטול דסלקא להו השקה. אבל רוקין אפי׳ ברוב מים לא בטלי וחייצי לפי שהם עבים. הר״ש ותוס׳ שם:

רואים אותן כאילו הם מי׳. כלומר אע״פ שמראיהן חלוק במקצת ממראה שאר מים אפ״ה כיון דמין מים הם לא בעי רובא לבטולי אלא רואין אותן וכו׳. תוס׳ שם:

עד שירבו המים על מי חטאת. הואיל והן אב הטומאה [כדתנן בריש כלים]. וחשיבי משום קדושתייהו לא בטלי אלא ברובא. תוס׳ שם:

ז כל האוכלין מצטרפין. משנה היא במעילה בפרק קדשי מזבח [משנה ה] ואגב זה חומר בשותה משקין טמאין דסיפא. תנייה הכא. הר״ש:

כל האוכלים מצטרפין לפסול כו׳. כתב הר״ב דכתיב מכל האוכל וגו׳. וכ״כ הרמב״ם. ואינה אלא אסמכתא שפסול הגויה מי״ח דבר הן שגזרו. כדאיתא פ״ק דשבת בפי׳ הר״ב:

[*כל המשקין. פי׳ הר״ב ז׳ משקין כו׳. ושנויין במ״ד פ״ו דמכשירין וכרבי יהושע דבמ״ב פי״א דתרומות]:

בכחצי פרס. ל׳ הר״ב שהן שני ביצים לרש״י וביצה ומחצה לדברי הרמב״ם ובפ״ח דעירובין מסיק כהרמב״ם ועיין מ״ש שם:

ח בלע טבעת טהורה כו׳ בלע טבעת טמאה וכו׳. בפ״ד דחולין דף עא. אמר רבה כשם שטומאה בלועה אינה מטמאה. כך טהרה בלועה אינה מיטמאת. טומאה בלועה מנלן. דכתיב (ויקרא י״א:מ׳) והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו. מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה [*ועדיין לא נתעכלה. וא״ל דמשום דטומאה בבית הסתרים היא שאינה מטמאה כדאי׳ התם במ״ג. דא״כ לטמא במשא. כדפירש״י שם בפרק יוצא דופן (נדה דף מג) ועיין בפ״ז דאהלות [מ״ה] וקאמר רחמנא דטהור וכו׳ טהרה בלועה מק״ו. ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא אחרים [*כדכתב הר״ב במ״ו פ״ח דכלים] וכו׳:

וטמאתו. אבל באוכלים ומשקים טמאים לא שייך למתני הכי דאין אוכלים ומשקין מטמאין אדם. אלא מי״ח דבר ע״י אכילה ושתיה:

ואם אינו נראה טובל. ולא דמי לבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים. הר״ש:

ואוכל בתרומתו. לערב. הרמב״ם פרק ב מהלכות מקואות [הלכה ח]:

סליק מסכת מקואות